

**KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**X Y Z KUŞAĞINA MENSUP KADINLARIN DİN ALGILARININ
KARŞILAŞTIRILMASI: KONYA ÖRNEĞİ**

Şerife ALTIPARMAK

Yüksek Lisans Tezi

**KONYA
Nisan 2021**

X Y Z KUŞAĞINA MENSUP KADINLARIN DİN ALGILARININ
KARŞILAŞTIRILMASI: KONYA ÖRNEĞİ

Şerife ALTIPARMAK

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı
Tezli Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hatice BUDAK

KONYA
Nisan 2021

KABUL VE ONAY

Şerife ALTIPARMAK tarafından hazırlanan “X Y Z Kuşağına Mensup Kadınların Din Algılarının Karşılaştırılması: Konya Örneği” başlıklı bu çalışma, 06 Nisan 2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Hüsametdin ERDEM
KTO Karatay Üniversitesi

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hatice BUDAK
KTO Karatay Üniversitesi

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül SİLİ KALEM
Necmettin Erbakan Üniversitesi

Jüri tarafından kabul edilen bu çalışmanın Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Hüseyin Bekir YILDIZ
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans/Doktora tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren en fazla 6 ay ertelenmiştir.²

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.³⁴

06 Nisan 2021

Şerife ALTIPARMAK

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

² MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ay aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

³ MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez/Proje Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Dr. Öğr. Üyesi Hatice BUDAK danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

06 Nisan 2021

Şerife ALTIPARMAK

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren, üzerimde fazlasıyla emeği bulunan saygıdeğer danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Hatice BUDAK'a minnet ve şükranlarımı arz ederim.

Araştırmaya katılma talebimizi kabul edip anketimizi dolduran değerli katılımcılara ve katılımcılara ulaşma aşamasında bana büyük destek veren Hasibe TURGUT, Arzu HATIPOĞLU ve Zahit AYDOĞAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Her daim varlığıyla bana güç veren, tüm hayatım boyunca benden maddi manevi desteğini esirgemeyen canım anneme ve sevgili eşim Müslüm ALTIPARMAK'a, öğrenci bir annenin tüm nazını çeken kıymetli evlatlarım Mervenur ve Melih'e şükranlarımı sunarım.

06 Nisan 2021

Şerife ALTIPARMAK

ÖZET

Şerife ALTIPARMAK

X Y Z Kuşağına Mensup Kadınların Din Algılarının Karşılaştırılması: Konya Örneği

Yüksek Lisans Tezi

Konya, 2021

Din, insanın kendini ve evreni anlamlandırmasında hem iç dünyasını hem de toplumsal hayatını kurmasında en büyük katkıyı sağlayan vazgeçilmez bir olgudur. İnsanı iyiliğe ve mutluluğa ulaştırmayı amaçlayan din; toplumun kültürel yapısı ile etkileşim halindedir ve tarihin farklı dönemlerinde farklı biçimlerde algılanmıştır. Aynı tarihsel dönemde doğan insanların, gerçekleşen olaylar açısından aynı olaylara tanıklık etmeleri, aynı karakteristik özellikleri göstermeleri, aynı tutum ve değerlere sahip olmaları ise kuşak kavramı ile ifade edilmektedir. Bu çalışma, insanla birlikte var olan din algısını; son yüzyılda bilim dünyasında popülerliği artan kuşak olgusu üzerinden betimlemeyi ve X, Y, Z kuşağına mensup kadınların din algıları arasında bir farklılık olup olmadığını tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın teorik kısmında kuşak kavramı, kuşak teorisi, kuşakların sınıflandırılması, X,Y,Z kuşaklarının özellikleri, din tanımları ve dine farklı yaklaşımlar, geleneksel ve modern toplumlarda din, din algısı ve dini tecrübenin boyutları hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın evrenini, farklı kuşakları içinde barındıran 2.250.020 nüfuslu Konya ili, örneklemini ise X,Y, Z kuşağına mensup 500 kadın oluşturmaktadır.

X, Y, Z kuşağına mensup kadınların din algılarını tespit etmek amacıyla Din Algısı Anket Formu kullanılmıştır. Bu anket formu beşli likert tipinde hazırlanmış olup 24 maddeden oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 22 programı ile analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda; X, Y, Z kuşakları ile Din Algısı Anket formunda yer alan; eş seçimi, tesettür, dini konularda sohbet, din-bilim ilişkisi, devlet başkanı ve özgür yaşam konularını içeren maddeler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre; X ve Y kuşağına mensup kadınların din algılarının benzerlik gösterdiği ancak Z kuşağına mensup kadınların din algılarında düşük düzeyde de olsa bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Kuşak Teorisi, X,Y,Z Kuşağı, Din, Din Algısı

ABSTRACT

Şerife ALTIPARMAK

Comparison of the Religious Perceptions of Women of the X, Y, Z Generations:

Konya Case

Master's Thesis

Konya, 2021

Religion is an indispensable phenomenon that makes the greatest contribution to the understanding of oneself and the universe, both in establishing the inner world and social life. Religion, which aims to bring people to good and happiness, interacts with the cultural structure of society. Religion has been perceived in different forms in different periods of history. The fact that people born in the same historical period witness the same events in terms of events, show the same characteristics, and have the same attitude and values is expressed by the concept of generation. This study aims to describe the perception of religion that coexists with humans through the phenomenon of generation, whose popularity has increased in the world of science in the last century and to determine whether there is a difference between the perceptions of religion of women belonging to Generation X, Y, and Z. In this context, the concept of Generation, Generation theory, classification of generations, characteristics of Generations X, Y, Z, definitions of religion and different approaches to religion, religion in traditional and modern societies, perception of religion and dimensions of religious experience were dealt with in the theoretical part of the research.

The target population of the study is Konya, with its population of 2.250.020, which includes different generations. The sample of the study consists of 500 women belonging to the X, Y, and Z generations. The Perception of Religion Questionnaire form was used to determine the religion perceptions of women belonging to the X, Y, and Z generations. This questionnaire form is prepared in five-point Likert type and consists of 24 items. The data obtained from the research were analyzed with the SPSS 22 program. As a result of the analysis, it was seen that there was a statistically significant relationship between the X, Y, Z generations and the items in the Perception of Religion Questionnaire that include spouse selection, attitude of a president, hijab, religious knowledge and conversation, religion-science relationship and free life . According to this, it was found that the religion perceptions of women belonging to the X and Y generations were similar, but there was a slight difference in the religion perceptions of the women belonging to the Z generation.

KeyWords

Generation Theory, X, Y, Z Generation, Religion, Perception of Religion

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
2. KUŞAK KAVRAMI.....	5
2.1. Kuşak Teorisi.....	6
2.2. Kuşakların Sınıflandırılması.....	11
2.2.1. X Kuşağı (1965-1979).....	15
2.2.2. Y Kuşağı (1980- 1999).....	17
2.2.3. Z Kuşağı (2000-).....	19
3. DİN KAVRAMI.....	23
3.1. Din Tanımları ve Dine Farklı Yaklaşımlar.....	23
3.2. Geleneksel ve Modern Toplumlarda Din.....	29
3.3. Din Algısı ve Dini Tecrübenin Boyutları.....	33
3.4. Din Algısı İle İlgili Yayın ve Araştırmalar.....	37
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	41
4.1. Araştırmanın Amacı	41
4.2. Araştırmanın Önemi.....	41
4.3. Araştırmanın Sayıtları	42

4.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	43
4.5. Araştırmanın Yöntemi.....	43
4.6. Evreni ve Örneklem Seçimi.....	44
4.7. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri.....	44
4.8. Verilerin Toplanması	45
4.9. Veri Analizinde Kullanılan İstatistiksel Teknikler.....	46
5. ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	47
5.1. Demografik ve Sosyo-Ekonomik Değişkenlere İlişkin Bulgular.....	47
5.2. X, Y, Z Kuşaklarının Din Algısı Anket Formuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Ki-Kare (Chi-Square) Analiz Sonuçları.....	56
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	82
KAYNAKLAR.....	88
ÖZGEÇMİŞ.....	97
EKLER.....	98
Anket Formu.....	98
ETİK KURUL ONAYI	102

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Kuşakların sınıflandırılmasına dair farklı görüşler	11
Tablo 2. Türkiye’de akademik yazında kuşak sınıflandırmaları	13
Tablo 3. Türkiye’de kuşaklara göre nüfus dağılımı	14
Tablo 4. Kuşaklar arasındaki temel farklılıklar	21
Tablo 5. “Din Algısı” anahtar kelimesini içeren çalışmalar	41
Tablo 6. Yaş kategorilerine göre dağılım.....	47
Tablo 7. Kuşak kategorileri ile eğitim durumu arasındaki ilişki.....	47
Tablo 8. Kuşak kategorileri ile medeni durum arasındaki ilişki	48
Tablo 9. Kuşak kategorileri ile ağırlıklı yaşam alanları arasındaki ilişki	49
Tablo 10. Kuşak kategorileri ile ekonomik durum arasındaki ilişki.....	50
Tablo 11. Kuşak kategorileri ile annenin dini yaşantısı arasındaki ilişki	51
Tablo 12. Kuşak kategorileri ile babanın dini yaşantısı arasındaki ilişki.....	52
Tablo 13. Kuşak kategorileri ile din eğitimi alma düzeyleri arasındaki ilişki	53
Tablo 14. Kuşak kategorileri ile ailede ibadetlerin yapılma sıklığı arasında ilişki.....	54
Tablo 15. Kuşak kategorileri ile dini yayın okuma arasındaki ilişki	55
Tablo 16. Anket frekansları	56
Tablo 17. “Bu dünyada ölen herkes başka bir âlemde yeni bir hayata başlar.”.....	58
Tablo 18. “Kur’an da yazan her şey doğrudur.”	58
Tablo 19. “Günahkâr ve kötü insanların cezalandırılacakları bir cehennem mutlaka vardır.”.....	59
Tablo 20. “Hz. Âdem ilk insan ve ilk peygamberdir.”.....	60
Tablo 21. “Allah sonsuz ilmiyle insanın gelecek hayatında yapacağı her şeyi bilir.”.....	61
Tablo 22. “Çok özel günlerde aşırıya kaçmadan içki içmekte herhangi bir sakınca yoktur.”.....	62
Tablo 23. “Evlilik dışı cinsel ilişki bütün insanlar ve toplumlar için kötüdür.”.....	63
Tablo 24. “Bu dünyada bizim için en güzel örnek Hz. Muhammed’ dir.”.....	65

Tablo 25. “İnsan dünyadayken yapmış olduğu her türlü eyleminden ahirette sorguya çekilecektir.”	65
Tablo 26. “Evleneceğim insanın dindar bir kimse olmasını önemsiyorum.”.....	66
Tablo 27. “İnsanın cenneti de cehennemide bu dünyadır, ölünce her şey biter.”.....	68
Tablo 28. “Din, bilim ve teknolojik gelişmelere bir engeldir.”.....	68
Tablo 29. “Kadınlar da istediği gibi giyinebilmeli, erkekler kadar özgür olabilmelidir.”.....	69
Tablo 30. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğrenciler için gereklidir.”.....	71
Tablo 31. “Gerçekte cennet ve cehennem diye bir şey yoktur, bunlar insanları kötü işlerden uzaklaştırmak için uydurulmuş şeylerdir.”.....	72
Tablo 32. “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine de ihtiyaç kalmayacaktır.”.....	72
Tablo 33. “Gözümle görmesem de melek, şeytan ve cin gibi bazı varlıkların olduğuna inanıyorum.”.....	74
Tablo 34. “Dini konularda konuşmak çok sıkıcıdır.”.....	75
Tablo 35. “Devlet büyüklerimizin dindar kimseler olması beni rahatsız eder.”.....	76
Tablo 36. “İnsan bu dünyaya bir defa geliyor, dilediği gibi yaşmalıdır.”.....	77
Tablo 37. “Bir insan hangi dinden olursa olsun dini bilgilerini en iyi şekilde öğrenmelidir.”.....	78
Tablo 38. “Evrensel doğru vardır ve bu ancak din vasıtasıyla gerçekleşebilir.”.....	79
Tablo 39. “İslam akıl ve mantık ilkelerine yeteri kadar önem vermektedir.”.....	80
Tablo 40. “Dinin emrettiği bütün uygulamalar insanların iyiliği içindir.”.....	81

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Jenerasyonel sistemler teorisi	7
---	---

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

ADNKS :Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

AVM : Alışveriş Merkezi

DİA :Diyanet İslam Ansiklopedisi

DAA :Dini Algı Anketi

FETÖ :Fethullah Terör Örgütü

IMF :International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)

M.Ö : Milattan Önce

M.E.B :Milli Eğitim Bakanlığı

NASA : National Aeronautics and Sppace Administration (Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi)

NATO :North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Anlaşma Örgütü)

s. : Sayfa

T.D.K : Türk Dil Kurumu

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

TÜİK :Türkiye İstatistik Kurumu

TESEV :Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı

vb. :Ve Benzeri

vd. :Ve Diğerleri / Ve Devamı

YÖK :Yüksek Öğretim Kurumu

1. GİRİŞ

Yüzyıllardır tarihsel ve sosyolojik bir bakış açısıyla analiz edilen ve tartışılan kuşak olgusu, bugün çok disiplinli bir kavram olarak çeşitli bilim dalları tarafından incelenmekte ve öz olarak aynı dönemi tecrübe eden, aynı değerlere sahip bireyleri tanımlamak için kullanılmaktadır.

Bazı sosyologlar kuşakları modern öncesi dönem, modern dönem ve post-modern dönem olarak sınıflandırmaktadır. Zaman algısının değişmesiyle yakından ilgili olan bu sınıflandırmaya göre; 1900'lere kadar olan dönem "modern öncesi" dönemdir. 1900-1980 arası tüm dünyanın hızla modernleştiği "modern dönem" dir. 1980'lerde başlayan ve günümüze uzanan "post-modern dönem" ise modernleşmenin sorgulandığı ve yeniden düşünüldüğü dönemdir (Baykan, 2019).

Modern dönemde gelişen teknoloji ve iletişim, toplum hayatını kuşatarak hızla değiştirmiştir. Öyle ki, küçük bir köye dönen dünyada zaman/mekan kavramı gibi insanlık öyküsü de aynışmakta, ortak zamanın ortak kuralları işlemektedir. Gidden's; toplumları, tüm zamanları "sıfırlayarak" evrensel tek bir zamanda bir araya getiren şeyin modern devrim olduğunu söyleyerek bu durumu özetlemektedir. Halbuki, modern zamana kadar her toplum, kendi zaman algısı ve kendi kültürü içinde yaşamaktaydı ve günümüzden farklı kuşaklara sahipti (Baykan, 2019).

Yaşam süreçlerinin değişmesiyle birlikte insanların da değişmesi, bir önceki nesilden farklı karakteristik özellikler göstermesi ve kuşaklararası değişimin bu denli görülebilir olması kuşakların kronolojik olarak sınıflandırılmasını kaçınılmaz kılmıştır. Kuşakların sınıflandırılması üzerine ilk profesyonel çalışmalar ABD'de Bebek Patlaması kuşağının farklılıkları üzerinden başlamış ve gelişerek devam etmiştir. Bugün Sessiz Kuşak, Bebek Patlaması, X Kuşağı, Y Kuşağı ve Z Kuşağının birbirlerinden önemli farklılıklarla ayrıldığı bilimsel olarak kabul görmektedir. Yaşam şartlarında meydana gelen hızlı değişimler, sosyal-kültürel-tarihsel koşulların bireyde yarattığı etkiler, kuşaklararası farklılaşmanın temelini oluşturmaktadır. Yaşamın her alanında hissedilen bu farklılaşma din-birey, din-toplum üzerinde de etkilerini göstermiştir.

Aydınlanma felsefesinin insanı ve aklı merkeze alan seküler zihniyeti, dindışı bir dünyanın tasavvuruna odaklanarak hayatı yeniden düzenlemeyi amaçlamıştır. Modern

toplum yapısında yer alan laiklik ve sekülerleşme ile kutsal ve kutsal dışının net olarak ayrılması, dinin modern toplumlarda yeri ve görevinin değişmesine neden olmuştur. Laiklik ile dinin devlet işlerinden elini çekmesi, sekülerleşme ile de gündelik hayattan uzaklaştırılması hedeflenmiştir. Geleneksel ve modern toplumlarda dinin yeri ve konumu farklılık göstermesine rağmen din varlığını korumaya devam etmektedir. Toplumların hayatıyla dinin yorumu, dinin yapısıyla da toplumun kimliği arasında karşılıklı bir etkileşim vardır. Yahya Kemal Beyatlı'nın "Milletlerin tekevvününde (varolma) başlıca amil dindir." ve "Milletlerin mayası kan değil, dindir." (Tüzer, 2014). ifadeleri din ve toplum ilişkisinin teşhisinde dikkat çekicidir.

Din, her insanın farklı bilinç dünyası ve bakış açısı içinde farklı tezahürlerle vücut bulmakta dolayısıyla tek bir tanıma indirgenememektedir. Birey ve toplum hayatının her alanında yer alan dini tanımlamanın zorluğu; çok yönlü ve çok boyutlu bir hakikat olarak basit hiçbir unsura indirgenemeyişindedir. Din kavramı üzerine araştırma yapan her disipliner sistem kendine göre bir tanım oluşturma ve bu tanımı ön plana alma gayretinde olmuştur. Çeşitli din tanımlamalarında "dinin bilişsel yönüne önem verenler olduğu gibi duygusal, sosyal ya da davranışsal/ uygulamalı yönünü ön plana çıkaranlar da olmuştur." Kimileri dini bireysel kimileri de daha çok toplumsal, ilişkisel yönden anlamak istemişlerdir. Ayrıca dini, onu oluşturan asıl unsurlar açısından ele alan "özel tanımlar" yanında birey ve toplumun hayatında yerine getirdiği işlevler açısından ele alan "işlevsel tanımlar" ortaya konulmuştur (Hökelekli, 2010, s. 25).

Hemen her dinin bilhassa evrensel dinlerin, doğrudan dinin özüne ilişkin hükümleri yanında yaşamın bütün meseleleri hakkında hükümleri bulunmaktadır. Bu minvalde dinin birey ve toplum tarafından nasıl algılandığına bakmak, onun sosyolojik ve psikolojik yönü ve birbirine bağlılığı üzerinde durmak gerekir. Özellikle cemaat teşkil etme özelliği; toplum üyelerini birbirine bağlayarak birlik ve beraberliği sağlamış, toplumsal yapının inşasında ve devamında tarih boyunca önemli işlevler üstlenmiştir. Toplumun geleceğini temin etmek üzere ahlak sistemine, hak ve adalet ilkesine, aile kurumuna, önem vermesi onun sosyolojik yönüne işaret etmektedir.

Zorluklarla mücadele, stres, ölüm kaygısı, sonsuzluk duygusu, yalnızlık, güvende hissetme, güçsüzlük ve çaresizlik duygusu gibi üstesinden gelemediği birtakım psikolojik güdüler insanı dine yönelten, temelde "inanma ihtiyacının" çeşitli

görüntüleridir. İnanma ihtiyacı; insanı ruhunun derinliklerinde kutsallık atfettiği yüce bir varlığa yönelen ve insanda doğuştan varolan güçlü bir eğilimdir. Din, insan fitratında bulunan inanma duygusu ve ihtiyacını karşılamakla beraber onun psikolojik ve manevi boşluğunu da doldurmaktadır (Bahadır, 2010, s. 47-48).

Dinin, bireyin zihin dünyasında aldığı şekle göre bütün yönelimlerini etkilemesi “din algısı” olarak ifade edilebilir. Din algısı, dine bağlı bir bireyin, nihai gerçeğin doğrudan bilgisine erişmesi veya dini bir duygu yaşama beklentisi içinde “Allah”, “Nihai Varlık”, ya da “Yüce Kudret” ile olan iletişimini içeren duyguları, değerlendirmeleri ve duyguları kapsamaktadır (Uysal, 1996, s. 121). Din algısı dini tecrübenin inanç, bilgi ve etki boyutlarıyla yakından ilgilidir. İçsel derinliği ve kabulü anlatması nedeniyle diğer boyutlara anlam katmaktadır (Yaman, 2008, s. 15).

Bu araştırmada kuşaklararası din algısı sosyolojik bir bakış açısı ile incelenmektedir. Bu bağlamda ülkemizde daha önce mahkumlar, çeşitli etnik gruplar ve gençler üzerinden incelenen din algısı bu çalışmada X, Y, Z kuşakları çerçevesinde ele alınmaktadır. Araştırma; X, Y, Z kuşağına mensup kadınların sahip oldukları din algısını karşılaştırmayı amaçlamaktadır.

Din algısı üzerine yapılan akademik çalışmalar ülkemizde 2006 yılından sonra hız kazanmış olsa da yeterli boyutta olduğu söylenemez. Yine din algısı üzerine yapılan çalışmalara baktığımızda gelinen noktada birçok tespit yapılmakla birlikte kuşaklararası din algısının nasıl olduğuna dair çalışma bulunmamaktadır. Literatüre katkı sağlaması hedeflenen bu çalışma aynı zamanda dinin günümüzdeki yerine ve konumuna da ışık tutacaktır. Bu çalışma son dönemlerde dünyada ve Türkiye’de ilgi duyulan din sosyolojisine katkı sağlaması yönüyle ve bu araştırmanın ülkemizde henüz konu edinilmemiş olması nedeniyle özgün değer taşımaktadır.

Nicel tekniklerin kullanıldığı bu araştırma betimsel nitelikte olup genel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli; çok sayıda elemanın oluşturduğu evrende, evren hakkında genel bir sonuca ulaşabilmek için evrenin bütünü veya belli bir kesiti üzerinde yapılan çalışmadır. Bu tür çalışmalarda elde edilmek istenen veriler, hedef kitle olarak belirlenen örneklemden çeşitli araçlar kullanılarak elde edilir. Bu yöntemde ilişkisel bağlantılar, inançlar, düşünce ve davranışlar, gelişmekte olan tutum ve yönler üzerinde

durulurken probleme ilişkin mevcut durum olduğu gibi ortaya konularak m¼dahale edilmeksizin betimlenmektedir (Karasar, 1991, s. 79-81).

X, Y, Z kuşaağına mensup kadınların din algılarını konu edinen bu çalışma, teorik ve pratik olarak iki aşamada incelenmiştir. Din sosyolojisi kapsamında ele alınan bu araştırmada objektif, geçerli, güvenilir ve kullanılabilir veriler elde edebilmek için çalışmanın teorik kısmında literat¼r taraması yöntemiyle kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Uygulamalı kısımda yer alan anketimiz ise kişisel bilgi formu ve Din Algısı Anket formu olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Araştırmada; Türkiye nüfusunun %90 oranında Müsl¼manlardan oluşması ve İslam'ın hakim din olması sebebiyle İslam dini esas alınmıştır.

Çalışmanın giriş kısmını takip eden ikinci bölümünde kuşak kavramı, kuşak teorisi, kuşakların sınıflandırılması ve X, Y, Z kuşaağının özellikleri üzerinde durularak araştırma konusu yakından tanıtılmaya çalışılmıştır. Üç¼nc¼ bölümde; din tanımları ve dine farklı yaklaşımlar başlığı altında din hakkındaki genel değerlendirmelere yer verildikten sonra geleneksel ve modern toplumlarda din, din algısı ve dini tecrübenin boyutları üzerinde durulmuştur.

Dörd¼nc¼ bölümde yöntem başlığı altında araştırmanın amacı ve önemi, sayıltıları, kapsam ve sınırlılıkları, araştırmanın yöntemi, evren ve örneklem seçimi, araştırmanın veri toplama teknikleri, verilerin toplanması ve çözümlenmesi gibi araştırmanın yöntemini aydınlatıcı bilgiler verilmektedir.

Beşinci bölümde araştırmanın bulguları yer almaktadır. Bu kısımda SPSS 22 programı ile analiz edilen veriler tablolar haline getirilerek açıklanmakta ve diğer araştırma verileriyle birlikte yorumlanmaktadır.

Sonuç bölümünde elde edilen bulgular çerçevesinde genel bir değerlendirme yapılmış ve önerilerle çalışma sonlandırılmıştır.

2. KUŞAK KAVRAMI

T.D.K. Bilim ve Sanat terimleri sözlüğü kuşak kavramını “yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını dolayısıyla benzer sıkıntılarını ve kaderini paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu” şeklinde açıklamaktadır. Tarih felsefesinde ve kültür tarihinde ise kuşak sözcüğü “yeni bir anlayışta ve yeni bir yaşam duygusunda, yeni biçimlerde birleşen, eskiden belirgin çizgilerle ayrılan bireyler topluluğu” olarak tanımlanmaktadır. Kuşaklar ortalama 25-30 yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler olup nesil, göbek, batın ve jenerasyon kavramları ile de ifade edilmektedir (T.D.K., 2019).

Türk Dil Kurumu Felsefi Terimler Sözlüğü’nde kuşak, “aynı çağın koşullarını, benzer sıkıntılar ve benzer yazgılarla yaşamış, benzer durumlardan sorumlu olan kişiler topluluğudur.” (www.tdkterim.gov.tr). Yani her kuşağın ortak deneyimleri ve tarihsel tecrübeleri bulunmaktadır. 12. yüzyılın ilk yarısında kullanılmaya başlayan kuşak kavramı latince “generation” kelimesinden gelmekte ve “aynı dönemi yaşayan insanlar” anlamı taşımaktadır (Fırat, 2014, s. 371).

Marshall’a (1999: 439) göre; “Bir kuşak, bir toplumun yaklaşık olarak aynı zamanlarda doğan üyelerinden oluşan yaş gruplarının bir biçimidir. Bir nesil ile öteki nesil arasında geçen dönem için de kuşak terimi kullanılmaktadır. Bu tanıma benzer olarak Chen ise (2010, s.131) belirli bir zaman aralığında doğan, belirli bir çağın şekillendirdiği, benzer değerleri, tutumları ve yaşam tarzlarını paylaşan insan gruplarını kuşak olarak tanımlamaktadır.

K. Mannheim (1927, s. 279-297) kuşakları; ortak tarihsel ve sosyal zamanda doğan, aynı kültürü ve alışkanlıkları paylaşan “çağdaş” insanlar topluluğu olarak açıklar. O zamansal, mekânsal, bilinçsel ve deneyimsel bir ortaklık haline işaret eden bu durumu “konum özdeşliği” şeklinde ifade etmektedir. Kuşak üyeleri öznel olarak sürdürdükleri yaşamlarının yanında toplumsal hayatın aynı evresine maruz kaldıkları için benzer biçimde konumlandırılmıştır.

William Strauss ve Neil Howe’a göre bir kuşak; çocukluk, genç yetişkinlik, orta yaşlılık ve yaşlılık olmak üzere yaşamın bir evresi boyunca doğan insanların toplamıdır. Strauss ve Howe’un; John Stuart Mill, August Comte, Karl Mannheim ve Ortega Gasset’ e

kadar birçok kuşak yazarının görüşünü sentezleyerek oluşturduğu tanıma göre kuşak tanımlamaları şu kriterleri taşımaktadır:

- Ortak tarihi konum: Kuşak üyeleri tarihte bir doğum-yaş aralığını paylaşmalıdır. Yaşamlarının aynı dönemini paylaşırken önemli tarihi ve sosyal trendlerle karşılaşır.
- Ortak inançlar ve davranışlar: Kuşak üyeleri, ortak inanç, kültür, değer ve davranışları paylaşma eğilimindedirler.
- Aidiyet algısı: Kuşak üyeleri akranlarıyla paylaştıkları ortak deneyimlerin farkındadır ve bu aidiyeti birlikte yaşarlar. Kendilerini diğer nesillerden farklı ve benzersiz bir grup olarak tanımlamaktadırlar (<http://www.lifecourse.com/insight/phases.>).

Biyolojik açıdan kuşak tanımı, ebeveyn ve çocuklar arasındaki 20-25 yıllık doğum aralığını ifade etmektedir. Günümüzde çocuk sahibi olma yaşının yükseldiği dikkate alınırsa biyolojik tanıma göre belirlenen yaş aralığı önemini yitirmiştir (Özer vd., 2013, s.125). Buna göre kuşak olgusunun sosyolojik olarak tanımlanması önem kazanmıştır. Sosyolojik temelli tanımlamalar aynı dönemi tecrübe eden, benzer sorumluluklar yüklenen kişileri ve kolektif ortak bilinci vurgulamaktadır. Kuşak tanımlamalarından hareketle kuşak olgusunun belirgin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz: Kuşak mensubu bireylerin aynı yıl aralıklarında doğması, aynı dönemin sosyal, siyasal, tarihsel vb. şartlarını, zorluklarını birlikte tecrübe etmesi, benzer anlayış ve bakış açılarına sahip olması gerekmektedir.

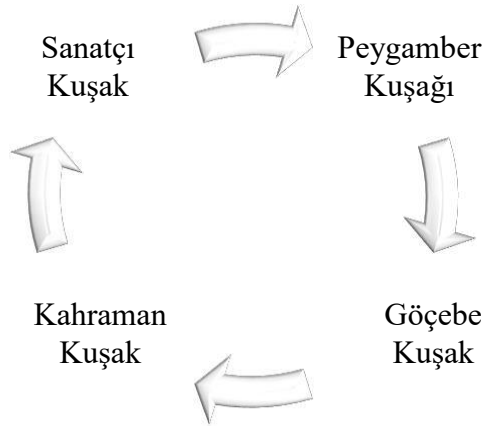
2.1. Kuşak Teorisi

Kuşak teorisi; farklı zaman ve devirlerde büyüyen bireylerin, yaşadıkları dönemin sosyal, siyasal, tarihi ve kültürel olaylarından etkilenecek farklı değer ve inançlar geliştirdiklerini ve bu farklılıkların davranışları üzerinde etkili olduğu görüşünü kabul etmektedir (Gürbüz, 2015, s. 41). “Kuşak teorisine göre; kişilerin doğdukları döneme ait dünya görüşleri gelişimlerini ve davranışlarını etkilemektedir” (Çetinkaya, 2019, s. 76).

Kuşak teorisini oluşturan iki ana faktör; doğum oranları ve yaşanan tarihsel süreçtir. Doğum oranlarındaki artış veya azalışlar kuşağın başlangıç ve bitişi ile ilişkilendirilmektedir. Tarihsel süreçte; aynı olaylara ve sonuçlarına maruz

kalan bireylerin genel olarak algı ve düşüncelerinin, tutum ve davranışlarının benzeceği belirtilmektedir (Erden, 2012, s. 6).

14. yüzyılda kuşaklarla ilgili ilk teoriyi “Jenerasyonel Sistemler Teorisi” adıyla İbn-i Haldun öne sürmüştür. İbn-i Haldun’un teorisine göre; Sanatçı Kuşak, Peygamber Kuşağı, Göçebe Kuşak ve Kahraman Kuşak olmak üzere dört kuşak tipi vardır. Bu kuşaklar sosyolojik olarak 80 veya 100 yılda bir döngüsel olarak birbirini takip eder ve sürekli kendini tekrarlar (Aka, 2017, s. 15).

Şekil 1. Jenerasyonel sistemler teorisi

Kaynak: (Acılıoğlu, 2015, s. 20) (Çetinkaya, 2019, s. 76) (Aka, 2017, s. 16)

İbn-i Haldun; bu döngünün toplumsal bir yasa olduğunu, devletlerin de toplumların da bu döngüden geçtiğini ve bunun tarih boyunca devam edeceğini düşünmektedir (Acılıoğlu, 2015, s. 19-21).

Jenerasyonel Sistemler Teorisi, geçmişe bakarak geleceği öngörebilmeyi ve kuşakların sergiledikleri tutum ve davranışları anlayabilmeyi içeren bir teoridir. İbn-i Haldun tarafından ortaya konulan bu teori; kuşak çalışmalarına konu olmuş, Karl Mannheim, Inglehart ve Strauss-Howe başta olmak üzere birçok araştırmacı tarafından yapılan bilimsel çalışmalar ile geliştirilmiştir (Çetinkaya, 2019, s. 76-78).

19. yüzyılda kuşak olgusu üzerine ilk sosyal bilimsel çalışmayı “1830-1840 yılları arasında Auguste Comte yapmıştır. Comte, kuşak farklılıklarının tarihi süreç içinde hareket eden kuvvetler olduğunu ve sosyal ilerlemenin kuşaktan kuşağa aktarılan birikimler ile mümkün olacağını belirtmiştir” (Baran, 2018, s. 2).

20. yüzyılda kuşak teorisi üzerine ilk kapsamlı çalışma; Alman sosyolog Karl Mannheim'in sosyal bilimler araştırma yöntemlerini kullanarak 1923 yılında yazdığı ve 1952 yılında revize edilerek yayımlanan "The Problem of Generations" (Nesiller Sorunu) adlı makalesidir (Bayramoğlu, 2018, s. 15). Pilcher'e (1994, s. 481-482) göre; Mannheim'in bu çalışması "en sistematik ve tam gelişmiş hatta nesillerin sosyolojik bir fenomen olarak seminal teorik muamelesi" dir. Yani ilgili disiplin içerisinde küçük olmasına rağmen büyük bir çığır açmış ve gelecek çalışmalara kaynaklık etmiştir.

Karl Mannheim çalışmasında iki farklı kuşak yaklaşımını incelemektedir. Birinci yaklaşımı, başta Auguste Comte olmak üzere pozitivistler savunmaktadır. Mannheim, pozitivistlerin kuşak problemine niceliksel yaklaştığını ve öncelikle yaş ve yaşam süresi üzerinde durduğunu belirtmektedir. Çalışmada Comte'un; yaşam süresini insanın hayatı içerisinde ortalama 30 yıllık üretim süresi ile sınırlandırdığı ve buna göre kuşaklar arasındaki yaş aralığının yaklaşık 30 yıl olarak belirlediği yer almaktadır. İkinci yaklaşımın savunucuları kuşak yaklaşımına niteliksel yaklaşan ve matematiksel sınırlandırmaları göz ardı eden romantik tarihçilerdir. Romantik tarihçilere göre kuşaklar aynı sosyal, politik ve güncel olaylara maruz kalan bireylerden oluşmaktadır ve sosyal ilerlemenin itici gücüdür (Mannheim, 1927, s. 277-281). Bu iki yaklaşımı birleştirerek bir tanımlama yapan Mannheim ise kuşakları; tarihin belirli bir döneminde yaşayan, aynı sosyal-kültürel-tarihsel süreci deneyimleyen ve aynı karakteristik özellikleri paylaşan bireyler topluluğu olarak tanımlamıştır. Mannheim, toplumda var olan şu beş temel özelliğin kuşakları oluşturduğunu belirtmektedir (Mannheim, 1927, s. 279):

1. Doğum ile yeni katılımcıların ortaya çıkması
2. Ölüm ile eski katılımcıların kaybolması
3. Kuşak üyesinin tarihin sınırlı bir kısmında ve geçici olarak var olması
4. Kültürel mirasın sürekli iletilmesi
5. Kuşaktan kuşağa geçişin devamlılık göstermesi

Modern döneme baktığımızda, kuşaklar üzerine önemli çalışmalar yapan araştırmacıların başında Ronald Inglehart ile Strauss ve Howe'u görmekteyiz. Ronald

Inglehart'ın Avrupa'da kuşakların değer oryantasyonlarındaki değişimleri ve Avrupa insanının temel değerlerini araştırmak amacıyla 1981 yılında başlattığı proje gelişerek dünya geneline yayılmıştır. "Avrupa birliğine üye ülkelerin katılımı ile başlayan bu çalışma her dokuz yılda bir yeni ülkelerin katılımı ile tekrarlanmaktadır. 2008 yılında 4. Dalgası gerçekleştirilen çalışma; Azerbaycan'dan İzlanda'ya Portekiz'den Norveç'e kadar 47'den fazla ülkeyi kapsamıştır. Dünya nüfusunun %90'ını kapsayacak şekilde 97 topluluk üzerinde anket uygulanmıştır." Kuşaklararası değerler üzerine yapılan bu uzun soluklu çalışmanın sonuçlarına göre; toplumların dünya görüşlerinin geleneksellikten seküler-rasyonel değerlere doğru yöneldiği belirtilmektedir. Bilgi toplumunun yükselişe geçmesi beraberinde kültürel değişmeyi getirmekte ve öznel iyi olma, yaşam kalitesi, kendini gerçekleştirme değerleri ön plana çıkmaktadır (Morsümbül, 2014, s. 42-44). Inlehart'ın çalışmasına göre; Batı'da II. Dünya Savaşı'ndan sonraki kuşağın ekonomik rahatlık içinde büyümesi, genç kuşaklar ile yaşlı kuşaklar arasında önemli farklılıkları ortaya çıkarmıştır. Yaşlı kuşaklar materyalist değerleri benimserken, genç kuşaklar postmateryalist değerleri benimsemektedir (Morsümbül, 2014, s. 74).

Kuşaklar üzerine çalışan ve onları sınıflandırılma yoluna giden Strauss ve Howe'un kuşak teorisi, 1991 yılında yayımlanan "Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069" (Nesiller: Amerika'nın Geleceği Tarihi, 1584-2069) adlı kitaplarıyla ivme kazanmıştır. Teori, 1584'ten 2069'a kadar Amerikan tarihini nesiller döngüsü içinde yeniden açıklamak amacıyla tasarlanmıştır. 1997 yılında teorinin geliştirilmiş halini içeren "The Fourth Turning" (Dördüncü Dönüm) adlı kitaplarında yazarlar; nesillerin dört devir içerisinde döngüsel olarak birbirini takip ettiğinden bahsetmektedir (Topgül, 2015, s. 12).

Güngör'e göre; Strauss ve Howe'un önemle üzerinde durduğu "Her kuşak gelişim dönemi boyunca gözlemlenebilen davranışsal niteliklerle sonuçlanan deneyimleri ile karakterize edilir." teorisi modern dönem kuşak çalışmalarına temel oluşturmaktadır (Güngör, 2018, s. 30).

En çok atıf yapılan çalışmaların başında gelen Howe ve Strauss'un kuşak teorisine göre; bir kuşak yaklaşık olarak 20 yıl devam etmekte ve bu döngü 80-90 yılda tamamlanarak başa dönmektedir. Kuşaklar dünyanın her yerinde döngüsel olarak kendini tekrarlamaktadır. Bu kronoloji aslında insanın yaşam döngüsüdür. Bu döngüyü takip

ederek toplumsal değişimin yönü ve tarihin düzeni okunabilecektir (<http://www.lifecourse.com/insight/phases.>). Bu döngüde; Prophet Dönem, Nomand Dönem, Hero Dönem ve Artist Dönem olmak üzere toplam dört arkitip bulunmaktadır. Her bir arkitip bir kuşağın özelliğini oluşturmaktadır (Çorum, 2012, s. 11-12).

- Prophet Dönemine “Kahin Dönem” de denir ve “Baby Boomer Kuşağı” olarak bilinmektedir. Dünya ne zaman bu dönemi yaşamışsa doğum oranlarında bir artış görülmüştür.
- Nomand Dönemi “Göçebe Dönemi” olarak da bilinir ve bu dönem “X Kuşağı” olarak adlandırılır. Göçebeler özellikleri gereği gittikleri yerlerde hayata tutunmak için duyguyu bırakırlar. Mantıkla, rasyonellikle ve sert kararlarla kendilerini korumaya alırlar.
- Hero Dönemi yani “Kahraman Dönem” “Y Kuşağı” na karşılık gelmektedir. Sürekli soru soran ve sorgulayan bu grup kendini iyi hissetmek ve hayattan keyif almaya odaklıdır.
- Artist Dönemine “Sanatçı Dönem” de denir. “Z Kuşağı” olarak adlandırılır. Günümüzde Z Kuşağı, 1925-1944 yılları arasında doğan “Sessiz Kuşak” ile aynı özellikleri göstermektedir. Döngüsel olarak tekrar eden bu teoriye göre; artist dönemden sonra tekrar Prophet dönem başlayacaktır.

Kuşak kavramı çeşitli bilim dallarınca birçok uzman tarafından incelenmiş ve incelenmeye devam etmektedir. Eyerman ve Turner (1998), 20. yüzyılda kuşaklar üzerine yapılan çalışmaların dört konu üzerinden yürütüldüğünü belirtmektedir. Bunlar; -Savaş ve göç gibi travmatik olayların kuşaklar üzerindeki etkilerinin incelenmesi - kültürel yapı ve tüketim konusunda kuşaklararası farklılıkların araştırılması -entelektüel gelenekler ve politik perspektifi inceleyen çalışmalar - Sessiz Kuşak, Baby Boomer, X Kuşağı gibi belirli kuşakların sosyolojik analizleri şeklinde sıralanmaktadır (akt. Güngör, 2018, s.31). Şüphesiz her çalışma olgunun temel yapısını anlamaya yönelik katkılar sunmaktadır ancak kuşak kavramı üzerine birçok çalışma bulunmasına rağmen kesin bir kuşak tanımlaması yapılamamıştır. Kuşak sınıflamaları ve belirlenen tarihsel sınırlar ile kavram açıklanmaya çalışılmıştır.

2.2. Kuşakların Sınıflandırılması

Teknolojik, siyasi, kültürel, ekonomik, vb. yapılarda gerçekleşen değişimler toplum hayatına hızla yansırken, bireylerin davranışlarını, bakış açılarını ve değerlerini etkilemektedir. Bu etkileşime bağlı olarak aynı dönemde doğan bireylerin karakteristik yapıları şekillenmekte ve kuşak özellikleri oluşmaktadır. Kuşak dönemleri, aynı zaman diliminde dünyaya gelen ve yaklaşık olarak aynı yaş aralığına sahip bireylerden oluşmaktadır. Aynı yaştaki bireylerin bir araya geldiği bir grup genellikle kohort olarak adlandırılmaktadır. Kohortların ortak tarihsel ve sosyal yaşam deneyimleri bir kuşağı diğerinden ayırmaktadır (Smola & Sutton, 2002, s. 346).

Wyatt'a (1993) göre kuşakları oluşturan başlıca nedenler arasında; demografik yapıdaki çarpıcı değişimler, teknolojik yenilikler, etkileyici liderler, travmatik olaylar ve toplumların yaşadıkları başarı-başarısızlık deneyimleri gelmektedir (Arsenault 2004, s.128). Bu denli değişimleri birlikte deneyimleyen bireyler bir önceki dönemden farklı algı ve yorumlar ortaya koyarak kuşakları oluşturmaktadır.

Kuşak sınıflandırmaları yapılırken doğum yılı dikkate alınmakla beraber bunun tek kriter olduğunu söylemek güçtür. Sosyal-tarihsel olaylar, kültürel etkiler, kuşakları oluşturan topluluğun özellikleri, değerleri ve hissettikleri de sınıflandırmalarda kullanılmaktadır (Adıgüzel, Batur , & Ekşili, 2014, s. 170). Araştırmacıların farklı kriterleri dikkate almasının bir sonucu olarak, kuşakların kronolojik sınıflandırılmasında görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Kuşakların sınıflandırılmasına dair farklı yaklaşımlar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Kuşakların sınıflandırılmasına dair farklı görüşler

Yazar	Yıl	SK	BP	X	Y	M	Z
Spitznas	1998	1925-1945	1946-1964	1965-1980			
Tapscott	1998		1946-1964	1965-1975	1976-2000		
Hove&Strauss	2000	1925-1943	1943-1960	1961-1981	1982-2000		
Washburn	2000	1926-1945	1945-1964	1965-1981	1982-2003		
Zemke vd.	2000	1922-1943	1943-1960	1960-1980	1980-1999		
Tsui	2001	1925-1945	1946-1964	1961-1981	1976-1981	1982-2000	
Lancaster& Stillman	2002	1900-1945	1946-1965	1965-1980	1981-1999		
Martin& Tulgan	2002	1925-1942	1946-1960	1965-1977	1978-2000		

Senbir	2004	1929-1939	1945-1965	1965-1977	1977-1994	1994-2003	2003-
Kyles	2005	1900-1945	1946-1964	1965-1979	1980-1999		
Oblinger& Oblinger	2005	-1946	1947-1964	1965-1980	1981-1995		1995-
Seçkin	2005	-1945	1946-1964	1965-1980	1980-1995		1995-
Tek ve Orel	2006	-1946	1946-1964	1965-1976	1977-1994	1995-2002	2003-2023
Crumpacker &Crumpacker	2007	1929-1945	1946-1964	1965-1976	1980-1999		
Fleschner	2007	1925-1945	1946-1964	1965-1980	1981-2000		
Catsopuhes vd.	2009	-1946	1946-1964	1965-1971	1972-1980		
Haeberle vd.	2009	1930-1944	1945-1964	1965-1979	1980-1999		1999-
Trower	2009	1925-1945	1946-1964	1965-1980	1981-2000		
Salahuddin	2010	1922-1943	1943-1960	1960-1980	1980-2000		
Twenge vd.	2010	1925-1945	1946-1964	1965-1980	1980-2000		2000-
Yelkikalan& Altın	2010	1925-1945	1946-1964	1965-1979	1980-1994		
Zhang ve Bonk	2010-1946	1946-1964	1965-1976	1977-1994		1994-
Keleş	2011		1946-1964	1965-1979	1980-1999		
Williams &Page	2011	1930-1945	1946-1964	1965-1976	1977-1994		
Berk	2013	-1946	1947-1965	1966-1981	1982-1996		
Yüksekbilgili	2013	1925-1946	1946-1963	1963-1981	1980-		

(Kaynak: Şenturan, vd.,2016, s.173)

Yukarıdaki tabloya baktığımızda; kuşak sayılarında, başlangıç ve bitiş tarihlerinde bazı fikir ayrılıkları dikkat çekmekte ancak kuşakların isimlendirilmesi hususunda görüş birliği olduğu görülmektedir. Bazı araştırmacılar Y kuşağı ve Z kuşağı arasına bir geçiş kuşağı olan M kuşağını eklerken bazı araştırmacılar bundan söz etmemektedir. Kuşakların hangi yılları kapsayacağı konusunda var olan farklı yaklaşımların sebepleri arasında; her ülkenin kendine özgü sosyal, siyasal, tarihi, coğrafi vb. tecrübesinin farklılık göstermesi sayılabilir. Zira tarihte yaşanan olaylar aynı olsa bile farklı coğrafyalarda yaşayan bireylerin farklı tepkiler vermesi tabiidir.

Hammill; kuşakların başlangıç ve bitiş tarihlerini bilimsel bulmamakla birlikte bunu bir sorun olarak da görmez. Ona göre; “yılların değişimi bir kuşağın tanımının büyük resmini etkileyecek kadar önemli değildir. Dikkate alınması gereken ilk şey, her nesle karşılık gelen kişisel ve yaşam tarzı özellikleridir” (Hammill, 2005).

Ağırlıklı olarak Batı ülkelerinde yapılan kuşak araştırmalarına Türkiye’de kendine özgü çalışmaları ile katılmaktadır. Türkiye’de akademik yazında kuşak sınıflandırmaları Tablo 2’de gösterilmektedir.

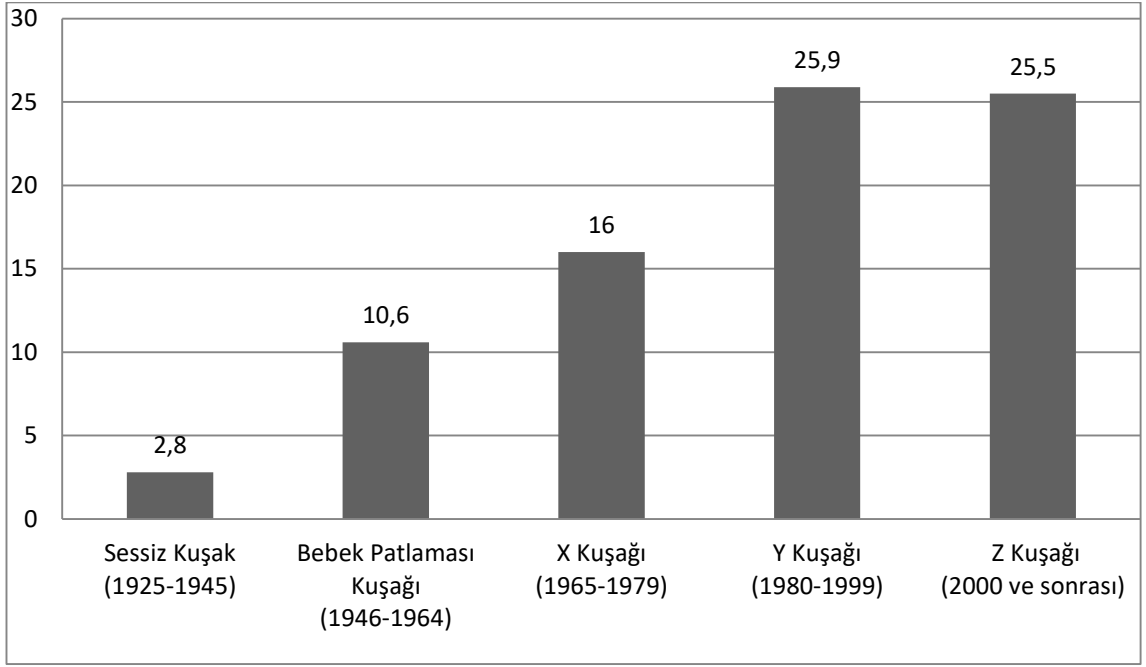
Tablo 2. Türkiye’de akademik yazında kuşak sınıflandırmaları

Araştırma	I. Kuşak	II. Kuşak	III. Kuşak	IV. Kuşak	V. Kuşak
Yiğit (2010)	1941 öncesi- (Büyük Değişim Kuşağı) 1914-1918 (1.Savaş Kuşağı) 1918-1929 (Cumhuriyet Kuşağı) 1929-1938 (Büyük Değişim Kuşağı) 1939-1945 (2. Savaş Kuşağı)	Patlama Kuşağı (1945-1965)	X Kuşağı (1969-1977)	Y Kuşağı (1977-1994)	Milyenyum Kuşağı (1994-2003) Z Kuşağı (2003-....)
Çorum (2012)	Veteranlar (1922-1945)	Baby Boomerlar (1945-1964)	X Kuşağı (1965-1981)	Y Kuşağı (1982-2000)	
Kömürcüoğlu (2015)	Sessiz Kuşak (.....-1945)	Sandviç Kuşağı (1946-1965)	X’ler (1966-1985)	Y’ler (1986-2000)	Z’ler (2000-.....)
Kahveci (2018)	Gelenekselci Kuşak 1946 öncesi	Bebek Patlaması (1946-1964)	X Kuşağı (1965-1979)	Y Kuşağı (1980-2000)	
Özboyacı (2018)		Patlama (1946-1964)	X Kuşağı (1965-1979)	Y Kuşağı (1980-1999)	Z Kuşağı (2000-....)
Günay (2018)	Sessiz Kuşak (1925-1945)	Bebek Patlaması (1946-1964)	X Kuşağı (1965-1980)	Y Kuşağı (1980-2000)	Z Kuşağı (2000-2020)

Kaynak: (Erin, 2019, s. 45)

Yukarıdaki tabloda 1945 - 1946 öncesi dönem Sessiz Kuşak, 1946-1964 dönemi Bebek Patlaması, 1965 ile 1979/80 arası X kuşağı, 1980-1982 ile 1999-2000 arası Y kuşağı ve 2000-2001 sonrası dönem Z kuşağı olarak sınıflandırılmaktadır. Buna göre Türkiye’de kuşaklar sınıflandırılırken dönemler ve isimler konusunda genel itibariyle fikir birliği olduğu görülmektedir. 2020 yılı itibariyle Türkiye’de kuşakların nüfus dağılımı ise Tablo 3’de gösterilmektedir.

Tablo 3. Türkiye’de kuşaklara göre nüfus dağılımı

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (Erişim: www.tuik.gov.tr)

Türkiye nüfusu 31 Aralık 2019 tarihi itibarıyla, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)’nden elde edilen sonuçlara göre 83 milyon 154 bin 997 olarak belirtilmektedir. Toplam nüfusun %50,2’sini erkekler, %49,8’ini ise kadınlar oluşturmaktadır. Genç bir nüfusa sahip olduğu bilinen Türkiye’nin 2007 ve 2019 yılı nüfus pramitleri karşılaştırıldığında yaşlı nüfusun arttığı ve ortanca yaşın yükseldiği görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2019 yılı itibarıyla bu araştırmaya esas teşkil eden 1965-1979 doğum aralığına sahip X kuşağından ortalama 16 milyon, 1980-1999 doğum aralığına sahip Y kuşağından ortalama 25,9 milyon, 2000 ve sonrası doğan Z kuşağından ise ortalama 25,5 milyon kişi bulunmaktadır. Çalışmaya dahil olmayan Bebek Patlaması kuşağında ortalama 10,6 milyon ve Sessiz kuşakta ise 2,8 milyon kişi bulunmaktadır.

Aynı zaman aralığında doğan, aynı dönemi yaşayan, aynı şartları ve aynı olayları deneyimlemiş insanların benzer özellikler göstermesi doğaldır. Yaşadıkları dönemde ortaya çıkan önemli olay ve gelişmelerden etkilenen bireyler, oluşan ortak algı ve bilinç sayesinde kendi dönemlerinin karakteristik özelliklerini gösterirken diğer kuşak gruplarından da ayrılmaktadır. Kuşak üyeleri doğdukları dönemin değerler sistemine

sahiptir. Bu değerler, bireyin karar ve eylemlerinin belirleyicisidir ve değişime karşı nispeten dirençlidir. Aile, iş, eş, arkadaşlar, ekonomi, medya, popüler kültür ve sosyal olaylar bu değerler sistemi oluşturan güçlü öğelerdir (Twenge vd., 2010, s. 1120).

Twenge “Ben Nesli” adlı eserinde “İnsan içinde yaşadığı çağa babasına benzediğinden daha çok benzemektedir.” sözü ile kuşakların, içinde buldukları çağın karakteristik özelliklerini büyük ölçüde yansıttığını ifade etmektedir (Twenge, 2013, s.14). Nitekim yazar bu tezini ortaya koyabilmek için; ABD’de 1950’lerden 2010’lara kadar kuşak araştırmalarını yani yaklaşık 60 yıllık bir süreci içine alan 1,3 milyon kişi üzerinde yapılan 12 farklı araştırmayı analiz ederek bu güne kadar yapılmış en geniş çaplı kuşaklar arası araştırmayı yapmış ve bireylerin karakteristik yapısını aileden daha çok yaşadıkları dönemin etkilediğini tespit etmiştir. Araştırmada yer alan ve sadece kadınları kapsayan,19 yıl arayla yapılmış bir çalışmanın sonuçlarını örnek olarak verirsek; 1970’lerde kadınların %20’si eril öğeleri ve iddialı olmayı onaylarken 1990’lı yıllarda kadınların %50’den fazlası erilliği ve iddialı olmayı onaylamıştır. Buna göre yaklaşık 20 yıllık süreç içerisinde kadınların karakteristik yapılarında, içinde yaşadıkları dönemin etkisiyle çarpıcı ve belirgin değişikliklerin ortaya çıktığı belirtilmektedir (Twenge, 2013, s. 266).

Bu çalışmada Türkiye’de akademik yazında kullanılan genel eğilim dikkate alınarak Özboyacı’nın (2018) kronolojik kuşak sınıflandırması ve dönemleri tercih edilmektedir.

1- 1946-1964 arası doğanlar: Baby Boomers (Bebek Patlaması) Kuşağı

2- 1965-1979 arası doğanlar: X Kuşağı

3- 1980-1999 arası doğanlar: Y Kuşağı

4- 2000 ve sonrası doğanlar: Z Kuşağı

Araştırma X, Y ve Z kuşaklarını kapsadığı için bu üç kuşağın özellikleri üzerinde kısaca durulacaktır.

2.2.1. X Kuşağı (1965-1979)

1965-1979 yılları arasında doğan X kuşağı bugün 55-41 yaş aralığında bulunmaktadır. İlk olarak X kuşağı terimini, 1991 yılında Douglas Coupland “Generation X: Tale For

An Accelerated Culture” (X Kuşakı: Hızlandırılmış Bir Kültür için Masal) adlı kitabında kullanmıştır (Tolbize, 2008). Devam eden dönemde sıklıkla kullanılan bu terim, Y ve Z kuşaklarına isim olarak zemin hazırlamıştır. Doğdukları dönemde yaşanan ekonomik ve sosyal krizler nedeniyle “Kayıp Kuşak” olarak bilinen X kuşağı üyeleri; bir önceki kuşak olan Bebek Patlaması kuşağına kıyasla dönemlerinde doğum oranlarının düşmesi nedeniyle “Bebek Düşüşü” kuşağı olarak adlandırılmaktadır (Berkup, 2015, s.79). Söz konusu yıllarda dünyanın önemli değişim ve dönüşümler yaşamaya başlamasından dolayı da “Geçiş Dönemi” olarak isimlendirilir (Senbir, 2004, s.24).

1960’lı yıllarda ortaya çıkan özgürlük ve savaş karşıtlığı hareketleri bir akım olarak dünya gençliğini etkilemiştir. Türkiye’de “68 Kuşağı” olarak anılan bu kuşak, gençlik hareketlerinden dolayı idealist ve mücadeleci bir topluluk meydana getirmiştir. Dönemin politikalarına karşı duran devrimci ve eylemci bu akım; “punk” yaşam tarzını, hard müziği ve sıra dışı giyim tarzını benimseyen bir kuşak ortaya çıkarmıştır (Keskin, 2019, s. 20).

Özer’e göre; X kuşağı içinde büyüdüğü dönemin istikrarsız yapısına bağlı olarak, belirsiz bir gelecek endişesiyle kaygılı bir yapı göstermektedir. Yaşamak için çalışan, otoriteye saygılı bu kuşak, kanaatkar olmakla birlikte diğer kuşaklardan daha çok materyalist özellikler taşımaktadır. Özer ve arkadaşlarının Türkiye genelinde 2013 yılında yaptığı araştırma sonuçlarında; X kuşağının diğer kuşaklara göre daha katı ve daha disiplinli olduğu belirtilmiştir (Özer, 2013 s. 126-139).

Bu dönemde dünyada yaşanan radikal değişimleri ve hızlı gelişmeleri bizzat yaşayan X kuşağı üyeleri değişime açıktır. Hoşgörülü, farklılıklara çabuk adapte olabilen ve uyum sağlamaya yatkın bir yapıları vardır. Her iki ebeveyn çalıştığı için yalnız büyüyen veya artan boşanma oranları sebebiyle sadece bir ebeveynle büyümek zorunda kalan Boomerlerin çocukları ailesel, mali ve toplumsal güvensizlik ortamında bireysellik duygusunu öğrenmiştir (Smola & Sutton, 2002, s. 366).

1965-1979 yılları arası dünya ve Türkiye’de, X kuşağı üyelerinin yetiştikleri dönem olarak pek çok önemli olaydan bahsetmek mümkündür. Bu tarihler arasında gerçekleşen

ve X kuşağının karakteristik özelliklerinin şekillenmesinde etkili olan dünya çapındaki önemli olaylardan bazıları şöyledir: (Aka, 2017, s. 38-39).

- Kominizmin Düşüşü
- 1963-1973 Yılları Arasında Yaşanan Vietnam Savaşı
- 1969 Apollo11 ile Ay'a İlk Mürettebatlı İniş
- AIDS
- Teknolojik Gelişmeler ve Kişisel Bilgisayarların Yaygınlaşması

Türkiye'de yaşanan önemli gelişmelerden bazıları ise şöyledir:

- 12 Mart 1974 Muhtırası
- 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Harekati
- Yunanistan-Türkiye Kıta Sahaneliği ve Fır Hattı Sorunu
- Petrol Krizleri, Ekonomik Buhranlar
- Sağ-Sol Çatışmaları, Üniversite Olayları

2.2.2. Y Kuşağı (1980-1999)

1980-1999 yılları arasında doğan ve günümüzde 40-21 yaş aralığında bulunan Y kuşağı; iletişimin ve teknolojik imkanların artmasıyla küreselleşmeye başlayan bir dünyada yetişmiştir. Milenyum Kuşağı, Gelecek Kuşak, Dijital Kuşak, Bir Sonrakiler gibi farklı isimlerle adlandırılmaktadırlar. Teknoloji ve bilgi çağında büyüdüklerinden önceki kuşaklara göre değişime ve yeniliklere açıktırlar (Şenturan vd., 2016, s.174). Bilgisayar ve GSM teknolojilerine hakim olmaları bilgiye kolay ulaşabilmelerini sağlarken özgüvenlerini yükseltmiştir. Diğer kuşaklara göre daha sorgulayıcıdır (Bekmezci, 2017, s. 105). Önceki kuşakların yaşadığı savaşların, yokluğun ve şiddetin yaşanmadığı daha olumlu bir dönemde yetişen Y kuşağı tüketim alışkanlıkları ile önceki kuşaklardan farklılaşmaktadır. İnterneti yaşamlarının bir parçası haline getiren, kredi kartı ile istediği ürünü alabilen bu kuşağın en belirgin özelliği kazanmadan harcamaktır. Gösterişli ve pahalı ürünlere ilgilidirler (Tükel, 2014, s. 16).

Türkiye'de bir dönüm noktası olan 80 ihtilali ve sonrasında yaşanan siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlardaki değişimler, artan göç hareketleri ile kentleşmenin hızlanması, dünyada ve Türkiye'de yeni iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde

oluşan “küresel gençlik kültürü”, Y kuşağının şekillenmesinde ve diğer kuşaklardan farklılaşmasında etkili olmuştur (Lüküslü, 2013, s. 74-75).

Özer ve arkadaşlarının Türkiye genelinde 2013 yılında yaptığı araştırma sonuçlarına göre; Y kuşağı üyelerinin önceki kuşaklara göre disiplin, sorumluluk, çalışkanlık ve kanaat açısından zayıf olduğu, en az katı olduğu, gösterişe, rütbe ve makama değer verdiği tespit edilmiştir (Özer vd., 2013, s.139). Hayatın tadını çıkarmayı seven, özgürlüğüne düşkün, özgüveni yüksek, girişimci, seçici, sabırsız, iyi eğitilmiş Y kuşağı üyeleri otoriteden ve bürokrasiden hoşlanmazken, kültürel, etnik ve cinsel tercihlere saygılıdır (Bayramov, 2019, s. 10-11).

Küreselleşmenin ve kültürlerarası etkileşimin yükselmeye başladığı bu dönemde yaşayan Y kuşağı üyeleri özgüven sahibi ve adalet savunucusu olarak tanınmakla birlikte önceki kuşaklar tarafından sabırsız, saygısız, tembel vb. yakıştırmalarıyla karşılaşabilmektedir (Acılıoğlu, 2015, s. 7).

Williams ve Page, Y kuşağının genel özelliklerini şöyle sıralamaktadır: Büyük ve hızlı bir değişim döneminde büyüdüler. Kadınlar için istihdam fırsatları çift gelirli hane halklarını oluşturdu. Ekonomik rahatlık; kıyafet, ayakkabı, aksesuar, mobilya, eğlence, moda ve tatil gibi kişisel tüketim harcamalarına ve gösterişe özen gösteren bireyler olarak Y kuşağını şekillendirdi. Y kuşağı için sekiz anahtar değer; seçim, özelleştirme, inceleme, bütünlük, işbirliği, hız, eğlence ve yeniliktir. Birçoğu üniversiteli ya da bir işte çalışıyor ve çoğu yaşam boyu öğrenme deneyimleri planlıyor. Onlar için bilgi, dürüstlük ve benzersizlik önemli görünmektedir (Williams & Page, 2011, s. 6-8).

Y kuşağını etkileyen, özelliklerini belirleyen ve diğer kuşaklardan farklılaştıran dünya çapındaki bazı önemli olaylar şöyle sıralanabilir: (Aka, 2017, s. 46-47).

- Küreselleşme Olgusu İle Dünyanın Küçük Bir Köy Gibi Düşünülmesi
- 1989 Berlin Duvarı'nın Yıkılması
- 1990 Körfez Savaşı
- Sovyetler Birliğinin Dağılması
- İnternetin Genel Kullanıma Açılması

Türkiye’de Y Kuşağını etkileyerek, karakteristik özelliklerinin şekillenmesine zemin hazırlayan bazı önemli olaylar ise şöyledir:

- 12 Eylül 1980 Darbesi
- 1983 Bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kuruluşu
- Turgut Özal Hükümeti ve Serbest Piyasa Modeline Geçiş
- PKK
- 1987 Türban Sorunu
- 28 Şubat 1997 Darbesi
- 1999 Gölçük Depremi

2.2.3. Z Kuşağı (2000-)

2000 yılından sonra doğan Z kuşağının en yaşlı üyesi bugün 20’li yaşlarındadır. İleri teknoloji ve iletişim imkanlarıyla büyüyen ve iyi derecede bilgisayar kullanabilen bu kuşak “İnternet Kuşağı”, “Kristal Nesil” olarak adlandırılmaktadır (Adıgüzel vd., 2014, s. 174). Bazı nüfus bilimciler göre son kuşak olduğu düşünülen bu kuşak, alfabenin son harfi olan “Z” ile ifade edilmektedir. İlk küresel kuşak olduğu söylenebilir. Küreselleşme ile beraber ilk kez Z kuşağı mensupları tüm dünyada hemen hemen aynı özellikleri göstermekte ve insanlar birbirine daha çok benzemektedir. Sosyal medya aracılığı ile birbirleriyle zaman ve mekan sınırlaması olmadan sürekli etkileşim kurabilen bu kuşağın bireyleri birer “dünya vatandaşı” olarak yetişmektedir. Yaşadıkları yerlerde ve yaşamlarında olumlu olumsuz her şeyi fotoğraf, video, metin vb. şekilde paylaşabilmekte, aynı şekilde dünyadaki gelişmelerden de haberdar olabilmektedir (Keskin, 2019, s. 32-34).

Bilgisayar, tablet, akıllı telefon onlar için çok şey ifade etmektedir. Öyle ki; bir eliyle yemek yerken diğer eliyle akıp giden facebook, instagram, whatsapp iletilerine bakmak, diğer yandan müzik dinlemek Z kuşağı için gayet doğal etkinliklerdir. Bir tık ile dünya parmaklarının ucunda olan ağ toplumunun çocukları teknolojiyi sınırsız kullanmaktadır (Tuncer, 2016, s. 35). Belki de daha konuşmaya başlamadan telefon, tablet, bilgisayar oynamayı öğrenen bu kuşak üyeleri; hızlı kavrama, yaratıcı hayal gücü ve güçlü hafızaları ile tanınmaktadır (Erden, 2012, s. 19-20). Birkaç işi aynı anda titizlikle yürütebilme yetenekleri çok gelişmiş olduğu için motor beceri senkronizasyonu en

yüksek kuşak olarak görülmektedir. Buna bağlı olarak dikkat eksikliği, konsantrasyon zorluğu, hiperaktivite, çabuk sıkılma, kolay vazgeçme gibi dezavantajlar yaşayabilmektedirler. “Z kuşağı üyeleri tatminsiz, kararsız ve doğuştan tüketici oldukları için yaşamlarında otorite kavramının öneminin kalmayacağı düşünülmektedir” (Toruntay, 2011, s. 81-82).

Ünal’a göre (2017, s. 26-30) Z kuşağı gençliğinin genel özellikleri şöyledir: Her alanda kendilerine olan güvenleri oldukça yüksektir. Zihinsel ve psikolojik aktiviteler bakımından hızlı gelişim gösterirler. Statüye önem verirler. Ne istediklerini iyi bilirler ve istemediklerini de rahatlıkla ifade ederler. Önceki kuşakların uzun süren çabalar sonucu elde edeceği lüks yaşam ve teknoloji gibi ayrıcalıklı kavramlar Z kuşağı için gündelik ihtiyaçlardır. Böyle bir dünyaya gözlerini açtıkları için bunu özel istekler olarak görmezler. Hayatta her şeyin mümkün olduğuna inanırlar. Analitik düşünce yetenekleri gayet gelişmiştir. Özgürlük savunucusudurlar. Sosyal mecralarda iletişim kurmayı severler ancak sosyal hayatta arkadaş edinme açısından zayıftırlar ve içe dönük bir dünyaları vardır.

Z kuşağını etkileyen dünya çapındaki bazı önemli olaylar şöyle sıralanabilir:

- 2001 Eylül Terör Saldırısı
- 2003 Yılında Başlayan ve 8 Yıl Süren Irak Savaşı
- 2008 Barack Obama’nın ABD Başkanı Seçilmesi
- 2012 NASA’nın Ürettiği Curiosity Adlı Robotun Mars’a İnmesi
- 2018 Fransa’da Sarı Yelekliler Hareketi

Türkiye’de 2000 sonrası dönemde yaşanan ve Z Kuşağının karakteristik özelliklerinin şekillenmesinde önem taşıyan olaylardan bazıları şunlardır:

- 2001 Yılında Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve Başbakan Bülent Ecevit arasında yaşanan siyasi kriz sonrası yaşanan ekonomik kriz
- IMF ve Kemal Derviş
- 2002 Genel Seçimler ve Recep Tayyip Erdoğan’ın Yükselişi,
- 2005 Avrupa Birliği Üyeliği Sürecinin Başlaması
- Gezi Olayları

- 15 Temmuz 2016 Fetö Darbe Girişimi
- 2017 Anayasa Değişikliği
- Covit-19 Salgını

Her kuşak kendi kültürünü yaratan eşsiz ortak deneyimlere sahiptir. Kuşakların özellikleri, farklılıkları noktasında kıyaslanarak Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Kuşaklar arasındaki temel farklılıklar

	Doğum Tarihi	Sosyal Çevre	Teknolojik Çevre	Davranış	Tarihsel Çevre	
					Dünya	Türkiye
Sessiz Kuşak	1925-1943	“Korkmamız gereken tek şey korkunun kendisi”	TV’nin doğuşu	Mali anlamda tutucu, disiplinli, otoriteye saygılı, kurallara uyan, sadık, babaerkil, riskten kaçınan çok çalışkan, sisteme güvenen	II. Dünya Savaşı, ekonomik buhran	Cumhuriyet dönemi
Bebek Patlaması	1943-1960	“Bir hayalim var”	Radyonun altın çağı	Hırslı, kural tanımaz, rekabetçi, refah düzeyi yüksek, kişisel gelişim, zaman baskısı, çalışmak için yaşayan, daima genç	İnsan hakları	İhtilal- çok partili dönem
X Kuşağı	1960-1980	Evde yaşayan, aile ya da çocuk sahibi olmayı kariyer ilerlemesinin sonrasına bırakan	Ev bilgisayarında araştırma yapan, video oyunlarının arttığı ve interneti sosyal ve ticari amaçlarla kullanma	Bağımsız ve kendine güvenen, şüpheli, teknolojiye adapte, otoriteye güvensiz, informal, liyakata dayalı liderlik, iş/yaşam dengesini gözetten	Berlin duvarının yıkılması, SSCB’nin yıkılması gibi deneyimlerle şekillenen	Sağ-sol çatışmaları
Y Kuşağı	1980-2004	Olaylar, liderler ve trendler tarafından şekillendirilme “just do it”, “mesajımız var”	Teknoloji iletişimci	İyimser, teknoloji ile yaşayan, iyi eğitilmiş, kişisel destek isteyen, dışsal geribildirim bekleyen, takım oyuncusu/sosyal network üyesi, aileye düşkün, iş ve yaşam dengesi isteyen	1960’lı yılların karşıt kültürünü sona erdirmeye ve günlük olaylardan ziyade teknoloji ile daha çok ilgilenme, Körfez Savaşı, 11 Eylül Saldırıları	Terör Refah ve kriz dönemleri
Z Kuşağı	2004-...	Sürekli online, takma adlarla (nick name) yaşayan	Tamamen teknolojik iletişim		Zaman ve mekân sınırı olmaksızın dünya çapında network	

Kaynak: (Bayramoğlu, 2018, s. 16)

Yukarıdaki tabloya göre; toplumları derinden etkileyen politik faktörler ve teknolojik gelişmeler kuşakların karakteristik özelliklerinin biçimlenmesinde büyük öneme sahip görünmektedir. Buna göre; yaşam şartlarında meydana gelen hızlı değişimler, sosyal-kültürel-tarihsel koşulların bireyde yarattığı etkiler, kuşaklararası farklılaşmanın temelini oluşturmaktadır. Kuşaklar arasında var olan anlayış ve tutum farklılıkları, birbirlerine karşı eleştiri ve beklentilere sebep olurken, kuşaklararası çatışmaya yol açmaktadır. Eski kuşaklar yeni kuşakların davranışlarını eleştirirken yeni kuşaklar eskilerin onları anlamadığını düşünmektedir.

Tarihin ilk çağların günümüze kadar kuşaklararası farklı tutum ve davranışların olduğu ileri sürülmektedir. Öyle ki; tarihi belgelerde ünlü düşünür ve filozofların yeni gelen kuşaklarla ilgili eleştiri ve beklentilerine rastlamak mümkündür. M.Ö. 427-347 yılları arasında yaşayan Platon'un "Bugünkü çocuklar lükse düşkünler, büyüklerine karşı saygısızlar ve çok fazla konuşuyorlar. Çocuklar evlerinin hizmetkarları değil adeta zorbalarıdır. Büyükleri odaya girdiklerinde ayağa kalkmıyorlar. Ebeveynleri ile çatışıyorlar ve toplum içinde herkesten önce konuşuyorlar, bacak bacak üstüne atıyorlar, öğretmenlerine kötü davranıyorlar." (Aka, 2017, s. 8). sözleri ve M.Ö. 469-399 yılları arasında yaşayan Sokrates'in "Bugünün gençleri lüks ve gösteriş düşkünü, saygısız, başkaldıran, geveze ve doyumsuzdur." ifadeleri bu örneklerden bazılarıdır (Önder, 2012).

3. DİN

3.1. Din Tanımları ve Dine Farklı Yaklaşımlar

İnsanla birlikte var olan din, tüm zamanlarda ve toplumlarda karşılaşılan evrensel bir olgudur. Toplumsal ve tarihsel olmasının yanında din, bireylerin ruhunda derin anlamların ve değerlerin de kaynağıdır. İnansın veya inanmanın her insanın sahip olduğu bir din algısı bulunmaktadır. Böylesine çok çeşitlilik arz eden bir müesseseyi tanımlamanın zorluğu aşikârdır. Nitekim üzerinde uzlaşılan etraflı bir din tanımlaması da bulunmamaktadır. Ancak yapılan din tariflerinden, lügat ve terim anlamlarının tetkikinden yola çıkarak dinin mahiyetine ilişkin bilgi sahibi olunabilir.

T.D.K. sözlüğünde din “Tanrı’ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum, diyanet”, ”Bu nitelikteki inançları kurallar, kurumlar, töreler ve semboller biçiminde toplayan, sağlayan düzen”, “İnanılıp çok bağlanılan düşünce, inanç veya ölkü, kült” olarak tanımlanmaktadır (TDK., 2019).

İslami kaynaklarda din kelimesinin Arapça “deyn” kökünden mastar veya bir isim olduğu; adet, yol, ceza, mükâfat, hesap, saltanat, itaat, şeriat, borç, hüküm, hâkimiyet ve İslam manaları başta olmak üzere otuzu aşkın anlam taşıdığı kabul edilmektedir. Kuran-ı Kerim’de doksan iki yerde geçen din kelimesi hem uluhiyyet makamını hem de ubudiyyeti ifade etmektedir. “Buna göre din; Halık ve Mabud olan Allah’a nispetle hakim olma, itaat altına alma, hesaba çekme, ceza ve mükâfat verme; mahluk ve abid olan kula nispetle boyun eğme, aczini anlama, teslim olma ve ibadet etmedir” (TDV,2012, s.2-3).

Farsça’da dinin, “daena” sözcüğünden türediği ve “mezhep edinmek, adet edinmek, inanmak” anlamlarına geldiği belirtilir. Arami-İbrani dillerinde “mülk, mükâfat, idare etmek, hükmetmek, yargı, ceza” anlamlarına; Eski Yunanca’da ise “korku ile karışık sevgi ve saygı” anlamına gelmektedir (Eyüpoğlu & Perşembe, 2019, s. -465-466).

Batı dillerinde din kavramının karşılığı olarak Latince “religion” kelimesi kullanılmaktadır. Religion kavramı ilk kez orta çağın en önemli filozoflarından biri olan Aziz Augustinus’un “De Vera Religione” (Gerçek Dine Dair) adlı eserinde “tek tanrıya ibadet” anlamında kullanılmıştır. Kavram 15. yüzyıldan sonra “doğuştan insanın kalbinde olan bir içgüdü”, “tüm insanların ortak manevi güdüsü” şeklinde ifade edilerek

içselleştirilmiştir. Bir şeyi vazife edinmek, tekrar tekrar okumak-yapmak, Tanrı'ya tutunma, gönülden bağlanma anlamlarını içeren religion kelimesi 18. yüzyıla kadar Hristiyanlara özgü bir kavram olarak kullanılmıştır (Atalay, 2016, s. 41).

Görüldüğü üzere din kelimesi, lügat ve terim anlamı açısından, farklı kültürlerde dahi birbirine yakın anlamlarda kullanılmaktadır.

Din tanımları; dinin davranışsal, bilişsel, duygusal ya da toplumsal ve bireysel yönünü ele almak bakımından yani dinden neyi kastettiğimize bağlı olarak farklılık göstermektedir. Ayrıca yapılan özsel ve işlevsel tanımlarla dinin ne olduğu ve ne işe yaradığı üzerine yoğunlaşmıştır (Hökelekli, 2010, s. 25).

Özsel tanımlar; Tanrı, kutsal, aşkın, tabiatüstü, tecrübe üstü gerçeklik, ilahi, sır, ruh, güç gibi dini oluşturan asıl unsurları ele almakta, onun içeriği ve özülle ilgilenmekte, dini olanla dini olmayanı belirleme amacı taşımaktadır. Rudolf Otto dini “kutsalın tecrübesi” olarak tanımlarken özsel din tanımlaması yapar. Melfrod Spiro, bir kurum olarak değerlendirdiği dini “kültürel olarak kabul edilmiş insanüstü varlıklarla yine kültürel olarak belirlenmiş kalıplar dahilinde iletişim kurmaktan ibaret bir kurum” olarak tanımlar. Roland Robertson'un din tanımı da özsel tanıma güzel bir örnektir. Ona göre din, “ampirik şeylerin ampirik olmayanların anlamına eklendiği, ampirik bir gerçeklik ile tecrübe ötesi ve aşkın bir realite arasındaki ayırımı bağlı semboller ve inançlar (ki değerler doğrudan doğruya bunlardan doğmaktadır) sistemdir” (Willaime, 2003, s. 326).

İşlevsel tanımlar ise dinin, birey ve toplum üzerindeki sosyo-psikolojik etkilerine ve yerine getirdiği işlevlere odaklanmaktadır. A. Comte ve E. Durkheim başta olmak üzere sosyolojinin doğuş dönemindeki birçok sosyoloğa göre din; toplumun düzenine, birliğine, beraberliğine katkı sağladığı ve bireyi psikolojik yönden desteklediği için değer ifade etmektedir. Durkheim'in din tanımı işlevsel tanımın gelenekselleşmiş ilk örneği gibidir. Ona göre; “Din, kutsal şeylerden oluşan -emredilmiş ve yasaklanmış- bir inançlar ve pratikler manzumesidir. Bu inanç ve pratikler, onları kabul eden kimseleri kilise denen manevi bir topluluk halinde bir araya getirir. Din fikri, kilise fikrinden ayrılamaz” (Kurt, 2008, s. 74-79).

İsviçre'de Dinler Gözlemevi'nin kurucusu din sosyolojisi profesörü Ronald J. Campiche ve Claude Bvay; özsel ve işlevsel her iki yaklaşımı da birleştirerek şöyle bir

din tanımlaması yapar: “ Din, hem tecrübe ötesi Aşkın bir hakikatle bağlantılı hem de belirli bir toplumda uyum, kimlik ve kolektif tecrübenin ifadesidir. Ayrıca ferdi ve toplumsal hayatın yapı olarak kararsız karakterine cevap verme gibi çeşitli fonksiyonlardan birini ya da bir kaçını ifade eden az ya da çok organize edilmiş inançlar ve ameller toplamıdır” (Willaime, 2003, s. 327).

Aydın'ın din tanımı da özsel ve işlevsel tanımı birleştirmesi bakımından önemlidir. Aydın'a (2007, s.7) göre din; “ferdi ve içtimai yanı bulunan, fikir ve tatbikat açısından sistemleşmiş olan, inananlara bir yaşam tarzı sunan, onları belli bir dünya görüşü etrafında toplayan bir kurumdur. Din, değer koyma, değer biçme ve yaşam tarzıdır. Müteal ve kutsal Yaraticıya isteyerek bağlanma ve teslim olma halidir.” Din, hâkim olan ve teslim olan arasındaki münasebeti düzenleyen kanundur.

İslam âlimlerinin üzerinde mutabık kaldığı klasik tanımlamaya göre; “Din, akıl sahibi insanları kendi iradeleriyle iyilikleri yapmaya sevk eden ilahi bir nizamdır” (Yazır, 1995, s. 94). “İnsanları iyiliğe yöneltmek için yüce Allah'ın, peygamberleri vasıtasıyla bildirdiği emirler ve hükümlerdir. Bu emir ve hükümler insanı hem bu dünyada hem de ahirette mutlu etmektedir” (Ateş, 1988, s. 9).

Dini tarif ve anlama çabalarına teologlar ve sosyologların dışında tarihçiler, psikologlar, antropologlar ve etnologların önemli bir kısmı da dahil olmuş ve çeşitli tanımlarda bulunmuşlardır. Geertz; dini, insanların iletişim kurmasını sağlayan kültürel bir simgeler düzeni ve bireylerde derin motivasyonlar sağlayacak biçimde etkileri bulunan semboller sistemi olarak tanımlamaktadır. Radcliffe Brown dini, bireyin dışında var olan manevi yahut ahlaki güce karşı bağlılık duygusu şeklinde tarif etmektedir (Günay, 2003, s. 217-218). Yine bir antropolog olan Jack Goody' ye göre; “dini inançlar, insani olmayan güç merkezleri, insani modele kazandırıldığında mevcuttur. Dini aktiviteler kendi kendilerine sadece bir kazanma ameliyesi değil, aynı zamanda bu güç merkezlerinin varlığına götüren tüm davranışlardır.” Rodney Stark ve Charles Glock'da bu görüşü destekler mahiyette dini şöyle tarif eder: Din, takipçilerinin gerek inanç ve akidelerin bilgisine erişmesi gerekse onu pratikte icra etmesi beklenen fiillerin neticesidir (Subaşı, 2010, s. 10-11).

Dil bilimci Max Müller'e göre; "din, insanın sonsuzu kavramasını sağlayan, akıl ve mantığa tabi olmayan zihni bir meleke veya yetenek" iken tarihçi Mircea Eliade'a göre; "hayata anlamını veren, öte dünya arayışını sağlayan ve model ortaya koyan bir tecrübedir" (Bektaş vd., 2018, s. 43).

Yapılan din tanımları inananlar açısından genellikle olumlu tanımlar olmakla birlikte dine inanmayanlarında bir takım din algıları ve din tanımları bulunmaktadır. Buna göre dini dışlayan olumsuz tanımlar arasında Marx'ın ki en meşhur olanlarındandır. O "din afyondur" ifadesi ile dinin insanları kader inancı ile uyuşturduğunu ve emeğine yapılan haksızlıklara karşı duyarsızlaştırdığını ifade ederek dini, insanın ürettiğini savunmaktadır. Marx'a göre; mezhepler arası çatışmalara hatta savaflara sebep olan din, toplumdaki dışlanmalıdır (Eyüpoğlu & Perşembe, 2019, s. 466). Ona göre; "din ancak, insan kendi etrafında dönmediği sürece onun etrafında dönen aldatıcı bir güneştir" (Kobyay, 2015, s.58). Marx üzerindeki etkisiyle bilinen Ludwig Feuerbach'a göre ise, "din, insanın kendisiyle, kendi öz tabiatıyla ilişkisidir ve ilahi varlık insandan başka bir şey değildir" (Subaşı, 2010, s. 9).

Dinin bir yanılsamadan ibaret olduğunu belirten düşünürlerden biri de S. Freud'tur. Ona göre, tabiat ve toplum karşısında naçar kalan insan akılcı olmayan duygusal bir bağla dine sarılmakta, katlanılamaz sıkıntılara tahammül için çare aramaktadır. Tanrı, "büyütülmüş güçlü bir baba" dan başka bir şey değildir. Dini ritüeller ise bilinçsiz ve kontrolsüz gelişen nevrozlardır (Hökelekli, 2010, s. 16). Nietzsche'ye göre ise zaten "Tanrı ölmüştür, ölmediyse bile can çekişiyordur" (Köse, 2015, s. 6).

"Vilfredo Pareto'da dini, insanın kendi kendini sürekli kandırma, ikna etme biçimindeki fonksiyonuna işaret etmektedir" (Subaşı, 2010, s. 12). M. Yinger dini; "bir grup insanın, insan hayatının nihai problemlerine karşı direnmesini, dayanmasını sağlayan inanç tasavvurlarından ve ümitlerinden oluşmuş bir sistem" olarak görür (Aktay & Köktaş, 1998, s. 20).

Din adına ortaya konan tanımlardan her biri, dinin özüne ulaşmaya çalışırken içinde insanlığı ilgilendiren bilgi, duygu ve ihtiyaçları saklar. Aynı zamanda, ortaya çıktığı coğrafyanın ve dönemin yapısını yansıtması bakımından da önem taşımaktadır. Bu açıdan 19.yüzyılda Batı'nın dine yaklaşımına ve din tanımlarına baktığımızda pozitivist,

materyalist ve evrimci felsefenin etkilerini görmekteyiz. Bu dönemin önde gelen temsilcilerinden Fransız sosyolog A. Comte (1760-1825), dine inanmamasına rağmen insanlar üzerindeki hakimiyetini yok saymamış ve pozitivistçe uygun bir fikir olarak “insanlık dinini” ortaya atmıştır. Öyle ki; bu yeni dinin ilmi halini bile yazmış ve kendisini bu dinin peygamberi, kadınları melekleri, insanlığı da Allah’ı olarak ilan etmiştir. Ona göre dinler insanlığın pozitivist döneme hazırlanması için var olmuş sistemlerdir. A.Comte’un “üç hal kanunu”na göre, toplumlar teolojik ve metafizik aşamalarından geçerek aklın ve bilimin hüküm sürdüğü pozitivist çağa ulaşacaktır (Dereli, 2012, s. 14-16).

Alman filozof Karl Marx (1818-1883) için din, mutsuzluğun ve bunalımlı ekonomik gerçekliğin ifadesi olarak insanın ürettiği bir hayal ürünü olduğu halde dışsal bir güç gibi algılanarak insanı yönetmeye başlayan bir yanılsamadır. İnsanların dikkatlerini öte dünyaya çevirerek baskı ve sömürü altındaki sınıfın acılarını dindirirken, hâkim sınıfın baskısını meşrulaştırmaktadır. Marx’a göre din, sömürü ve yabancılaşma gibi tarihsel bir olgudur ve dini var eden sınıflı toplum ortadan kalktığında din de kaybolacaktır (Güneş, 2018, s. 70-71).

Durkheim’a (1858-1917) göre din, toplumsal bir olgudur ve bir yaratıcıya inanmanın aksine kutsal sayılan şeylere inanmaktır. O, din hakkındaki fikirlerini dinsel yaşamın ilk biçimi olarak totemizme dayandırır. Toplumun temel değerlerini temsil eden toteme duyulan saygı topluma duyulan saygıdan kaynaklanmaktadır. Totemlerde vücut bulduğuna inanılan yüce güçler aslında kollektivitenin birey üzerindeki etkisidir ve toplumlar dini yaratır (Güneş, 2018, s. 102).

Alman felsefi geleneğinde yetişen Max Weber (1864-1920) fikirleri ile klasik döneme damgasını vuran isimlerin başında gelirken modern sosyolojiye de zengin bir kaynak oluşturmaya devam etmektedir. Bireyi ve toplumu yorumlayıcı bir bakış açısıyla inceleyen Weber, pozitivist eleştirileri ile Fransız felsefi geleneğinden ayrılır. Dünya dinleri üzerine ayrıntılı çalışmalarda bulunan Weber, dini tanımlamanın ötesinde onun dönüştürücü gücüne yönelmiştir. Ona göre din, toplumsal bütünleşmeyi sağlamanın yanında, bireyin varoluşuna anlam veren ve yaşam amacını açıklayan nihai gerçekliktir. Bireyler bu nihai gerçekliğe göre içinde yaşadıkları toplumu dizayn ederler. Tıpkı; Protestanlığın çok çalışmaya, meslek edinmeye, tutumlu olmaya, yatırım yapmaya

önem veren prensiplerinin; üyelerini, dini bir vecibeyi yerine getirmek amacıyla harekete geçirerek toplum hayatını şekillendirmesi ve kapitalizmin doğuşuna zemin hazırlaması gibi (cdn-acikoğretim.istanbul.edu.tr).

Yine aynı çağdan olan ve evrimci kuram içinde yer alan E.B.Tylor (1832-1917) “din ruhi varlıklara inançtır” diyerek dini animizme dayandırmıştır. Ona göre; ilkel insanın kendinde keşfettiği ruh cevherinin çevresindeki tüm varlıklarda da bulunduğu inanması, dinin başlangıcıdır. Ölülerin ruhlarının yaşamaya devam ettiğine dair inanç, atalara tapma kültürünü ortaya çıkarmıştır (Solmaz, 2011, s. 44).

James Frazer’e (1854-1941) göre; dinin kaynağı büyüdür ve din, beşeri bir ilgi olabilir ama asla akide değildir. Çünkü insanın büyü ile tabiatı kontrol etmeye çalışması, inandığı üstün güçleri teskin ve memnun etme çabası etkisiz kalınca büyüden dine geçilmiştir. “Bazı büyü törenlerindeki etkisizlik onun güçsüzlüğünü, başarısızlığını ortaya koymuş, böylece büyüünün eksiklikleri yeni bir düşünüşün yani dinin doğmasına neden olmuştur” (Köseihal, 1989, s. 275).

İkinci Dünya Savaşı’na kadar devam eden sosyolojinin klasik döneminde (1839-1945) dine yaklaşımlar, modern paradigma ile sekülerleşme unsuru üzerinden devam etmiştir. Din ve modernleşmenin ters orantılı bir ilişkisi olduğunu kabul eden bu paradigmaya göre, insanlık modernleştikçe toplum ve bireylerin bilincinde dinin zamanla kaybolacağı kabul edilmektedir. 18. yüzyılda öngörülen bu tezin 20. yüzyılda doruğa ulaşacağı iddia edilmiş ancak sosyolojinin modern çağında özellikle 70’lerden itibaren tüm bu öngörüler sorgulanmaya başlamış, dinin toplum içindeki yeri ve konumu yorumlanmaya çalışılmıştır. Günümüzde ise sosyologların çoğunluğu bu tezin aksine dinin yok olmayacağını, varlığını informal olarak veya ferdileşmiş şekilde de olsa devam ettireceğini dile getirmektedir.

Çağımızın önde gelen sosyologlarından olan Peter Berger (1929-) sekülerleşmenin sıkı bir savunucusu iken 1990’lardan sonra düşüncelerini tam zıt yönde değiştirmiş ve araştırmalar neticesinde “dine ihtiyaç duymayan mutlu insanlık formülü” nün gerçekleşmeyeceğini vurgulamıştır (Dereli, 2012, s. 254). Berger ile uzun yıllar birlikte çalışan Thomas Luckmann (1927-) “Görünmeyen Din” adlı meşhur eserinde; sekülerleşmenin kiliseye devamın azalması ile ölçüldüğünü buna göre modern toplumun

dindar olmadığı sonucunun çıkarıldığını eleştirmektedir. Öyle ki, ülkelerin en modernini Amerika'da kiliseye devam oranı yüksekken Avrupa'da hayatın kıyasına itilmiştir. Ona göre; dini kurumlara ilginin azalmış olması sosyal sistemin diğer alanlarındaki değişim ve dönüşümlerle açıklanabilir. Fakat dini gerçekliğin kurumsal formlara sıkıştırılarak yok sayılması yanlıştır. Luckmann'a göre; "din çok şey olabilir ve diğer faraziyelerin büyük bir kısmı bu ana faraziye ile çok yakından bağlantılıdır ya da doğrudan ondan çıkarılmıştır (Dereli, 2012, s. 64-87).

Grace Davie ise "ait olmadan inanma" kavramı ile tıpkı Berger ve Luckmann'ın ifade ettiği gibi; günümüzde insanların kiliseye devam etkinliklerinin azaldığını ancak manevi hassasiyetlerinin devam ettiğini ve Tanrı'ya olan inançlarını bırakmadıklarını ifade etmektedir. Robert J. Wuthnow "yamalı /bohçalı din" tabiriyle günümüzde insanların farklı dinleri harmanlayarak kendi dinlerini oluşturacağını, modern zamanda dinin yok olmak yerine çeşitlenerek çoğalacağını anlatmaya çalışmaktadır (Dereli, 2012, s.64-87).

20. yüzyılın bilinen en meşhur ateisti Antony Flew'de 2007 yılında yazdığı "Yanılmışım Tanrı Varmış" adlı eserinde dinin varlığını kabul ederken, evrenin bilimle çözülebilecek bir şey olmadığını kabul etmiştir. Yine 2012 yılında "Ateistler İçin Din" adlı kitabında Alan de Botton, dinin sosyolojik bir olgu olarak vazgeçilemez olduğunu vurgulamıştır (Köse, 2015, s. 7-8).

3.2. Geleneksel ve Modern Toplumlarda Din

Sosyal ve ekonomik yapı itibarıyla, demografik özelliklerin ve sosyal hareketliliğin oldukça sınırlı olduğu, üyelerinin tabiatın kendilerine sunduğu imkanlar doğrultusunda ihtiyaçlarını karşılayabildiği, basit bir teknolojik yapıya sahip olan ve bu bakımdan fazlaca gelişmemiş iş kollarına rastlanan, tüm sosyal faaliyetlerin dini normlardan beslendiği toplum tipine geleneksel toplum denmektedir (Günay, 2003, s. 395).

Geleneksel toplum tipine nispetle oldukça kompleks bir yapı arz eden modern toplum tipi ise; ileri teknoloji ile gelişmiş üretim olanaklarına sahiptir ve sosyal organizasyonu karmaşıktır. Sanayileşme, hızlı nüfus artışı, kentleşme, ev-iş ortamlarının ayrılması, toplumda yatay ve dikey hareketliliğin artması, yeni meslekler, üstlenilen roller, kazanılan statü ve mevkiler, uzmanlaşmış ekonomi, siyaset, hukuk sistemleri, modern toplumu ana hatlarıyla ortaya koyan tipik unsurlardır. Modern toplum; gerçekleşen

yüksek teknolojik gelişmeler açısından “teknoloji toplumu”, hızlı haberleşmenin yaygın olması yönüyle “iletişim toplumu”, eğitim ve bilimin yükselmesi sebebiyle “bilgi toplumu” gibi isimlerle adlandırılmaktadır (Günay, 2003, s. 399).

Söz konusu “modernlik” kavramıyla, Batı’nın sosyal değişme sürecinde ortaya çıkan yeni yaşam şeklinin kimlik kazandığı dönem vurgulanmaktadır. Ekonominin endüstrileşmesi, bilim ve teknolojinin yaygınlaşması, fikirlerin sekülerleşmesi, nüfusun kentleşmesi, kültürün popülerleşmesi gibi pek çok değişim yeni ideal kimlikle karakterize edilmektedir (Şallı, 2014, s. 10-11).

Zygmunt Bauman’a göre modernlik; “17. yüzyılda Batı Avrupa’daki bir dizi derin toplumsal, yapısal ve entelektüel dönüşümle başlayan ve (1) Aydınlanmanın gelişmesiyle kültürel bir proje olarak, (2) Kapitalist ve daha sonra da komünist endüstri toplumunun gelişmesiyle de toplumsal olarak kurulan bir yaşam biçimi olarak olgunluğa erişen tarihsel bir dönemdir” (Bauman, 2017, s. 13).

Aydınlanma dönemiyle beraber Batı Avrupa ve dünya için değişimin ve yeni bir başlangıcın adı olan “modern” sürecin devamı modern olanı yani geleceğe hâkim olanı ifade etmektedir. Bu sürecin öncesi ise artık geride kalmıştır, geçmiştir yani “geleneksel” e aittir. Yenilik, değişim, özgürlük, ilerleme, gelişme ve medenileşme söylemlerini temel alan modern dönem, geleneksele karşı bir reaksiyon olarak geliştirilmiştir. Kilise egemenliğinden sosyal hiyerarşiye kadar kendisinden uzaklaşmaya çalışılan her şey gelenekle özdeşleştirilmiş ve eski kategorisinde değerlendirilmiştir. Buna göre gelenekselin bir parçası hatta en büyük parçası olarak din de aynı kaderi yaşayacaktır (Şallı, 2014, s. 7).

Nesilden nesle aktarılan homojen bir yaşam biçimine sahip olan geleneksel toplumlarda din, merkezi bir konuma sahiptir ve tüm kurumlar üzerinde yetki sahibidir. Geleneksel anlayışın aksine modern toplumlarda dinin, toplum hayatının her alanından ayrı tutulması hedeflenmiştir. Fransız ihtilali ile ivme kazanan din-bilim, din-ekonomi, din-siyaset çatışmaları; dinin ilerlemeye engel olduğu düşüncesini yaygınlaştırarak net bir ayrılaşmanın yolunu açmıştır.

“Bu süreçte dinin kutsal, soyut ve Tanrı temelli açıklamalarının yerini bilimsel, somut ve akıl odaklı değerlendirmeler almıştır. Pozitivizm, Rasyonalizm, Ampirizm,

Varoluşçuluk, Hümanizm gibi felsefi akımlar toplumsal hayatı ve bilimsel yaklaşımı belirleyen önemli felsefi söylemler olmuştur.” Böylece modern toplum; geleneksel toplumlarda görülen aşkınlığa karşı içkin, içkinliğe bağlı olarak fevkalade dünyevi ve materyalist, toplumcu değil bireyci, duyumcu değil rasyonalist, mahremiyetçi değil görünürlükçü, evrimci ve merkezîyetçidir (Aydın, 2014, s. 241).

Modern toplumlarda, laiklik/sekülerlik ilkeleri bağlamında din sosyal ve siyasi hayattan uzaklaştırılarak bireylerin vicdanına sığdırılmaya çalışılmıştır. Berger göre; modern toplumların küresel olgusu olan sekülerlik “toplum ve kültür alanlarının, dini kurum ve sembollerin egemenliğinden çıkarılma süreci” olarak tanımlanabilir. Öznel olarak bilince tesir eden sekülerizasyon “dini açıklamalardan yararlanmaksızın dünyayı ve kendi öz yaşamını yorumlayan bireyler” üretmektedir (Berger, 1993, s. 162).

Sekülerizmin etkisi altında olan din artık bağımlı bir değişkendir. Geleneksel toplumda dini ritüeller olmaksızın “ne bir savaşa ne de bir evliliğe başlanmazken” modern toplumda din resmi kurumların kapısına gelince durur (Berger, 1993, s. 190). Modern toplumlarda laiklik gereği din, kamusal alandan özel hayata itilmiştir. Dinler karşısında tarafsız olan devlet, yönetim konusunda da herhangi bir dini referans almaz.

Geleneksel toplumlarda devlet fonksiyonunu icra ederken dayanağı din olmuştur. Siyasi, sosyal ve ekonomik kurumlar ile örf, adetlerin yani kültürel yaşamın özünü din oluşturur. Sanatsal faaliyetlerden mimariye her şey dinin tesiri altında şekillenmiştir. Aile, kabile, millet, klan, oymak ve boy dinin toplumdaki taşıyıcısıdır (Güneş, 2014, s. 157-158).

Din etrafında yekvücut olan toplum değişen şartlar karşısında, dini yaşayıştan kaynaklanan ve dayanışma duygusu diyebileceğimiz özel bir bağlılık duygusu ile “biz” düşüncesini tekrar tekrar geliştirir (Wach, 1987, s.10). Toplum olmanın mantığında geleneği sürdürmek, onunla uyum içinde olmak, atalarından devraldıkları bilgi, ayin ve teknikleri yaşatmak ve geçmişe benzeyen bir gelecek kurmak yer alır. Zaman niteliksel olarak ölçülür ve her türlü faaliyet birbiriyle örüntülüdür. Modern toplumlarda olduğu gibi çalışma zamanı-boş vakit ayrımı ve ev-iş mekan ayrımı bulunmaz (Coşkun, 2006, s. 62-63).

Geleneksel toplumlarda din; aile yapısını, evlenmeyi, boşanmayı, sosyal-ekonomik-dini gruplaşmaları, devletin oluşumunu, insan-çevre ilişkilerini, iletişim üsluplarını, toplumsal bayram ve merasimleri kısaca tüm alan ve olguları yönetmede yegane inisiyatif sahibidir. Yine kültürel ve ilmi alanda eğitim-öğretim yöntem ve kurumlarını, mimari, musiki, şiir gibi her çeşit sanat icralarını belirlemede en asli rolü “din” oynar. Özetle “sosyal olan her şey aynı zamanda dini olandır.” (Arslan, 2007).

Modern zamanın modern toplumlarında ise, sosyal-kültürel-kurumsal alandaki hakimiyetini kaybeden din bireylerin deruni dünyalarında ve vicdanlarında sessizliğe gömülmüştür. “Artık sosyal olan aynı zamanda dini değildir.” Cennet-cehennem, şeytan-melek, günah- sevap metafizik gerçekliğini kaybetmiş, insan davranışlarını kontrol altında tutan ahiret inancının unutulması bireysel ve toplumsal kaosun önünü açmıştır. Kurtuluş yolu ve mutluluk yolunun adresi değişmiştir. Dini sembolleri kullananlar azalırken bu semboller “ötekileştirme” unsuru olarak algılanmaktadır. Geleneksel dünyada dinin tayin ve tespit ettiği her şey bugün modern ideoloji tarafından belirlenmektedir. Din ise bu sürecin belirleyicisi değil bir unsuru olmanın ötesine geçememektedir (Arslan, 2007).

Geleneksel toplumlarda din; cemaate, dayanışmaya ve din kardeşliğine önem vererek insan ilişkilerini sıcak ve uyumlu tutmayı sağlamıştır. Ancak günümüz dünyasının çoğulcu düzeni içinde toplumlar bireyselleşmeyle şekillenmektedir. Bireysellik, çevresel baskılara olabildiğince direnmeyi, özgürlükçü olmayı ve kendi kendine yetmeyi ifade eder. Bireyselleşme dünyaya aşırı ilgi göstermeyi de beraberinde getirmiştir. Zira dini eğitim ve terbiyeden yoksun salt akıl çıkarıcıdır. Sadece kendini düşünen bireylerin oluşturduğu kalabalık, sağlam sosyal bir toplum da oluşturamaz. Din; bencilliği, cimriliği, keyfi hareket etmeyi sınırlarken; insanların hırslarını, tutkularını, kontrol altında tutar. Yardımlaşma, diğergamlık, isâr, kul hakkı gibi değerler, sağlıklı birey ve toplumları temin etmeyi amaçlamaktadır (Eyüpoğlu, 2013).

“Cenneti yeryüzüne indirme” sözverisiyle ortaya çıkan modernite iktisadi kalkınma, teknolojik gelişme ve maddi refah hedefleriyle insanlığa özgürlük ve mutluluğu vaad etmişti. Cennet vaadinin eski dayanağı olan dini de dışlamıştı. Fakat beklenen olmadı. Maddi olanaklar ve barış-huzur-refah anlamında cenneti yeryüzüne indirmek bir yana insanlığın önüne yeni ruhi, psiko-sosyal pek çok ciddi sorun da açıldı. Modern hayatın

içinde: yalnızlık, kimsesizlik, yabancılaşmışlık, kaybolmuşluk, duyarsızlık, güvensizlik gibi travmalar yaşanır olmuştur (Cumhuriyet, 2015). Giderek yalnızlaşan bireyler sanal dünyanın kollarında sanal ilişkilerle teselli bulurken, dinen kabul edilmeyen birlikteliklerin, şiddetin, cinayetin ve dinen yasak kılınan daha pek çok şeyin normleştirilmesi toplumsal hayatı ve sosyal ilişkileri hızla dönüştürmektedir.

Sekülerleşme ile tinselliği kaybolan insanlığın; aşkın bir varlığa inanma, sığınma, tapınma ve bağlanma hisleri, akıl ve bilim ile tatmin olmadığından inanç olgusu bir anlam arayışına dönmüştür. Tarih insanlığın Tanrısız olamadığına şahittir. Tanrı'yı unutan, Tanrı'dan uzaklaşan insan ya tanrılık iddiasına kalkışır ya da tutsaklığı, ezilmişliği özümseyerek, önüne çıkan her şeyi tanrılaştırır.

3.3. Din Algısı ve Dini Tecrübenin Boyutları

Duyusal olarak alınan verilerin örgütlenip yorumlanarak anlamlandırılması sürecine algı denir. Duyum, duyu organlarında gerçekleşen fizyolojik bir olaydır. Algı ise duyular sonucu ortaya çıkan zihinsel bir süreçtir. Algı ile dış dünyadaki nesne ve olaylar zihinsel temsillere bürünür (Cüceloğlu, 1991, s. 98).

Bireyin kendisiyle veya dış dünyayla ilgili olgu, olay ve gerçeklerin idrakına vararak, onların bilgisini elde etmesine imkan veren ve zihinsel yorumu da içeren bir kabiliyet olarak algı; “duyum idrakiyle başlayarak derece derece yükselir ve akli kavramların oluşmasıyla en yüksek noktaya ulaşır. Hissi olarak tezahür ettiğinde eşyanın bilgisine, akli olarak tezahür ettiğinde ise külli olanın bilgisine erişir.” (Peker, 2015, s. 72).

Dini algı ise, bireylerin bütün hayatını şekillendiren bir bilinç hali olan inanca yöneliktir (Gök, 2020). Fowler'e göre inanç, “dini kapsamakla birlikte onunla sınırlı yahut özdeş olmayan dinamik ve kapsamlı bir insan deneyimi, bireysel bir iç derinliktir.” (Karacoşkun, 2004, s. 26).

İnanç duygusu, doğuştan gelen bir özelliktir. Bu özellik İslami terminolojide “fitrat” kavramıyla ifade edilmektedir. İslam'a göre; “Her insan fitrat üzere doğar.” (Buhari, Cenaiz, 79). Fıtrat; insanın yaratılışı gereği inanmaya yatkın olmasını ve Allah'ın insanları Onun varlığını, birliğini tanıyabilme kabiliyeti ile yaratması anlamına gelmektedir. Eğilim ve istidatlarına uygun olarak fıtratları gereği inanmaya yeteneği olan insanların dine karşı kabul ve ilgi dereceleri onların din algılarını oluşturmaktadır.

Din algısı, bireyin hayatının düşünsel, duygusal ve davranışsal boyutları üzerinde etkilidir. Bireyler dini algılarına göre dünyalarını Őekillendirir. Elbette dini algılama biĀimi ve dinin bireyin inanĀ dünyasında edindiği yer bireylere göre farklılık göstermektedir. Bazıları dini sevgi ve güvenle karşımlarken bazıları korku ve kaygı ile karşılayacaktır (Erdoğan, 2015, s. 224). Kimileri iĀin din bir tabuyken kimileri iĀin akla ters düşen yanılısamalardır. Bazıları dini sorgulayarak, akıl süzgecinden geĀirerek kabul etmeyi doğru bulurken bazıları iĀin din sorgulanmadan, itaatten ibarettir. Kimi bireyler dine iĀtenlikle, samimiyetle yönelir. İnanıcı iĀselleřtirir ve dini, bir amaĀ olarak algılar. Oysa bazı bireyler, dini toplumda sevgi ve itibar görmek gibi bazı menfaatler ve maksatlar iĀin kullanabilmektedir. Bu gruba giren bireylerin din algıları, kendi temel ihtiyaĀlarına uygun olarak Şekillenmiştir. Psikolojide Allport tarafından ortaya konan, iĀ güdümlü ve dış güdümlü dindarlık olarak ifade edilen bu tipolojiler bireylerin dini algılama ve yaşama biĀimiyle yakından ilişkilendirilebilir.

Öncelikle ferdi Őuurda tasdik edilip kök salan din, tebliğ vazifesi ile topluma ve kuşaklara ulaşarak bireyleri ortak bir Őuur ve mukaddes bir duygu etrafında birleştirir. İnananları birbirine bağlayarak ve toplumda m esseseleşmesi yönüyle objektif dinin, toplum tarafından algılanıp yorumlanması sonucu farklı biĀimlerde ortaya çıkan yönü “yaşanan din” olarak ifade edilir (DinĀ, 2007, s.38). Toplumda “yaşanan din” ve “din algısı”, geĀmiřte olduğu gibi günümüz toplumlarında da çağın dinamiklerine paralel olarak farklı biĀimleri ihtiva etmektedir (Yavuzer vd., 2018, s. 25). Örneğin; Türkiye’de yoğun siyasal kampaşma ve tartışmaların yaşandığı 1970’li yıllarda muhafazakarların ve laiklerin kutuplaşması sonucu toplumda sağcı-solcu gibi ideolojik yönelimler ortaya çıkmıştır. Dinin; bir dava, hedef ve  lk  gibi algılandığı ve hayli g cl  savunulduğu bu dönem 1990’ların ortalarına kadar devam etmiştir. 1990’lardan sonra din eğitiminin resmi ve sivil ortamlarda yaygınlaşması, iletişim ve medyanın artan etkisi, ekonomik refahın yükselmesi, kentleşme vb. etkiler bu söylemlerde esneklik ve erime meydana getirmiştir. 2000’li yıllardan sonra; teknoloji kullanımının yaygın ve yoğun olduğu, sanal ortamların bir hayat tarzı ve bilgi düzeyi oluşturduğu, insanların yeni “trend” her Şeye kapılıp gittiği bir ağ başlamıştır. Bireyleri bütün boyutlarıyla istimlak eden bu modern ağ; hızlı yaşayan, çabuk tüketen, haz odaklı yaşamlar meydana getirmektedir. Buna bağlı olarak din algısı ve dini hayat bir söylem bolluğu ve çeşitliliği iĀerisinde y zeyselleşerek popüler formlara bürünmektedir (Tekin, 2020). Dinin, toplumsal ve

bireysel hayatta büründüğü ifade şekillerini çeşitli açılardan kategorize eden sosyologlar, dini tecrübenin farklı içerik ve boyutlarını ortaya koymuşlardır (ankara.edu.tr).

Bireylerin dine inanma ve bağlanma derecesi, dini zihinlerde tasavvur etme tarzı, ahlaki tercih ve kararları, dini ilgi ve yönelimleri, davranış ve tutumları dini tecrübeleri temelinde ele alınmalıdır (Hökelekli, 2010, s. 31). Dini zihniyet ve bağlılıkların mümkün olduğunca iyi anlaşılabilmesi için dini tecrübenin boyutlarını göz önünde bulundurmanız gerekmektedir.

Dini tecrübeyi araştırma ve tanımlama çalışmaları birçok bilim insanı tarafından dile getirilmiştir. Bunlar arasında Charles Y. Glock ve Rodney Stark'ın birlikte yaptıkları araştırmalar sonucunda ortaya koydukları "Dini Tecrübenin Beş Boyutlu" tasnifi yaygın kabul görmüştür. Bu çerçevede dini tecrübenin boyutları şöyledir: (Aktay ve Köktaş, 1998, s. 253-273).

1. İnanç Boyutu: Dini hayatın çekirdeğini oluşturan ve bireyi dine bağlayan inanç esasları, asli unsurlar olarak her dinin vazgeçilmez öğeleridir.
2. İbadet Boyutu: Bir dini benimseyen ve inanç sistemini kabul eden her bireyin yapması gereken dini eylem ve etkinlikler vardır. Bu ritüeller, inanılan kutsal varlığa itaati simgelemektedir.
3. Duygu Boyutu: "Her din mensubu, İlahi Kudret'in varlığını vasıtasız olarak içinde duyar ve bundan etkilenir. Yüce Kudret'in etkisinin hissedildiği tüm sezgi, duygu ve duygular bu boyuta dahildir".
4. Bilgi Boyutu: Bütün dinler inananlarının az ya da çok inançları hakkında bilgi sahibi olmasını bekler. Dindar insanın dini konularda bilgi sahibi olması diğer boyutlarda edilen tecrübelerle kaynaklık etmektedir.
5. Etki (Davranış) Boyutu: Bütün dinler, dini bağlılığın birtakım sonuçları olduğu veya olması gerektiği konusunda hem fikirdir. Din, inananların hayatlarının her alanında bir takım etkiler meydana getirmektedir. İnançlar, duygular, davranışlar ve eylemler mozayığı olarak dinin birey ve toplum hayatı üzerindeki bazı etkileri şöyledir: Din; var olmanın, yaşamanın, ölmenin, kötülüğün, iyiliğin yani temel entelektüel sorunların

çözümünü sunarak bireyi ve toplumu zihinsel olarak rahatlatmaktadır. Peter L. Berger'in de "Kutsal Şemsiye" adlı eserinde tasvir ettiği gibi din; her daim dünyanın yorumlanmasında ve sosyal gerçekliğin kurulmasında önemli bir anlam ve düzen kaynağı olmuştur (Koby, 2015, s.62). Bireyin varlığının anlam ve gayesine aradığı cevapları din vermektedir. Bu dünyaya nereden ve niçin geldiğini, istek ve arzularının çokluğunu, buna karşılık ömrünün ve kudretinin yetersizliğini, ölüm ötesini, kendisini korkutan olayların çeşitliliğine karşılık aciziyetini fark ederek, sığınmak isteyen insan kainatın fevkindeki aşkın bir varlığa yönelerek onun sevgisine sığınmış ve ona açılmıştır (Tümer, 1987, s. 220-222).

Din; teselli kabiliyeti ile bireyin yaşadığı üzüntü, keder, hüznün gibi duygusal rahatsızlıkları dindirmektedir. Ölüm, savaş, doğal afet vb. hayatın gerçekleri karşısında çaresiz kaldığı durumlarda insana manevi bir kalkan olur, yaşamını sürdürmesi için güç verir. Birey, din ile kurduğu psikolojik bağ sayesinde manevi ihtiyaçlarını karşılayarak huzura kavuşur. William James; insana hayatı boyunca kuvvet ve teselli verebilecek tek şeyin din olduğunu ifade etmektedir (Karacoşkun, 2004, s. 24). İnsana kuvvet ve teselli verici etkisiyle, dua ve ibadetlerin iyi hissettirdiğine dair yapılan birçok araştırma mevcuttur. Ayrıca affetme, saygı, sevgi, tevazu, umut, şükretme, bağışlama, alçak gönüllü olma gibi daha pek çok dini erdem insan ruh sağlığı üzerine etkileri gerek klinik psikolojide gerekse din psikolojisinde ilgi duyulan konular olmaya devam etmektedir (Emmons &Paloutzian, 2001, s.116).

Joachim Wach dini, bütün insanlığın ve yaşantının kendisinden beslendiği engin bir kaynak olarak tasvir eder (Kurt, 2008, s. 87). O, ortaya koyduğu ahlaki normlarla toplum hayatına istikrar kazandırırken tarihi de biçimlendirmektedir (Wach, 1987, s.7). Aynı şekilde Berger'e göre; "din, insanın dünya kurma girişiminde stratejik bir rol oynar." Ahlak, hukuk, siyaset, iktisat, aile, eğitim, kültür, medeniyet gibi bireysel ve toplumsal tüm alanlara kaynaklık eden, tarih boyunca en etkin ve en yaygın yasallaştırma aracı dindir (Berger, 1993, s. 58-65). Ceza ve mükâfat sistemiyle vicdanları kontrol altında tutarak sosyal sapmaları ve çözümleri önler. Toplumun geleceğini temin etmek ve sosyal kontrolü sağlamak üzere ahlak sistemine, hak ve adalet ilkesine, aile kurumuna, önem vermesiyle din; "insanlık tarihi boyunca anomiyeye karşı en etkin siperlerden biri olmuştur." (Berger, 1993, s. 138).

3.4. Din Algısı İle İlgili Yayın ve Araştırmalar

Modern dönemde din sosyolojisi alanında, insanların zihinlerinde dinin karşılığını ve niteliğini anlamaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Robert J. Wuthnow tarafından 1988 yılında “yamalı/bohçalı din” tabirinin ortaya atılması insanların artık eskisi gibi tek bir din ya da dini gelenekten etkilenmek yerine farklı geleneğe ait inançları birleştirdiğini ifade etmektedir. 1992 yılında Robert N. Bellah herhangi bir dini geleneğe yakın olmadığı halde farklı din ve Tanrı algısının cisimleşmiş şekli olan “sivil din” tabirini tartışmaya açarken, Grace Davie 1994 yılında “inanmadan ait olma” tezini, kendisini hiçbir dini kuruma ait hissetmeyip aynı zamanda Tanrı’ya olan inancının güçlü olduğunu belirten bireyleri anlatmak için öne sürmüştür. 2003 yılında Thomas Luckmann, modern dünyada dinin durumunu açıklamak için “görünmeyen din” tabirini kullanarak bireylerin artık dini bireysel boyutuyla yaşadıklarını ifade etmiştir (Dereli, 2016, s. 228). Batı Avrupa’da insanların dine bakışlarını kesin olarak karakterize eden şeyin ne olduğunu anlamak ya da bilindik şekli ile “yaşayan din”i (la religion vecue) keşfetmek Gabriel Le Bras’ın önderliğinde başlamıştır (Davie, 2005, s. 220).

Ülkemizde, toplumun din algısını anlamaya yönelik ilk saha çalışması TESEV tarafından 1999 yılında, 1492 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Ali Çarkoğlu ve Binnaz Toprak tarafından yürütülen çalışma yine aynı akademisyenlerle 7 yıl aradan sonra 2006 yılında tekrarlanmıştır. Araştırma sonuçları, Türk halkının genel olarak inançlı ve dinine bağlı olduğunu, giderek dindarlaştığını ancak dinin kamuda görünür olmasından ziyade kişisel yaşamla sınırlı olmasını tasvip ettiğini göstermektedir (Çarkoğlu & Toprak, 2006, s. 94-97).

2008 yılında Ferhat Kentel ve Ahmet Demirel’in 4524 kişi üzerinden yaptığı ve Star gazetesinde yayımladığı araştırma ilkler arasında yer almaktadır. Araştırma dinden korkanların dünyasını ve korkularının sebebini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmaya göre; “dine ve dinin her türlü tezahürüne iflah olmaz bir düşmanlık gösterenler %5’lik marjinal kemik bir grup da dahil olmak üzere dinden korkanlar toplumun %15-18’lik kısmını oluşturmaktadır.” Bu insanların dinin yükselişini bir tehdit olarak gördüğü ve özgürlüklerinin kısıtlanacağından korku duyduğu tespit edilmiştir (Türküne, 2008).

2014 yılında TÜİK'in katkılarıyla Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından "Türkiye'de Dini Hayat Araştırması" yapılmış, 21 bin 632 kişiye uygulanan anketle vatandaşların dindarlık ve din algısının belirlenmesi amaçlanmıştır. Buna göre; eğitim seviyesi arttıkça dini eğilimlerin azaldığı, köyde yaşayanların dini yönelimlerinin şehirde yaşayanlara göre daha yüksek çıktığı ve yaşlıların gençlere göre ibadetlerine daha fazla önem gösterdiği tespit edilmiştir (Görgülü, 2014).

2017 yılında ise MAK araştırma şirketinin 5 bin 400 kişiye uyguladığı anket ile "Türkiye Toplumunun Dine Bakışı" araştırılmıştır. Sonuçlar arasında toplumun dine bakışının ve din bilgisinin zayıf olduğu tespit edilmiştir (Öksüz, 2017).

2018 yılında, Emeti Saruhan "Türkiye'de Din Algısı" adlı eserinde düşünce, kültür, ilahiyat alanında farklı çalışmalar yapan isimlerle yaptığı söyleşileri bir araya getirmiş ve Türkiye'nin belleğindeki din algısını okuma imkanı sunmuştur (Saruhan, 2018).

2019 yılında yayımlanan Adnan Demircan'ın "Din Algısı İnşasında Tarihin Araçsallaştırılması" adlı eseri ise din algısına katkıda bulunan ve onu besleyen önemli araçlardan biri olan tarih üzerinden, din algısının nasıl şekillendiğini anlatmaktadır (Demircan, 2019).

Akademik düzeyde din algısı üzerine yapılan çalışmaların sayısı Yök Tez veri tabanında 27'dir. Bu çalışmaya rehber olabilecek çalışmalar ise şöyledir:

Yaman (2008) tarafından "İstanbul Büyükçekmece'de Lise Öğrencilerinin Din Algısı" araştırılmış ve 313 lise öğrencisine anket uygulanmıştır. Sonuç olarak; okul türü, anne babanın eğitim durumu ve dini yaşantıları, dışarıdan din eğitimi alma ve ailede dini uygulamaların yapılma sıklığının, gençlerin din algısı üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir (Yaman, 2008, s. 142).

Ceylan (2010) "Lise Öğrencilerinin Din Algısı" nı Muş ilinde 361 öğrenciye anket uygulayarak araştırmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, İmam Hatip ve Fen Lisesi öğrencilerinin diğer lise öğrencilerine göre din algıları olumlu çıkmıştır. Öğrencilerin cinsiyet, yaş, uzun süre yaşanan yer ve ekonomik durumunun din algısı üzerinde etkili olmadığı ancak okul türü ile anne babanın dini yaşantısının, din algısına etki ettiği tespit edilmiştir (Ceylan, 2010, s. 111).

Çelik'in (2010) "Dini Sosyalleşme Sürecinde Aile Kurumunun Önemi; Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençler ile Aile Ortamında Kalan Gençlerin Din Algısı, Dini Tutum ve Davranışları ve Sosyal İlişkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma" isimli çalışması, Çorum, Amasya, Çankırı, Tokat, Sinop, Kastamonu'da bulunan yetiştirme yurtlarında 897 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin dini algılarının, akranlarından farklılık göstermediği ancak akranlarına kıyasla çevrelerinden daha fazla etkilendikleri tespit edilmiştir (Çelik, 2010, s. 129).

Özbek (2011) "Cinayet İşleyen Kadınlarda Din Algısı: Ankara Kadın Kapalı Cezaevi Örneği" isimli çalışmasını Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda 38 kadın mahkum ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniğini kullanarak gerçekleştirmiştir. Buna göre; cinayet işleyen kadınların dinin amacını anlayamadıkları ve din adına öğrendikleri yanlış bilgilerin hayatlarını yönettiği sonucuna ulaşılmıştır (Özbek, 2011, s. 188).

Açar (2016) "Televizyonun Ergenin Din Algısı ve Ahlaki Tutumu Üzerindeki Etkisi: Muş İli Örneği" adlı çalışmayı Muş ilinde 753 öğrenciye anket uygulayarak tamamlamıştır. Araştırmada, televizyonun gençlerin din algısını olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Açar, 2016, s. 111).

Akbaba'nın (2017) "Kent Yaşamında Çalışan Kadının Din Algısı" adlı araştırmasını Amasya merkez ilçede 226 kadına anket uygulanarak gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; "kadınların normatif ve popüler dindarlık algı düzeylerine bakıldığında normatif dindarlık boyutunun popüler dindarlık boyutundan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir." (Akbaba, 2017, s. 115).

Kırıkçı (2018) tarafından yapılan "Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Kız Çocuklarının Erken Yaşta Evlilikleri ve Din Algısı: Şanlıurfa Örneği" isimli araştırma 8 kadın ile odak grup görüşmesi yapılarak gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak, yanlış din algısının ve yanlış din uygulamalarının erken yaş evlilikleri ile doğru orantılı olduğu, eğitim seviyesinin yükselmesi ile evlilik yaşının yükseldiği tespit edilmiştir (Kırıkçı, 2018, s. 138).

Kılıç'ın (2019) "Yoksul Ailelerin Din Algısı: Rize Örneği" isimli çalışması 12'si kadın 4'ü erkek olmak üzere 16 kişiyle derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak yapılmıştır.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre katılımcıların yoksulluğun getirdiği sıkıntıları ve zorlukları dini referans ile aşabildiklerini ortaya koymaktadır (Kılıç, 2019, s. 69).

Özkarpuzcu (2019) “Konya Ilgın İlçe Merkezindeki Ortaöğrenim Gençliğinin Din Algısı ve Dini Yaşayışları” adlı çalışmasını, Konya Ilgın ilçesinde 500 liseli öğrenciye anket uygulanarak gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; gençlerin genel olarak dini inanç düzeylerinin yüksek olduğu ancak dini yaşayış düzeylerinin düşük olduğu ifade edilmektedir (Özkarpuzcu, 2019, s. 165).

Aykut (2019) tarafından yapılan “Küreselleşme Sürecinde Değişen Din Algısı Üzerine Bir İnceleme: İstanbul Nişantaşı ve Sultanbeyli Örnekleri” isimli araştırma nicel ve nitel tekniklerin kullanıldığı karma yöntemle gerçekleştirilmiştir. 200 katılımcıya anket, 20 katılımcı ile mülakat yapılan araştırmanın sonuçlarına göre: katılımcıların %85’i dünyevileşmenin ve küreselleşmenin yeni bir dindarlık algısı oluşturduğuna katılmıştır (Aykut, 2019, s. 117).

Bozoğlu’nun (2019) “Alışveriş Merkezi Mescitlerine Gelen Kadınların Tüketim ve Din Algısı” isimli araştırması Akasya AVM mescidinde 33 kadınla mülakat yaparak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, katılımcıların din algıları tüketim alışkanlıklarını yönlendirmektedir (Bozoğlu, 2019, s. 113).

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın konusu; Konya ilinde yaşayan X, Y, Z kuşağına mensup kadınların din algılarının karşılaştırılmasıdır. Bu araştırma; aynı zaman aralığında doğan, belirli bir çağın şekillendirdiği, benzer değerleri, tutumları ve yaşam tarzlarını paylaşan kuşak mensuplarının din algılarını okuyabilmek, diğer kuşakların din algıları ile karşılaştırarak farklılıkları tespit etmek ve mevcut durumu betimlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın temel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır.

1-X, Y, Z kuşağına mensup kadınların, demografik özelliklerde yer alan değişkenlere bağlı olarak aralarında farklılık var mıdır?

2- X, Y, Z kuşağına mensup kadınların din algılarında farklılık var mıdır?

4.2. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma X, Y, Z kuşağına mensup kadınların din algılarını karşılaştırmaya odaklanmaktadır. Bu yönde 05.03.2020 tarihinde ulusal tez veri merkezi Yök Tez üzerinden “Din Algısı” anahtar kelimesini içeren 27 çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmaların listesi Tablo 5’te gösterilmektedir.

Tablo 5. “Din Algısı” anahtar kelimesini içeren çalışmalar

Yazar	Yıl	Başlık	
Nur Melek Kılıç	2019	Yoksul Ailelerin Din Algısı (Rize Örneği)	YL
Gözde Aykut	2019	Küreselleşme Sürecinde Değişen Din Algısı Üzerine Bir İnceleme: İstanbul Nişantaşı ve Sultanbeyli Örnekleri	YL
Özlem Akbulut	2019	Hidayet Romanlarında Din algısı	YL
Hasibe Aslıhan Özkarpuzcu	2019	Konya Ilgın İlçe Merkezindeki Ortaöğretim Gençliğinin Din Algısı ve Dini Yaşantısı	YL
Ferhat Akbaba	2019	Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Din Algısı	YL
Ebru Subaşı Kırıkçı	2019	Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde Kız Çocuklarının Erken Yaşta Evlilikleri ve Din Algısı	YL
Merve Bozoğlu	2019	Alışveriş Merkezi Mescitlerine Gelen Kadınların Tüketim ve Din Algısı	YL
Osman Akbaba	2017	Kent Yaşamında Çalışan Kadınların Din Algısı: Amasya Örneği	YL
Kenan Yüksel	2017	Almanya’daki Son Kuşak Alevilerin Tanrı ve Din Algısı	YL
H. İbrahim Yücel	2017	Postmodern Anlatılarda Din Algısı (1985-2000)	YL
Ebru Kaygın	2016	Dede Korkut Hikayelerinde Din Algısı	YL
Rabia Sümeyye Açar	2016	Televizyonun Ergenin Din Algısı ve Ahlaki Tutumu Üzerindeki Etkisi (Muş İli Örneği)	YL
Lokman Cerrah	2015	Sosyal Medyada Din Algısı (Twitter Örneği)	DR
Halil Arslan	2015	Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Din Algısı: 1972-2011 Yılları Cuma Hutbeleri Örneği	YL
Talgat Abdeshov	2015	Kazak Halkının Din Algısı ve Din Eğitimi Beklentileri	YL

Harun Türkoğlu	2014	Din Algısı ve Toplumsal Yapı Açısından Türkiye'deki Caferiler	YL
Şennur Bakırtaş	2014	Abdülrazak Gurnah ve Salman Rushdie'nin Eserlerinde Kültür, Kimlik ve Din Algısı	DR
Kaan Özyiğit	2013	Terör Örgütü PKK'nın Din Algısı ve Abdullah Öcalan'ın Din Söylemi	YL
Barış Tunç	2012	Türk Solunun Din Algısı	YL
Belgizar Özbek	2011	Cinayet İşleyen Kadınlarda Din Algısı	YL
Kübra Küçükşen	2011	Din Motivasyonlu Ekonomik Organizasyonlarda Yaşanan Olumsuz Tecrübelerin Din Algısı Üzerindeki Etkileri	DR
Burhan Semiz	2011	PKK Terör Örgütünün Din Algısı	YL
Yılmaz Ceylan	2010	Lise Öğrencilerinin Din Algısı	YL
Fatih Çelik	2010	Dini Sosyalizasyon Sürecinde Aile Kurumunun Önemi Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençler ile Aile Ortamında Kalan Gençlerin Din Algısı, Dini Tutum ve Davranışları ve Sosyal İlişkileri Üzerine Karşılaştırılmalı Bir Araştırma	YL
Sinan Cansever	2009	Tutuklu ve Hükümlülerde Din Algısı (Ağrı Örneği)	YL
A. Osman Yaman	2008	İstanbul Büyükçekmece de Lise Öğrencilerinin Din Algısı	YL
Erhan Tecim	2006	Cezaevlerinde Dini Yaşantı ve Din Algısı: Konya Örneği	YL

Kaynak: (tez.yok.gov.tr)

Söz konusu tezlerin mahkumlar, çeşitli etnik gruplar ve gençler üzerinde yoğunlaştığı ancak din algısının kuşaklar bağlamında ele alınmadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla mevcut çalışma, son dönemlerde dünyada ve Türkiye'de ilgi duyulan din sosyolojisine katkı sağlaması bakımından ve bu araştırmanın ülkemizde henüz konu edinilmemiş olması nedeniyle önem taşımaktadır.

Bir durumu, bir söylemi, bir olguyu yahut olayı anlamak için onu öncelikle kendi dönemi içinde okumak ve bir önceki dönem ile karşılaştırmak gerekir. Bu araştırma din algısının bugünü ve dününü kuşaklar üzerinden anlamaya dayalı karşılaştırmalı bir çalışma olması bakımından önemlidir.

4.3. Araştırmanın Sayıltıları

Araştırmanın sayıltıları aşağıdaki gibidir.

- Araştırmamız “din ve dünya alanının birbirinden ayrılmasıyla din alanının dünya alanı lehine giderek küçüldüğü ve din algısının değiştiği” sayıltısından hareketle gerçekleştirilmiştir.
- Din algısının değişimi X ve Y kuşağına nazaran Z kuşağı üzerinde daha fazla hissedilmektedir.
- Anketi cevaplayan kadınların soruları güvenilir ve içten bir şekilde cevapladığı varsayılmıştır.

- Oluşturulan örneklemin evreni temsil yeterliliğine sahip olduğu varsayılmaktadır.
- Veri toplama aracının kadınların din algılarını ölçecek yeterlilikte olduğu varsayılmaktadır.
- Kullanılan istatistiksel testlerin araştırmanın amacına uygun olduğu varsayılmaktadır.

4.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu araştırmanın kapsam ve sınırlılıkları aşağıdaki gibidir.

- Konya ilinin Selçuklu, Karatay ve Meram ilçelerini kapsamaması,
- X, Y ve Z kuşağını kapsamaması,
- Sadece kadınlara uygulanması,
- Ankete katılım sayısının 500 olması
- Sınırlı sayıda faktörün araştırılması
- Araştırma sonucunda elde edilen bilgilerin uygulanan veri toplama aracının soruları ile sınırlı olması
- Örneklemin tutum ve davranışları zaman içinde değişebileceği için araştırmanın uygulandığı zaman dilimiyle sınırlı olması

4.5. Araştırmanın Yöntemi

Nicel yöntem kullanılarak gerçekleştirilen bu araştırma; tarama modelinde, betimsel nitelikte bir çalışmadır.

Nicel yöntem, “olgu ve olayları nesnelleştirerek gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir bir şekilde ortaya koyan, pozitivist yaklaşıma dayanan” araştırma yöntemidir (Doruk, 2010, s.33). Problemin belirlenip sınırlandırılması, soruların hazırlanması, ölçme aracının seçilmesi, örneklemin saptanması, verilerin toplanması, verilerin analiz edilmesi, açıklanıp yorumlanması ve önerilerde bulunulması basamaklarından oluşmaktadır.

“Bilimsel çalışmalarda genellikle betimleme ya da açıklama yapılmaktadır. Araştırma konusu hakkında “ne” ve “nasıl” sorusuna betimleme ile, “niçin” sorusuna ise açıklama ile cevap vermeye çalışılır.” (Çelebi, 1991, s.83). Betimlemede, araştırmadan elde

edilen bulgular düzenlenerek araştırma probleminin mevcut durumu var olduğu şekliyle anlaşılır bir biçimde tasvir edilmektedir. Araştırma konusuyla ilgili var olan durumun var olduğu şekliyle fotoğrafını çekerek bir betimleme yapmayı amaçlayan ve geniş kitleler üzerinde çalışılabilen araştırmalar tarama modelinde desenlenmiş nicel araştırmalardır (Büyüköztürk, 2010, s.231).

Nicel araştırmalar kapsamına dahil olan tarama modeli, sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılmaktadır. Bireylerin inanç, tutum, görüş, davranış ve beklentilerini tespit etmek ve ilişkisel analizler yapmak için veri sağlamaya elverişli olan tarama modeli araştırmaların başlıca veri toplama tekniği anketlerdir (Gençer, 2020, s. 193-194).

4.6. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini, farklı kuşakları içinde barındıran 2.250.020 nüfuslu Konya ili oluşturmaktadır. Yüzölçümü itibariyle Türkiye'nin en büyük şehri olan Konya ili; büyük şehirler arasında 7. sırada yer almakta ve Türkiye nüfusunun %2,7'sini oluşturmaktadır. Konya'da erkek nüfusun oranı %49,73 (1.118.850 kişi), kadın nüfusun oranı ise %50,27 (1.131.170 kişi) olarak belirtilmiştir. Konya nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımına baktığımızda; X kuşağına (1965-1979) mensup olanların oranı %18,58, Y kuşağına (1980-1999) mensup olanların oranı %30,32, Z kuşağına (2000 ve sonrası) mensup olanların oranı %31,61 şeklindedir (TÜİK, 2020).

Araştırmanın örneklemini, evren içinden basit tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen X,Y,Z kuşağına mensup 500 kadın oluşturmaktadır. Basit tesadüfi örnekleme ya da diğer adıyla rastsal örneklem “rastgele” örneklem değildir. Rastsal örneklem, genelde oldukça geniş yapıda olan evren içerisinde yer alan her bir üyeye eşit seçilme şansı tanıyan örnekleme yöntemidir (Çarkoğlu & Toprak, 2006, s. 19).

4.7. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri

X, Y, Z kuşağına mensup kadınların din algılarını anlamaya yönelik bu araştırmada birincil veri toplama araçlarından olan anket tekniği kullanılmıştır. Anket tekniğinde, araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanan soru ve maddeler çeşitli yollarla birçok kişiye uygulanarak veri toplanmaktadır.

Bu araştırmada, Yılmaz Ceylan'ın 2010 yılında “Lise Öğrencilerinin Din Algısı” adlı çalışması için oluşturduğu “Din Algısı Anket Formu” kullanılmıştır. Anketin

kullanılabilmesi için gerekli izin müelliften 17.03.2020 tarihinde alınmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların doğum aralığı, eğitim durumu, medeni durumu, ekonomik durumu, en uzun yaşadığı yer, anne/babanın dini yaşantısı, din eğitimi, ailede ibadetlerin yapılma sıklığı ve dini yayın okuma sıklığı olmak üzere sosyo-demografik bilgilerini almaya yönelik 10 soru bulunmaktadır. İkinci bölümde Din Algısı Anket Formu yer almaktadır. Bu anket beşli likert tipinde hazırlanmış olup 24 maddeden oluşmaktadır. Sosyal bilim araştırmalarında sıklıkla kullanılan Likert tipi derecelendirme ölçekleri “daha çok tutum ve görüşleri ortaya çıkarmada veya bir davranışın gözlenme sıklığını belirlemede kullanılır. Derecelendirme ölçekleri bireyin anket maddesine ilişkin cevaplarını, birbirini mantıksal bir düzen içinde izleyen cevap seçenekleri üzerinden kendisine en uygun geleni seçerek göstermesini sağlar.” (Büyüköztürk, 2005, s. 6).

Din Algısı Anket formunda yer alan her madde ile her bir kuşak arasında istatistiki Ki-Kare analizi yapılmıştır. Verilerin yorumlanması aşamasında anket maddeleri dini tecrübenin inanç, bilgi ve etki/davranış boyutlarına göre uzman kişilerin görüşleri alınarak kategorize edilmiştir. Kategorize edilen maddelerin dağılımı şöyledir:

İnanç açısından kategorize edilen maddeler: 1. 2. 3. 4. 5. 11. 15. 17.

Bilgi açısından kategorize edilen maddeler: 6. 7. 9. 14. 21. 23. 24.

Etki/davranış açısından kategorize edilen maddeler: 8. 10. 12. 13. 16. 18. 19. 20. 22.

4.8. Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri toplama aşaması olan saha çalışması, dünyayı ve ülkemizi tehdit eden Covit-19 salgını sebebiyle alınan tedbirlere binaen bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir. Google Drive’in ofis araçları paketinde bulunan bir uygulama olan Google Forms ile anketimiz online olarak oluşturulmuştur. Oluşturulan online anket formunun linki watsap üzerinden Konya il merkezinde bulunan kadınlara mesaj olarak gönderilmiştir. X, Y, Z kuşağına mensup 500 kadına ulaşılmıştır. Anketlerin doldurulması 25.12.2020 – 29.12.2020 tarihleri arasında tamamlanmıştır.

4.9. Veri Analizinde Kullanılan İstatistiksel Teknikler

Araştırmada toplanan verilerin analizinde SPSS 22 İstatistik Programı kullanılmıştır. Araştırmaya katılan kuşaklar ile sosyo-demografik özelliklerde yer alan birçok değişken arasında ikili karşılaştırma yapılarak frekans ve yüzde tabloları oluşturulmuştur. Din algısı anket maddeleri ile kuşaklararası ilişkinin saptanması kategorik olarak incelenmiş olup Ki-Kare analizinin yapılması uygun görülmüştür. Uygulanan tüm testlerde $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümünde araştırmadan elde ettiğimiz bulguların istatistiki analiz sonuçları yer almaktadır. Bulguların sunumunda ilk olarak katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde analizlerinin yer aldığı tablolara ve yorumlara yer verilmiştir. Daha sonra kuşakların Din Algısı Anket formunda yer alan maddelere verdikleri cevaplara ilişkin analiz sonuçları değerlendirilmiştir.

5.1. Demografik ve Sosyo-Ekonomik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Tablo 6. Yaş kategorilerine göre dağılım

Yaş Kategorileri	f	%	Geçerli %	Yığılmalı %
X Kuşağı (1965-1979)	154	30,8	30,8	30,8
Y Kuşağı (1980-1999)	163	32,6	32,6	63,4
Z Kuşağı (2000-)	183	36,6	36,6	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanların yaş kategorilerine göre dağılımı incelendiğinde; 1965-1979 yılları arasına tekabül eden X kuşağına mensup olan kadın katılımcılar 154 (%30,8), 1980-1999 yıllarına arasına tekabül eden Y kuşağına mensup olan kadın katılımcılar 163 (%32,6) ve 2000-sonrası yıllarına tekabül eden Z kuşağına mensup kadın katılımcılar 183 (%36,6) kişi olarak çalışmaya katılım sağlamışlardır.

Tablo 7. Kuşak kategorileri ile eğitim durumu arası ilişki ki-kare analizi

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
Eğitim Durumu	İlkokul	38	11	1	221,383	8	,000
	Ortaokul	10	11	2			
	Lise	33	31	150			
	Üniversite	61	87	30			
	Lisansüstü	12	23	0			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; kuşak (yaş) kategorileri ile eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır ($X^2=221,383$; $p<.001$).

Katılımcıların kuşaklarına göre eğitim durumlarını incelediğimizde; 1965-1979 yılına mensup X kuşağında ilkokul mezunu 38 kişi (%24,7), ortaokul mezunu 10 kişi (%6,5), lise mezunu 33 kişi (%21,4), üniversite mezunu 61 kişi (%39,6) ve lisansüstü eğitimi tamamlamış 12 kişi (%7,8) bulunmaktadır. 1980-1999 yılına mensup Y kuşağında ilkokul mezunu 11 kişi (%6,7), ortaokul mezunu 11 (%6,7), lise mezunu 31 kişi (%19), üniversite mezunu 87 kişi (%53,3) ve lisansüstü eğitimi tamamlamış 23 kişi (%14) yer almaktadır. 2000-sonrası Z kuşağında ise ilkokul mezunu 1 kişi (%0,5), ortaokul mezunu 2 kişi (%1,1), lise mezunu 150 kişi (%82,0) ve üniversite mezunu 30 kişi (%16,4) yer almaktadır. Buna göre X ve Y kuşağının üniversite ve lisansüstü oranlarına baktığımızda; eğitim seviyesinin yüksek olduğunu görüyoruz. Z kuşağının eğitim durumunun lise kademesinde yoğunlaşması ise şöyle açıklanabilir; bugün Z kuşağına mensup kadınların en büyüğü 20 yaşındadır. Lise eğitimi tamamlama yaşının 18 olduğu göz önünde bulundurulduğunda Z kuşağı katılımcıların eğitim düzeyinde lise kademesinin yüksek çıkması normal olarak değerlendirilebilir.

Tablo 8. Kuşak kategorileri ile medeni durum arası ilişki ki-kare analizi

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
Medeni Durum	Evli	138	99	3	325,131	4	,000
	Bekar	6	52	180			
	Boşanmış veya Dul	10	12	0			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; yaş kategorileri ile medeni durum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($X^2= 325,131$; $p<.001$).

Tablo incelendiğinde; 1965-1979 yılları arasında doğan X kuşağı kadınlarının 138'i (%89,6) evli, 6'sı (%3,9) bekâr ve 10'u (%6,5) boşanmış veya dul, 1980-1999 yılları arasında doğan Y kuşağı kadınlarının 99'u (%60,7) evli olup 52'si (%32) bekâr ve 12'si

(%7,3) boşanmış veya dul, son olarak 2000-sonrası doğan Z kuşağı kadınlarının 3'ü (%1,6) evli olup 180'i (%98,4) bekârdır. Z kuşağının en büyük üyesinin 20 yaşında ve lise kademesini yeni tamamlamış olduğu dikkate alınırsa evli olanların oranının düşük çıkması normaldir. Bu sonuçlar ülkemizde kadınların evlenme yaşının ortalama 25 olduğu yönündeki verilerle uyumludur.

Tablo 9. Kuşak kategorileri ile ağırlıklı yaşam alanları arası ilişki ki-kare analizi

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
Yaşam Alanı	Köyde	5	5	13	6,837	6	,336
	Kasabada	2	2	4			
	Şehirde	62	57	73			
	Büyükşehirde	85	99	93			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; yaş kategorileri ile yoğunluklu yaşam alanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($X^2=6,837$; $p>.05$).

X, Y ve Z kuşaklarının ağırlıklı yaşam alanları incelendiğinde; şehir ve büyükşehirde yaşamın yoğunlukta olduğu görülmektedir. X kuşağında şehirde yaşayan 62 kişi (%40,3) ve büyükşehirde yaşayan 85 kişi (%55,2) yer almaktadır. Y kuşağında ise şehirde yaşayan 57 kişi (%35) ve büyükşehirde yaşayan 99 kişi (%60,7) bulunmaktadır. Son olarak Z Kuşağı şehir yaşamına baktığımızda 73 kişi (%39,9), büyükşehirde yaşayanların ise 93 kişi (%50,8) olduğu görülmüştür.

Tablo 10. Kuşak kategorileri ile ekonomik durum arası ilişki ki-kare analizi

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X²	sd	p
Ekonomik Gelir	Çok İyi	13	14	20			
	İyi	71	76	95			
	Orta	69	71	68	9,240	8	,322
	Kötü	0	2	0			
	Çok Kötü	1	0	0			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; kuşak (yaş) kategorileri ile ekonomik durum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($X^2=9,240$; $p>.05$).

Ağırlıklı dağılımlar incelendiğinde; X kuşağında, ailelerinin ekonomik durumlarını iyi olarak değerlendiren 71 kişi (%46,1) ve orta olarak değerlendiren 69 kişi (%44,8) yer almaktadır. Y kuşağı içerisinde ise 76 kişi (%46,6) ekonomik durumu iyi ve 71 kişi (%43,5) orta olarak tanımlamışlardır. Z kuşağının ekonomik durum değerlendirmesinde ise iyi olarak nitelendiren 95 kişi (%51,9) ve orta olarak nitelendiren 68 kişi (%37,2) yer almaktadır. Buna göre, kuşaklararası ekonomik seviyesinin benzerlik gösterdiği ve genel durumun iyi olduğu görülmüştür.

Tablo 11. Kuşak kategorileri ile annenin dini yaşantısı arasında ilişki ki-kare analizi

Anne Dini Yaşantı	X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X²	sd	p
İnançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir	137	125	148			
İnançlıdır fakat ibadetlerini ara sıra yerine getirir.	16	29	30			
				14,492	6	,010
İnançlıdır fakat ibadetlerini yerine getirmez.	0	8	5			
İnançlı değildir ve dine karşı tepkilidir	1	1	0			
Toplam	154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; kuşak (yaş) kategorileri ile anne dini yaşantı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=14.492$, $p<.05$).

Tablo incelendiğinde; X kuşağından 137 kişi (%89), Y kuşağından 125 kişi (%76,6), Z kuşağından 148 kişi (%80,9) annenin dini yaşantısını inançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir olarak ifade etmiştir. “İnançlıdır fakat ibadetlerini ara sıra yerine getirir.” ifadesine X kuşağından 16 kişi (%10,3), Y kuşağından 29 kişi (%17,7), Z kuşağından 30 kişi (%16,3) katılmıştır. “İnançlıdır fakat ibadetlerini yerine getirmez.” ifadesine X kuşağından 0 kişi, Y kuşağından 8 kişi (%5), Z kuşağından 5 kişi (%2,7) yanıt vermiştir. “İnançlı değildir ve dine karşı tepkilidir.” ifadesine X kuşağından 1 kişi (%0,6), Y kuşağından 1 kişi (%0,6), Z kuşağından 0 kişi katılmıştır. Buna göre, X, Y, Z kuşağına mensup kadınların anneleri inançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirmektedir. Bu sonuçlarda, kadınların dine ve dini yaşantıya olan bağlılıklarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bağlılıklarının altında yatan nedenleri araştıran sınırlı sayıda çalışmanın tespitlerine göre; özellikle psikolojik ve biyolojik yapıları kadınların dine karşı duygusal bağlar kurmalarını kolaylaştırmaktadır.

Cirhinlioğlu'nun 2011 yılında yaptığı araştırmada; kadınların dini bağlılıklarının tüm gelişim dönemlerinde ve tüm kültürlerde erkeklerden daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Kadınların daha dindar olma nedenleri arasında güvende hissetme,

sorumluluk ve görev bilinci, dinin aile kurumuna önem vermesi gibi duygusal ve ilişki faktörlerin etkili olduğu tespit edilmiştir (Cirhinlioğlu,2011, s.134-137).

Tablo 12. Kuşak kategorileri ile babanın dini yaşantısı arasında ilişki ki-kare analizi

Baba Dini Yaşantı	X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
İnançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir	117	100	121			
İnançlıdır fakat ibadetlerini ara sıra yerine getirir.	25	43	50	13,518	6	,019
İnançlıdır fakat ibadetlerini yerine getirmez.	11	20	12			
İnançlı değildir ve dine karşı tepkilidir	1	0	0			
Toplam	154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; kuşak (yaş) kategorileri ile babanın dini yaşantısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır (X²=13,518; p<.05).

Tablo incelendiğinde; X kuşağından 117 kişi (%75), Y kuşağından 100 kişi (%61), Z kuşağından 121 kişi (%66) babanın dini yaşantısını “inançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir” olarak ifade etmiştir. “İnançlıdır fakat ibadetlerini ara sıra yerine getirir.” ifadesine X kuşağından 25 kişi (%16,2), Y kuşağından 43 kişi (%26,3), Z kuşağından 50 kişi (%27,3) yanıt vermiştir. “İnançlıdır fakat ibadetlerini yerine getirmez.” ifadesine X kuşağından 11 kişi (%7,1), Y kuşağından 20 kişi (%12,2), Z kuşağından 12 kişi (%6,5) katılmıştır. “İnançlı değildir ve dine karşı tepkilidir.” ifadesine X kuşağından 1 kişi (%0,6), Y kuşağından 0 kişi, Z kuşağından 0 kişi katılmıştır. Buna göre X, Y ve Z kuşağına mensup kadınların babaları, annenin dini yaşantı oranları kadar yüksek olmasa da inaçlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirmektedir. Bu verilerle benzerlik gösteren Özkarpuzcu'nun çalışması 2019 yılında Konya'nın Ilgın ilçesinde 500 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre; katılımcıların %70,2'si annesinin inaçlı ve ibadetlerini yerine getirdiğini ifade ederken, %43,4'ü babasının inaçlı ve ibadetlerini yerine getirdiğini belirtmiştir

(Özkarpuşcu, 2019, s. 82-83). Aynı şekilde Yaman (2008, s.51) ve Ceylan'ın (2010, s.84) araştırmalarında babanın dini yaşantısı annenin dini yaşantısına oranla daha düşük çıkmıştır. Diyanetin 2014 yılında yaptığı ‘‘Türkiye’de Dini Hayat Araştırması’’ sonuçlarında ise; namaz kılma oranı kadınlarda %49,8 iken erkeklerde %34,8 olarak çıkmıştır (Özer,2014).

Tablo 13. Kuşak kategorileri ile din eğitimi alma düzeyleri arası ilişki ki-kare analizi

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
Din Eğitimi	Evet	107	123	147	5,305	2	,070
	Hayır	47	40	36			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; kuşak (yaş) kategorileri ile okul dışında din eğitimi alıp almama maddesine verilen cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür (X²=5,305; p>.05).

‘‘Okulda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi dışında dışarıdan din eğitimi aldınız mı?’’ sorusuna X kuşağında 107 kişi (%69,4), Y kuşağında 123 kişi (%75,4), Z kuşağında 147 kişi (%80,3) evet cevabı vermiştir. Oranlara baktığımızda; kuşaklararası din eğitimi alma oranının yavaş yavaş yükseldiğini görüyoruz. Bu sonuçları Türkiye’nin din eğitimi politikaları üzerinden değerlendirdiğimizde şöyle yorumlayabiliriz: Cumhuriyet sonrası ülkeyi idare edenlerin dünya, siyaset ve din görüşleri; din eğitimi ve öğretimini doğrudan etkilemiştir. Özellikle 1960-1971-1980-1997 yılları arasında yapılan askeri müdahaleler genel olarak ‘‘laisist veya sekülarist bir perspektifle gerçeleştirilmiş, sonrasında bu anlayışa uygun din eğitimi politikaları hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Dini baskılama ve denetim altına alma stratejileri İmam Hatip Okulları ve başörtüsü ile sınırlı kalmamış, Kur’an kurslarının kapatılması, vaazlara sansür uygulanması, ezanın Türkçe okutulması, birçok dernek ve vakfın irticai faaliyet yaptığı gerekçesiyle kapatılması ve bazı dini önderlerin tutuklanması’’ gibi daha birçok uygulama, toplum

üzerinde menfi yönde önemli ve kalıcı etkiler bırakmıştır (Yamaç, 2020, s.465-505). 2002 yılı itibariyle iktidara gelen Ak Parti Hükümeti dini özgürlükler, din eğitimi ve din hizmetleri konularında aşama aşama beklenen adımları atmış ve tüm baskıları ortadan kaldırmıştır (Akyüz,2016, s.39). Araştırmamızın sonuçlarına göre; 1960-1980 yılları din eğitimi politikaları X kuşağı üzerinde, 1980-2002 yılları din eğitimi politikaları Y kuşağı üzerinde, 2002 ve sonrası din eğitimi politikaları Z kuşağı üzerinde etkisini gösterdiği düşünülmektedir.

Tablo 14. Kuşak kategorileri ile ailede ibadetlerin yapılma sıklığı arasında ilişki

			X	Y	Z	X ²	sd	p
			Kuşağı	Kuşağı	Kuşağı			
Aile Durumu	İbadet	Sık Yapılır	125	117	135			
		Ara Sıra Yapılır.	28	43	48	7,693	4	,103
		Hiç Yapılmaz.	1	3	0			
Toplam			154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; kuşak (yaş) kategorileri ile ailede ibadetlerin yapılma sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($X^2=7,693$; $p>.05$).

Tablo incelendiğinde; X kuşağında 125 kişi (%81), Y kuşağında 117 kişi (%72) ve Z kuşağında 135 kişi (%73,7) ailede ibadetlerin sık yapıldığını; X kuşağında 28 kişi (%18,2), Y kuşağında 43 kişi (%26,3) ve Z kuşağında 48 kişi (%26,2) ara sıra ibadet yapıldığını ve son olarak da X kuşağında 1 kişi (%0,6),Y kuşağında 3 kişi (%1,8) ailede ibadetlerin hiç yapılmadığını ifade etmektedirler.

Buna göre; kuşaklararası ailede ibadetlerin yapılma durumu benzerlik göstermekte ve genel olarak ibadetler sıklıkla yerine getirilmektedir.

Tablo 15. Kuşak kategorileri ile dini yayın okuma arası ilişki ki-kare analizi

			X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
Dini Okuma	Yayın	Sık Okunur	56	49	64			
		Ara Sıra Okunur	94	100	110	6,460	4	,167
		Hiç Okunmaz	4	14	9			
Toplam			154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; kuşak (yaş) kategorileri ile dini yayın okuma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($X^2=6,460$; $p>.05$).

Kuşaklararası dini yayın okuma durumu incelendiğinde; X kuşağında 56 kişinin (%36,3), Y kuşağında 49 kişinin (%30) ve Z kuşağında 64 kişinin (%35) sık okuma yaptığı görülmektedir. Ara sıra okunur yanıtı verenler; X kuşağında 94 kişi (%61), Y kuşağında 100 kişi (%61,3) ve Z kuşağında 110 kişi (%60,1) dir. Buna göre, kuşaklararası dini yayın okuma durumu benzerlik göstermekte ve genel olarak dini yayınlar ara sıra okunmaktadır.

Yaman'ın 2008 yılında İstanbul ilinde 313 lise öğrenci ile yaptığı araştırmada, evde dini içerikli yayınların %65,8 oranında ara sıra okunduğu tespit edilmiştir (Yaman,2008, s.55). Tecim (2006) ve Ceylan'ın (2010) araştırmaları da dini yayınların ara sıra okuduğunu ifade etmekte ve bu sonuçları desteklemektedir.

Bu oranlar Türkiye'nin okuma alışkanlığı ile doğrudan ilişkili görünmektedir. TÜİK'in 2020 yılında yayınladığı raporda, Türkiye'de kitap okuma oranının %0,1 olduğu açıklanmıştır (Altıkatoğlu, 2020). Kadir Has Üniversitesi tarafından 2010 yılı itibariyle her yıl gerçekleştirilen "Türkiye Eğilimleri" araştırmasının 2020 yılı sonuçları ise, toplumun kitap okuma oranlarının her geçen yıl düştüğünü ortaya koymaktadır. Okuma oranları düşerken sosyal medyada vakit geçirme oranlarının %92,1, televizyon izleyenlerin oranlarının ise %93,3 olduğu tespit edilmiştir (www.khas.edu.tr).

5.2. X, Y, Z Kuşaklarının Din Algısı Anket Formuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Ki-Kare (Chi-Square) Analiz Sonuçları

Kuşakların, Din Algısı Anket (DAA) formunda yer alan maddelere ilişkin cevapları Ki-Kare analizi aracılığı ile incelenmiştir. Ankette yer alan 24 maddenin analizi tek tek verilecek olup Tablo 16’da ankete verilen cevapların genel frekansları gösterilmiştir.

Tablo 16. Anket frekansları

			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Bu dünyada ölen herkes başka bir âlemde yeni bir hayata başlar.	Sayı	31	3	13	31	422	
	%	6,2	,6	2,6	6,2	84,4	
2. Kur'an da yazan her şey doğrudur.	Sayı	4	1	1	8	486	
	%	,8	,2	,2	1,6	97,2	
3. Günahkâr ve kötü insanların cezalandırılacakları bir cehennem mutlaka vardır.	Sayı	0	3	0	9	488	
	%	0	,6	0	1,8	97,6	
4. Hz. Âdem ilk insan ve ilk peygamberdir.	Sayı	4	0	7	7	482	
	%	,8	0	1,4	1,4	96,4	
5. Allah sonsuz ilmiyle insanın gelecek hayatında yapacağı her şeyi bilir.	Sayı	2	2	2	4	490	
	%	,4	,4	,4	,8	98,0	
6. Çok özel günlerde aşırıya kaçmadan içki içmekte herhangi bir sakınca yoktur.	Sayı	433	27	26	4	10	
	%	86,6	5,4	5,2	,8	2	
7. Evlilik dışı cinsel ilişki bütün insanlar ve toplumlar için kötüdür.	Sayı	30	7	8	15	440	
	%	6	1,4	1,6	3	88	
8. Bu dünyada bizim için en güzel örnek Hz. Muhammed’ dir.	Sayı	1	0	6	5	488	
	%	,2	0	1,2	1	97,6	
9. İnsan dünyadayken yapmış olduğu her türlü eyleminden ahirette sorguya çekilecektir.	Sayı	1	0	4	10	485	
	%	,2	0	,8	2	97,0	
10. Evleneceğim insanın dindar bir kimse olmasını önemsiyorum	Sayı	8	4	32	52	404	
	%	1,6	,8	6,4	10,4	80,8	
11. İnsanın cenneti de cehennemide bu dünyadır, ölünce her şey biter.	Sayı	408	36	9	4	43	
	%	81,6	7,2	1,8	,8	8,6	
12. Din, bilim ve teknolojik gelişmelere bir engeldir.	Sayı	412	41	9	9	29	
	%	82,4	8,2	1,8	1,8	5,8	

13. Kadınlar da istediği gibi giyinebilmeli, erkekler kadar özgür olabilmelidir.	Sayı	205	51	98	32	114
	%	41	10,2	19,6	6,4	22,8
14. Din ve Ahlak Bilgisi dersi öğrenciler için gereklidir.	Sayı	12	5	24	48	411
	%	2,4	1	4,8	9,6	82,2
15. Gerçekte cennet ve cehennem diye bir şey yoktur, bunlar insanları kötü işlerden uzaklaştırmak için uydurulmuş şeylerdir.	Sayı	477	14	4	0	5
	%	95,4	2,8	,8	0	,1
16. Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine de ihtiyaç kalmayacaktır.	Sayı	411	39	27	3	20
	%	82,2	7,8	5,4	,6	4
17. Gözümle görmesem de melek, şeytan ve cin gibi bazı varlıkların olduğuna inanıyorum.	Sayı	6	1	7	9	477
	%	1,2	,2	1,4	1,8	95,4
18. Dini konularda konuşmak çok sıkıcıdır.	Sayı	368	65	39	19	9
	%	73,6	13	7,8	3,8	1,8
19. Devlet büyüklerimizin dindar kimseler olması beni rahatsız eder.	Sayı	385	42	41	11	21
	%	77	8,4	8,2	2,2	4,2
20. İnsan bu dünyaya bir defa geliyor, dilediği gibi yaşamalıdır.	Sayı	315	62	72	18	33
	%	63	12,4	14,4	3,6	6,6
21. Bir insan hangi dinden olursa olsun dini bilgilerini en iyi şekilde öğrenmelidir.	Sayı	9	3	13	25	450
	%	1,8	,6	2,6	5	90,0
22. Evrensel doğru vardır ve bu ancak din vasıtasıyla gerçekleşebilir.	Sayı	11	10	67	89	323
	%	2,2	2	13,4	17,8	64,6
23. İslam akıl ve mantık ilkelerine yeteri kadar önem vermektedir.	Sayı	10	4	18	35	433
	%	2	,8	3,6	7	86,6
24. Dinin emrettiği bütün uygulamalar insanların iyiliği içindir.	Sayı	2	3	6	14	475
	%	,4	,6	1,2	2,8	95

Tablo 17. “Bu dünyada ölen herkes başka bir âlemde yeni bir hayata başlar.”(DAA1)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X²	sd	p
DAA1	Kesinlikle Katılmıyorum	10	2	19			
	Katılmıyorum	0	1	2			
	Kararsızım	2	3	8	32,056	8	,000
	Katılıyorum	4	7	20			
	Kesinlikle Katılıyorum	138	150	134			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA1 maddesi ile X, Y, Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($X^2=32,056$; $p<.001$).

Tablo incelendiğinde; “Bu dünyada ölen herkes başka bir alemde yeni bir hayata başlar.” maddesine X kuşağından 138 kişi (%89,6), Y kuşağından 150 kişi (%92) ve Z kuşağından 134 kişi (%73,2) kesinlikle katılıyorum yanıtı vermiştir.

Tablo 18. “Kur’an da yazan her şey doğrudur.” (DAA2)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X²	sd	p
DAA2	Kesinlikle Katılmıyorum	2	0	2			
	Katılmıyorum	0	0	1			
	Kararsızım	0	0	1	10,753	8	,216
	Katılıyorum	1	1	6			
	Kesinlikle Katılıyorum	151	162	173			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA2 maddesi ile X, Y, Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($X^2=10,753$; $p>.05$).

Tablo incelendiğinde; “Kur’an’da yazan her şey doğrudur.” maddesine X kuşağında 151 kişinin (%98,1), Y kuşağında 162 kişinin (%99,2) ve Z kuşağında 173 kişinin (%94,5) kesinlikle katılıyorum ifadesini seçtiği görülmüştür. Buna göre; katılımcıların Kuran’ı Kerim’in Yüce Allah’ın vahyi olduğuna ve kıyamete kadar Allah tarafından korunacağına olan inançlarının yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 19. “Günahkâr ve kötü insanların cezalandırılacakları bir cehennem mutlaka vardır.” (DAA3)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
DAA3	Kesinlikle Katılmıyorum	0	0	0			
	Katılmıyorum	2	0	1			
	Kararsızım	0	0	0	4,301	4	,367
	Katılıyorum	4	1	4			
	Kesinlikle Katılıyorum	148	162	178			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA3 maddesi ile X, Y, Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($X^2=4,301$; $p>.05$).

Tablo incelendiğinde; “Günahkar ve kötü insanların cezalandırılacakları bir cehennem mutlaka vardır.” önermesine X kuşağında 148 kişinin (%96), Y kuşağında 162 kişinin (%99) ve Z kuşağında 178 kişinin (%97) kesinlikle katılıyorum ifadesini seçtiği görülmüştür. Bu sonuçlar Tablo 25 ve Tablo 31 da yer alan maddelere katılım oranlarıyla uyumludur. Buna göre; ahiret inancıyla ilgili olan cennet-cehennem kavramlarına katılım oranlarının tüm kuşaklarda yüksek seviyede çıkması, “İlahi adalete” inandıklarına ve tecelli edeceğinden şüphe duymadıklarına işaret etmektedir.

Dünyada ve ülkemizde adaletin hakkıyla tesis edilememesi, hukukun üstünlüğü ve tarafsızlığı ile çelişen olayların günden güne artarak haber bültenlerinden dizi filmlere kadar konu olması, toplumun adalet ve hukuka duyduğu güveni azaltmıştır. İnsanlar bu dünyada yaşanan adaletsizliğin hesabının öte dünyada sorulacağına inanarak, güç yetiremediği olaylar karşısında sabır ve metanet gösterebilmektedir.

Yapılan araştırmalar da toplumun adalet ve hukuk algısının değiştiğini ortaya koymaktadır. KONDA Araştırma tarafından 2016 yılında ikincisi yapılan araştırma 27 ilden 2685 kişiyle yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçları 2010 yılında yapılan ilk araştırma ile karşılaştırıldığında; insanların devletin vatandaşı koruduğuna olan inancının ve mahkemelere olan güveninin büyük oranda düştüğü saptanmıştır. “Hakimlerin, savcılarının ve polislerin işlemlerinde karşılarındaki insanın kim olduğuna göre farklı davrandığı inancının toplumda iyice yerleştiği ve belirgin olarak zengin-fakir ayrımı yapıldığı konusunda katılımcıların hemfikir” olduğu tespit edilmiştir (Konda Mayıs Barometresi, 2016, s.49).

Tablo 20. “Hz. Âdem ilk insan ve ilk peygamberdir.”(DAA4)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X²	sd	p
DAA4	Kesinlikle Katılmıyorum	3	0	1			
	Katılmıyorum	0	0	0			
	Kararsızım	0	2	5	11,960	6	,020
	Katılıyorum	2	0	5			
	Kesinlikle Katılıyorum	149	161	172			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA4 maddesi ile X, Y, Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (X²=11,960; p<.05).

Tablo incelendiğinde; “Hz. Âdem ilk insan ve ilk peygamberdir.” maddesine X kuşağından 149 kişi (%96,8), Y kuşağından 161 kişi (%98,7) ve Z kuşağından 172 kişi (%94) kesinlikle katılıyorum yanıtı vermiştir.

Tablo 21. “Allah sonsuz ilmiyle insanın gelecek hayatında yapacağı her şeyi bilir.”(DAA5)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
DAA5	Kesinlikle Katılmıyorum	1	1	0			
	Katılmıyorum	0	0	2			
	Kararsızım	0	1	1	8,529	8	,384
	Katılıyorum	1	0	3			
	Kesinlikle Katılıyorum	152	161	177			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA5 maddesi ile X, Y, Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür (X²=8,529; p>.05).

Tablo incelendiğinde; “Allah sonsuz ilmiyle insanın gelecek hayatında yapacağı her şeyi bilir.” maddesine X kuşağından 152 kişi (%98,7), Y kuşağından 161 kişi (%98,7), Z kuşağından 177 kişi (%96,7) kesinlikle katılıyorum yanıtı vermiştir.

Tablo 22. “Çok özel günlerde aşırıya kaçmadan içki içmekte herhangi bir sakınca yoktur.” (DAA6)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X²	sd	p
DAA6	Kesinlikle Katılmıyorum	144	142	147			
	Katılmıyorum	4	7	16			
	Kararsızım	3	9	14	14,247	8	,076
	Katılıyorum	1	1	2			
	Kesinlikle Katılıyorum	2	4	4			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA6 maddesi ile X, Y, Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($X^2=14,247$; $p>.05$).

Tablo incelendiğinde; “Çok özel günlerde aşırıya kaçmadan içki içmekte herhangi bir sakınca yoktur.” maddesine X kuşağında 144 kişi (%93,5), Y kuşağında 142 kişi (%87,1), Z kuşağında ise 147 kişi (%80,3) kesinlikle katılmadıklarını ifade etmiştir.

X kuşağından Z kuşağına doğru oranlar düşüş göstermektedir. Kuşaklararası ortaya çıkan bu farklılaşmada popüler kültürün etkisi olduğu düşünülmektedir. “Popüler kültür; medyayı oluşturan öğelerden; televizyon, internet ve yazılı basında popüler olanın topluma sunulmasıyla ortaya çıkmakta ve kitle etkisiyle bireyin davranışlarını yönlendirmektedir.” (Özgan vd., 2014).

Görsel medya içeriklerinin birçoğunda dini ve kültürel değerlere aykırı içerikler sunulmaktadır. Alkol, gece hayatı, madde bağımlılığı, cinsellik ve flört özendirilirken beraberinde bilhassa gençler tarafından yanlış anlaşılmaya müsait oryantalist temelli dini söylemler de gündemden düşmemektedir. Bu gayri dini söylemlerden biri de aşırıya kaçmadan yahut sarhoş olmayacak kadar içki içmenin haram olmadığı aynı şekilde alkolsüz bira içmenin helal olduğu yönündedir. Tüm bu çabalar sınırları kesin olarak çizilmiş haramlara yaklaşmaktan çekinen dindarlara makul gerekçeler göstererek küresel yaşam tarzına teslim olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. BBC News’in 2013

yılında paylaştığı “Müslümanların Helal Biraya İlgisi Artıyor” başlıklı yazıda “alkolsüz olsa bile bira içmenin, coca-cola veya meyve suyu içmenin sunamadığı bir küresel yaşam tarzı isteğiyle bağlantılı olduğu” öne sürülmektedir (BBC News, 2013). İçinde sarhoş edecek miktarda alkol yok diyenlerin adına “şıra” değil de “alkolsüz bira” deme ihtiyacı hissetmeleri bu iddiayı desteklemektedir. Medya kanalıyla topluma sunulan bu “küresel yaşam tarzı” ndan daha çabuk etkilenen genç kuşağın davranışları popüler olan değerlere göre değişebilmektedir.

Tablo 23. “Evlilik dışı cinsel ilişki bütün insanlar ve toplumlar için kötüdür.” (DAA7)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
DAA7	Kesinlikle Katılmıyorum	14	3	13	20,026	8	,005
	Katılmıyorum	1	2	4			
	Kararsızım	0	3	5			
	Katılıyorum	1	5	9			
	Kesinlikle Katılıyorum	138	150	152			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA7 maddesi ile X, Y ve Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (X²=20,026; p <.05).

Tablo incelendiğinde; “Evlilik dışı cinsel ilişki bütün insanlar ve toplumlar için kötüdür.” maddesine X kuşağından 138 kişi (%89,6), Y kuşağından 150 kişi (%92), Z kuşağından 152 kişi (%83) kesinlikle katılıyorum yanıtı vermiştir.

“İnsanlık tarihi boyunca toplumların başka hiçbir konuda olmadığı kadar çok kural ürettiği ve bu kuralları korumak için de bir o kadar baskı unsuru yarattığı bir olgu olarak cinsellik”; dinsel, toplumsal, kültürel alanların etkisi altındadır ve evlilik kurumu ile kişisel kontrolden çıkarılıp toplumsal kontrol mekanizmasının içine dahil edilmiştir (Sakallı vd., 2001, s.16). Diğer semavi dinlerde olduğu gibi İslam dininde de kesinlikle yasaklanan ve büyük günahlar arasında yer alan evlilik dışı cinsel ilişki zina kavramı ile

ifade edilmektedir. İffetsizlik ve hayâsızlık olarak ifade edilen zina, Türk toplumunun ahlaki ve kültürel değerlerine aykırıdır. Toplumun kültürel-sosyal kurallardan ürettiği; iffetli, onurlu, şerefli, arlı kavramlarının karşılığı olarak namus olgusu ise; toplumsal cinsiyet kalıplarının etkisiyle özellikle kadının cinsel saflığına odaklanmaktadır (Uğurlu ve Akbaş, 2013, s.78).

Yapılan araştırmalar kadınların evlilik dışı cinsel ilişkiden uzak durma nedenlerinin başında dini emir ve yasakların geldiğini göstermekle beraber toplumsal değerlerin ve normların da etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Sakallı ve arkadaşlarının 2001 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde yaptığı araştırmada; dindar olan katılımcıların dindar olmayan katılımcılara göre evlilik dışı cinsel ilişkiye karşı daha olumsuz tutumlar sergilediği, kendisini geleneksel olarak tanımlayan katılımcıların da geleneksel olarak tanımlamayan katılımcılara göre zinaya olumsuz yaklaşıkları saptanmıştır (Sakallı vd., 2001, s.23).

Tokuç ve arkadaşlarının 2011 yılında Trakya ve Namık Kemal Üniversitesinde yaptığı araştırmada; kadın katılımcıların %66,9'u evlilik dışı cinsel ilişkinin toplumsal değer yargılarına ters düştüğünü, ahlaki yargıları tahrip ettiğini ve evlenmeden önce cinsel ilişkiye karşı olduklarını ifade etmiştir (Tokuç vd., 2011, s. 166).

Aydoğdu ve arkadaşlarının Amasya Üniversitesi'nde 2019 yılında yaptığı araştırmada katılımcıların %87,2'si dini inançlarının evlilik dışı cinsel ilişki yaşamalarına engel olduğunu belirtmiştir (Aydoğdu vd., 2019, s.97).

Tablo 24. “Bu dünyada bizim için en güzel örnek Hz. Muhammed’ dir.”(DAA8)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X²	sd	p
DAA8	Kesinlikle Katılmıyorum	1	0	0			
	Katılmıyorum	0	0	0			
	Kararsızım	0	0	6	16,945	6	,000
	Katılıyorum	0	0	5			
	Kesinlikle Katılıyorum	153	163	172			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA8 maddesi ile X, Y, Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($X^2=16,945$; $p<.001$).Tablo incelendiğinde; “Bu dünyada bizim için en güzel örnek Hz. Muhammed’dir.” maddesine X kuşağından 153 kişi (%99,4), Y kuşağından 163 kişi (%100) ve Z kuşağından 172 kişi (%94) kesinlikle katılıyorum yanıtı vermiştir. Bu ifadeye katılım oranlarının yüksek olması Hz Muhammed’in rol model olarak görülmeye devam ettiğine işaret etmektedir.

Tablo 25. “İnsan dünyadayken yapmış olduğu her türlü eyleminden ahirette sorguya çekilecektir.” (DAA9)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X²	sd	p
DAA9	Kesinlikle Katılmıyorum	1	0	0			
	Katılmıyorum	0	0	0			
	Kararsızım	0	0	4	10,058	6	,122
	Katılıyorum	4	2	4			
	Kesinlikle Katılıyorum	149	161	175			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda DAA9 maddesi ile X, Y ve Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($X^2=10,058$; $p>.05$).

Tablo incelendiğinde; “İnsan dünyadayken yapmış olduğu her türlü eyleminden ahirette sorguya çekilecektir.” maddesine X kuşağında 149 kişi (%96,7), Y kuşağında 161 kişi (%98,7), Z kuşağında 175 kişi (%95,6) kesinlikle katılıyorum yanıtı vermiştir.

Tablo 19 da yapmış olduğumuz adalet kavramıyla ilgili değerlendirmeyi Tablo 25 için de söylememiz mümkündür. Buna göre kuşakların; hesap günü, ceza ve mükafat günü olarak kabul ettiği ahiret inancının, adalet duygusuyla ilişkili olarak yüksek olduğunu ifade edebiliriz.

Tecim’in 2006 yılında Konya ilinde 302 mahkum ile gerçekleştirdiği araştırmada “İnsanlar bu dünyada yapmış oldukları iyiliklerden ve kötülüklerden mesuldür, karşılığını öbür dünyada mutlaka göreceklerdir.” ifadesine kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenlerin oranı %95,5’dir (Tecim, 2006, s. 129). Bu sonuçlar çalışma verilerimizle benzerlik göstermektedir.

Tablo 26. “Evleneceğim insanın dindar bir kimse olmasını önemsiyorum.”

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
DAA10	Kesinlikle Katılmıyorum	3	3	2			
	Katılmıyorum	0	1	3			
	Kararsızım	4	10	18	32,278	8	,000
	Katılıyorum	6	13	33			
	Kesinlikle Katılıyorum	141	136	127			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA10 maddesi ile X, Y, Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=32,278$; $p<.001$).

Tablo incelendiğinde; “Evleneceğim insanın dindar bir kimse olmasını önemsiyorum.” maddesine X kuşağında 141 kişi (%91), Y kuşağında 136 kişi (%83,4) ve Z kuşağında 127 kişi (%69,4) kesinlikle katılıyorum cevabını vermişlerdir. X kuşağının %91,6 ile en yüksek orana sahip olmasına karşın Z kuşağında bu oranın %69,4’e düşmüş olması Z kuşağının evlilik tutumunun farklılık gösterdiğine; X ve Y kuşağının nispeten birbirine yakın oranları, evlilik tutumlarının benzerlik gösterdiğine işaret etmektedir. Bu verileri destekleyen bir çalışma, Sungur ve arkadaşları tarafından 2017 yılında yapılmıştır. 636 kişiye “Evlilik Tutum Ölçeği” ve “Eş Seçim Tutum Ölçeği” uygulayarak gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda, X ve Y kuşağının evlilik ve eş seçim tutumlarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir (Sungur vd., 2017, s.88).

Araştırmamızın sonuçlarına benzeyen başka bir çalışma 2020 yılında Gezici Araştırma Merkezi tarafından Türkiye’nin 12 ilinde 1062 “Z kuşağına mensup gence” anket uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda; “Farklı bir din veya mezhebe ait biriyle evlenebilir.” diyenlerin oranı önceki nesilde %32,8 iken Z kuşağında bu oranın % 82,2 olduğu ve Z kuşağı için ırk, dil, din, mezhep, cinsiyet ayrımcılığı gibi konuların diğer kuşaklara göre daha düşük öneme sahip olduğu tespit edilmiştir (Zeyrek, 2020).

2020 yılında Üsküdar Üniversitesi tarafından Türkiye’nin 7 bölgesinden 3 bin 266 öğrenciye çevrimiçi anket uygulanarak gerçekleştirilen “Türkiye’de Gençlik ve Aile Araştırması” sonuçlarına göre, gençlerin aileye ve evliliğe yüklediği anlamların değiştiği tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan Z kuşağının %64,3’ü evlilikte aşk ve uyum aradığını ifade etmiştir. Eş seçerken nelere dikkat edersiniz? sorusuna %85,6’sı sadık olmasına, %83,2’si aileme saygı göstermesine, %80,5’i iyi huylu olmasına, %54,2 aynı dünya görüşünü paylaşmaya, %56,2’si aynı dinden olmasına, %43’ü yüksek eğitilmiş olmasına, %41,2’si yakışıklı ve güzel olmasına önem verdiğini belirtmiştir (Tarhan, 2020).

Tablo 27. “İnsanın cenneti de cehennemide bu dünyadır, ölünce her şey biter.” (DAA11)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X²	sd	p
DAA11	Kesinlikle Katılmıyorum	127	136	155			
	Katılmıyorum	7	2	17			
	Kararsızım	2	6	1	13,385	8	,099
	Katılıyorum	1	2	1			
	Kesinlikle Katılıyorum	17	17	9			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda (DAA11) maddesi ile X, Y, Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($X^2=13,385$; $p>.05$).

Tablo incelendiğinde; “İnsanın cenneti de cehennemi de bu dünyadır, ölünce her şey biter.” maddesine X kuşağı 127 kişi (%82,4), Y kuşağı 136 kişi (%83,4), Z kuşağı 155 kişi (%84,6) kesinlikle katılmadıklarını ifade etmiştir.

Tablo 28. “Din, bilim ve teknolojik gelişmelere bir engeldir.” (DAA12)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X²	sd	p
DAA12	Kesinlikle Katılmıyorum	132	134	146			
	Katılmıyorum	7	9	25			
	Kararsızım	1	6	2	27,030	8	,000
	Katılıyorum	0	3	6			
	Kesinlikle Katılıyorum	14	11	4			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA12 maddesi ile X, Y, Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($X^2=27,030$; $p<.001$).

Tablo incelendiğinde; “Din, bilim ve teknolojik gelişmelere bir engeldir.” ifadesine X kuşağında 132 kişi (%85,7), Y kuşağında 134 kişi (%82,2) ve Z kuşağında 146 kişi (%80) kesinlikle katılmadıklarını dile getirmişlerdir. Katılım oranları çok yüksek olmamakla beraber kuşaklararası benzerlik göstermektedir.

İnsanlık tarihinin en köklü olgularından din ve bilimin, toplum hayatındaki amaç ve işlevleri göz ardı edilerek birbirinden ayrı tutulması ve zihinlerde savaş metaforuyla resmedilmesi, sekülerizm stratejilerinden biridir. Bu çatışma tezinin; ana argümanları olarak din ve bilimin birbiriyle ontolojik, epistemolojik ve metodolojik farklılıkları öne sürülmektedir (Coşkun, 2019, s. 1057). Eğitim sistemi aracılığıyla bireylerin bilincine yerleştirilen pozitivist bilim anlayışının katılımcıların görüşleri üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 29. “Kadınlar da istediği gibi giyinebilmeli, erkekler kadar özgür olabilmelidir.” (DAA13)

	X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
DAA13						
Kesinlikle Katılmıyorum	92	73	40			
Katılmıyorum	11	12	28			
Kararsızım	21	37	40	60,383	8	,000
Katılıyorum	2	10	20			
Kesinlikle Katılıyorum	28	31	55			
Toplam	154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA13 maddesi ile X, Y ve Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($X^2=60,383$; $p<.001$).

Tablo incelendiğinde; “Kadınlarda istediği gibi giyinebilmeli, erkekler kadar özgür olabilmelidir.” ifadesine X kuşağında 92 kişi (%59,7), Y Kuşağında 73 kişi (%44,7) kesinlikle katılmadıklarını belirtirken Z kuşağında kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı 40 kişi ile %21,9’a düşmüştür. Bu maddeye kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum yanıtı verenlerin oranı X kuşağında %19, Y kuşağında %25, Z kuşağında %40’tır. Kadın için giyim sınırları olan tesettür vecibesini tatbik konusunda kararlı olmadığı okunabilen Z kuşağı üyelerinin karakteristik yapılarıyla uyumlu bir tablo çizdiğini söyleyebiliriz. Öyle ki; her alanda özgüveni yüksek olan Z kuşağı üyeleri eşitlik ve özgürlük savunucuları olarak tanımlanmaktadır (Ünal, 2017, s. 26-30).

Yaman’ın 2008 yılında İstanbul ilinde 313 lise öğrencisi ile yaptığı araştırmada “Kadınlar da istediği gibi giyinebilmeli, erkekler kadar özgür olabilmelidir.” ifadesine kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenlerin oranı %49, kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum diyenlerin oranı ise % 36 olduğu tespit edilmiştir (Yaman, 2008, s.67).

Bu sonuç araştırma verilerimizle örtüşmektedir ve dini bir vecibe olan tesettür pratiğine yönelik algının bir değişim ve dönüşüm içerisinde olduğuna işaret etmektedir.

Altıparmak ve Budak’ın 2020 yılında yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre; 2000’li yıllardan sonra tesettür algısının değiştiği ve tesettürün dini bir vecibe olmanın ötesinde moda ile bütünleşerek “fark edilmek” ve “görünürlük” arzusuna hizmet ettiği tespit edilmiştir (Altıparmak ve Budak, 2020, s. 180). Kadınların tesettür algılarını etkileyen birçok faktör olmakla birlikte Aykut’un 2019 yılında İstanbul ilinde 200 kişi ile anket ve 20 kişi ile mülakat yaparak gerçekleştirdiği araştırmada tesettür modası ve tesettür firmalarının dindar kadınların tesettür algısını %83 oranında değiştirdiği tespit edilmiştir (Aykut, 2019, s.119).

Tablo 30. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğrenciler için gereklidir.” (DAA14)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
DAA14	Kesinlikle Katılmıyorum	4	1	7			
	Katılmıyorum	0	3	2			
	Kararsızım	3	4	17	27,255	8	,000
	Katılıyorum	10	12	26			
	Kesinlikle Katılıyorum	137	143	131			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA14 maddesi ile X, Y ve Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($X^2=27,255$; $p<.001$).

Tablo incelendiğinde; “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğrenciler için gereklidir.” maddesine X kuşağı katılımcılarından 137 kişi (%89), Y kuşağından 143 kişi (%87,7) ve Z kuşağından 131 kişi (%71,6) kesinlikle katıldıklarını ifade etmiştir. X ve Y kuşağının Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine karşı tutumu benzerlik gösterirken Z kuşağında bir düşüş görülmektedir. Z kuşağı katılımcıların demografik özelliklerde yer alan eğitim durumuna baktığımızda lise kademesinde yığılma olduğunu görmekteyiz. Bilindiği üzere lise kademesinde, üniversiteye hazırlık çalışmaları ağırlık kazanmaktadır. Eğitimde rekabetin hızla arttığı günümüzde gençler daha iyi fakülteleere yerleşebilmek için gayret etmektedir. Aynı şekilde okullar da sınava yönelik yoğunlaştırılmış programlarla öğrencileri desteklemektedir. Öyle ki; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin yerine sayısal-sözel dersler konmaktadır. Buna bağlı olarak, arka plana atılan bu derse karşı gençlerin ilgi ve tutumlarının değiştiği ve gereksiz bir ders olarak algılandığı düşünülmektedir. Lise kademesinde gençlerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı ilgi ve tutumunun azaldığını saptayan Kaya (2001), Zengin (2013) ve Özkarpuzcu (2019) nun çalışmaları bu araştırmanın verileriyle benzerlik göstermektedir.

Tablo 31. “Gerçekte cennet ve cehennem diye bir şey yoktur, bunlar insanları kötü işlerden uzaklaştırmak için uydurulmuş şeylerdir.” (DAA15)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
DAA15	Kesinlikle Katılmıyorum	148	156	173			
	Katılmıyorum	3	5	6			
	Kararsızım	1	0	3	12,513	6	,019
	Katılıyorum	0	0	0			
	Kesinlikle Katılıyorum	2	2	1			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA15 maddesi ile X, Y ve Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($X^2=12,513$; $p<.05$). Tablo incelendiğinde; “Gerçekte cennet ve cehennem diye bir şey yoktur, bunlar insanları kötü işlerden uzaklaştırmak için uydurulmuş şeylerdir.” maddesine X kuşağından 148 kişi (%96,1), Y kuşağından 156 kişi (%95,7) ve Z kuşağından 173 kişi (%94,5) kesinlikle katılmadıklarını belirtmiştir. Bu sonuçlar Tablo 19 ve Tablo 25 de yer alan maddelere katılım oranlarıyla uyum göstermektedir.

Tablo 32. “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine de ihtiyaç kalmayacaktır.” (DAA16)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
DAA16	Kesinlikle Katılmıyorum	139	133	139			
	Katılmıyorum	6	15	18			
	Kararsızım	3	9	15	17,844	8	,022
	Katılıyorum	0	0	3			
	Kesinlikle Katılıyorum	6	6	8			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA16 maddesi ile X, Y ve Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($X^2=17,844$; $p<.05$).

Tablo incelendiğinde; “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine de ihtiyaç kalmayacaktır.” maddesine X kuşağından 139 kişi (%90,3), Y kuşağından 133 kişi (%81,5) ve Z kuşağından 139 kişi (%76) kesinlikle katılmadıklarını belirtmişlerdir. Z kuşağında tespit ettiğimiz bu farklılığın oluşmaya başlamasında, Z kuşağının yaşam öyküsünü oluşturan internet ve küreselleşmenin etkisi büyüktür.

Dijital dünyayla iç içe büyüyen, bilginin ve zamanın hızına çok çabuk uyum sağlayan, cevabını aradığı sorulara asli kaynakları araştırıp okuma zahmeti çekmeden bir tıkla ulaşabilen Z kuşağı, dünya ile yoğun bir iletişim halindedir ve bu yoğun etkileşimin menfi sonuçlarının başında bilgi kirliliğine maruz kalmaları gelmektedir. Çeşitli platformlarda, sitelerde, facebook, instagram sayfalarında din üzerine gündem olan konular da gençliğin dikkatini çekmektedir. Ateist, deist ve agnostik grupların yoğun olarak faaliyet gösterdiği bu mecralar inançlı gençlere içinden çıkamadıkları sorular sorarak dinin gereksizliğini aşılarken bilim ve aklın kudretini ilan etmektedir. Gençler arasında ateist olmak deist olmak bir akım bir moda halini almaya başlamıştır. Bununla beraber yapılan araştırmalar; Z kuşağının din ile ilişkisinin dönüşüm yaşamaya başlamasını eğitim sistemi ile din ilişkisine bağlamaktadır. Bugün gençlerin zihin ve duygu dünyasında dine dair yeni sorular, sorgulamalar ve itirazlar mevcuttur (Görmez, 2020, s.2). “İnsanın zihin yapısı alınan eğitimin bir sonucu olarak teşekkül ettiğine göre, sekülerizm, pozitivizm, rasyonalizmle harmanlanan eğitimin ve bilimin dinsizliğe alet edildiği, özellikle ilk ve ortaöğretimde okutulan ders kitaplarının materyalist yaklaşımla hazırlandığı dikkatlerden kaçmamalıdır.” İlimlerin dini olan-olmayan şeklinde ayrılması, varlık ve alem sorularının cevapları, pozitif ilimlerle öğretilen insan ve kainatın varoluşu ile din dersinde anlatılan yaratılışın çelişmesi ve daha pek çok mesele din-bilim çatışmasını körüklemektedir. Çocukların ailede edindikleri dini duyguları, eğitim-öğretim süreçleri boyunca yıpranmakta ve zihin dünyalarında dinin yeri daralmaktadır (Ünsal,2012). Kaymakcan’ın 2005 yılında yaptığı araştırma eğitimin dine etkisi hakkında çarpıcı sonuçlar ortaya koymaktadır. On ülkenin de katıldığı bu araştırmanın Türkiye ayağını yürüten Kaymakcan’ın tespitleri; Türkiye’de seküler

eğitimin seküler dünya görüşünü destekler mahiyette başarılı bir şekilde devam ettiğini ve dindarlık üzerinde olumsuz etkileri bulunduğunu ortaya koymaktadır (Kaymakcan, 2005).

Tablo 33. “Gözümle görmesem de melek, şeytan ve cin gibi bazı varlıkların olduğuna inanıyorum.” (DAA17)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
DAA17	Kesinlikle Katılmıyorum	4	2	0			
	Katılmıyorum	0	1	0			
	Kararsızım	2	1	4	14,965	8	,060
	Katılıyorum	1	1	5			
	Kesinlikle Katılıyorum	147	158	174			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA17 maddesi ile X, Y ve Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($X^2=14,965$; $p>.05$).

Tablo incelendiğinde; “Gözümle görmesem de melek, şeytan ve cin gibi bazı varlıkların olduğuna inanıyorum.” maddesine katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı X kuşağında 147 kişi ile %95,4, Y kuşağında 158 kişi ile %97 ve Z kuşağında 174 kişi ile %95 olarak çıkmıştır. Buna göre katılımcıların, İslam iman esasları içinde yer alan meleklerle iman ilkesine inançlarının yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 34. “Dini konularda konuşmak çok sıkıcıdır.” (DAA18)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
DAA18	Kesinlikle Katılmıyorum	131	130	107			
	Katılmıyorum	12	11	42			
	Kararsızım	5	16	18	46,685	8	,000
	Katılıyorum	2	4	13			
	Kesinlikle Katılıyorum	4	2	3			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA18 maddesi ile X, Y ve Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($X^2=46,685$; $p<.001$).

Tablo incelendiğinde; “Dini konularda konuşmak çok sıkıcıdır.” maddesine X kuşağı katılımcılarından 131 kişi (%85), Y kuşağından 130 kişi (%80) ve Z kuşağından 107 kişi (%58,5) kesinlikle katılmadıklarını belirtmişlerdir. Z kuşağının X ve Y kuşağından farklı düşünmesinin en önemli sebeplerinden biri; günlük yaşamlarının çoklu ekranlarla çevrili ağlar üzerinden ilerlemesi ve teknolojiyle iç içe yaşamaları olarak düşünülebilir. Buna bağlı olarak, çevrimiçi dünyada peşinden koştukları uygulamalara kendini kaptıran gençlerin, dini konularda sohbet etmeyi sıkıcı bulduğunu söyleyebiliriz.

Yavuzer ve arkadaşlarının 2018 yılında Nevşehir ilinde 350 üniversite öğrencisi ile yaptığı araştırmada “Dini sohbetlerin yapıldığı bir toplulukta bulunmaktan hoşlanırım.” maddesine katılanların oranı %49,9 iken katılmıyorum ve kararsızım diyenlerin oranı %53 olarak tespit edilmiştir (Yavuzer vd., 2018, s.34). Bu sonuçlar araştırma verilerimizle örtüşmektedir.

**Tablo 35. “Devlet büyüklerimizin dindar kimseler olması beni rahatsız eder.”
(DAA19)**

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X²	sd	p
DAA19	Kesinlikle Katılmıyorum	122	131	132			
	Katılmıyorum	7	16	19			
	Kararsızım	10	10	21	17,227	8	,028
	Katılıyorum	3	2	6			
	Kesinlikle Katılıyorum	12	4	5			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA19 maddesi ile X, Y ve Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($X^2=17,227$; $p<.05$).

Tablo incelendiğinde; “Devlet büyüklerimizin dindar kimseler olması beni rahatsız eder.” maddesine X kuşağı katılımcılarından 122 kişi (%79,2), Y kuşağı 131 kişi (%80,3) ve Z kuşağından 132 kişi (%72,1) kesinlikle katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar Konya'nın muhafazakar yapısıyla örtüşmektedir. Bugüne kadar Refah Partisi, Saadet Partisi ve Ak Parti gibi partilerin en çok oy aldığı illerin başında gelen Konya, İslamcı muhafazakar siyasi hareketin kalesi olarak algılanmaktadır. Ülkemiz açısından durum Çarkoğlu ve Toprak tarafından 2006 yılında yapılan çalışma ile ortaya konulmuştur. Çarkoğlu ve Toprak'ın 1492 kişi ile gerçekleştirdiği araştırmada; “İslamcı ve Laik olarak kendinizi nereye konumlandırırsınız?” sorusunu katılımcıların %20'si Laik, %49'u İslamcı olarak yanıtlamıştır (Çarkoğlu&Toprak,2006, s.94).

**Tablo 36. “İnsan bu dünyaya bir defa geliyor, dilediği gibi yaşamalıdır.”
(DAA20)**

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X²	sd	p
DAA20	Kesinlikle Katılmıyorum	132	97	86			
	Katılmıyorum	8	19	35			
	Kararsızım	7	31	34	68,352	8	,000
	Katılıyorum	1	2	15			
	Kesinlikle Katılıyorum	6	14	13			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA20 maddesi ile X, Y ve Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($X^2=68,352$; $p<.001$).

Tablo incelendiğinde; “İnsan bu dünyaya bir defa geliyor, dilediği gibi yaşamalıdır.” ifadesine X kuşağında 132 kişi (%85,7), Y kuşağında 97 kişi (%60), Z kuşağında 86 kişi (%47) kesinlikle katılmadığını belirtmiştir. X kuşağının kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum cevaplarının toplam oranına baktığımızda %90 ile Y ve Z kuşağı katılımcılarına kıyasla en yüksek seviyededir. Y kuşağının kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum cevaplarının toplam oranı %71’dir. Z kuşağının kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum cevaplarının toplam oranı ise %66’dır. Buna göre; X kuşağının hayatını kendi istek ve arzularına göre değil dini inanç ve öğretilerinin gerektirdiği şekilde yaşamaya olan inancı güçlü iken Y ve Z kuşağında bunun giderek azaldığını görüyoruz. Kurallara uyumlu, otoriteye saygılı ve sadık bireyler olarak karakterize edilen X kuşağının, özellikleriyle uyumlu bir sonuç gösterdiği görülmektedir. Y kuşağı ise, otoriteden hoşlanmayan ve bağımsız yaşamayı seven özelliğini yansıtır durumdadır. Z kuşağının, X ve Y kuşağına kıyasla dini inanç ve öğretilerin hayatlarını etkilemesine yönelik düşüncelerinin bir değişim gösterdiği görülmektedir. Özgürlüğüne ve konforuna son derece düşkün Z kuşağı, popüler kültürün de etkisiyle hedonik yaşam tarzını diğer kuşaklara nazaran daha fazla benimsemektedir. Bu sonuçları destekleyen bir başka araştırma da 2020 yılında Yeditepe Üniversitesi ve MAK Danışmanlık iş birliğiyle

yapılan “ Türkiye’de Z Kuşağı Araştırması” dır. Araştırmada “Herhangi bir dini inanca sahip misiniz?” sorusuna Z kuşağı %82 oranında evet yanıtı verirken, “Sahip olduğunuz dini inancınız davranış ve tutumlarınızı etkiliyor mu?” sorusuna her zaman diyenlerin oranı %1,4 iken bazen diyenlerin oranı %69,5 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 37. “Bir insan hangi dinden olursa olsun dini bilgilerini en iyi şekilde öğrenmelidir.” (DAA21)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
DAA21	Kesinlikle Katılmıyorum	5	3	1			
	Katılmıyorum	0	1	2			
	Kararsızım	4	2	7	17,830	8	,009
	Katılıyorum	5	3	17			
	Kesinlikle Katılıyorum	140	154	156			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA21 maddesi ile X, Y ve Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (X²=17,830; p<.05).

Tablo incelendiğinde; “Bir insan hangi dinden olursa olsun dini bilgilerini en iyi şekilde öğrenmelidir.” ifadesine X kuşağından 140 kişi (%91), Y kuşağı 154 kişi (%94,4) ve Z kuşağından 156 kişi (%85,2) kesinlikle katıldığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların, dini bilgilerin öğrenilmesine önem verdiğini demografik özelliklerinde yer alan din eğitimi alma oranlarına baktığımızda da görebiliyoruz. Tecim’in 2006 yılında Konya ilinde 302 mahkum ile yaptığı araştırmada; “Bir insan dini bilgilerini en iyi şekilde öğrenmelidir.” ifadesine kesinlikle katılanların ve katılanların oranı %88’dir. Bu sonuç çalışmamızın verilerini desteklemektedir (Tecim, 2006, s. 127).

Tablo 38. “Evrensel doğru vardır ve bu ancak din vasıtasıyla gerçekleşebilir.” (DAA22)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X²	sd	p
DAA22	Kesinlikle Katılmıyorum	6	0	5			
	Katılmıyorum	1	3	6			
	Kararsızım	18	20	29	20,952	8	,005
	Katılıyorum	18	29	42			
	Kesinlikle Katılıyorum	111	111	101			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA22 maddesi ile X, Y ve Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($X^2=20,952$; $p<.05$).

Tablo incelendiğinde; “Evrensel doğru vardır ve bu ancak din vasıtasıyla gerçekleşebilir.” maddesine X kuşağından 111 kişi (%72,1), Y kuşağından 111 kişi (%68) ve Z kuşağından 101 kişi (%55,2) kesinlikle katılıyorum cevabını vermişlerdir. Oranlara baktığımızda; X kuşağından Z kuşağına bir düşüş olduğunu görüyoruz.

Aydınlanma düşüncesinin önemli kavramlarından biri de evrenseldir. Evrensellik; evrenin ve toplumun yasalarını bulan bilimin, bilgi ve ahlak alanında genel-geçer ilkeler belirlediğini ve bu ilkelerin her yerde ve herkes tarafından mutlak geçerliliğini savunan anlayış biçimidir (Çüçen, 2005, s.32). Evrensel olan bu ilkeler doğrultusunda daha iyi yaşamın mümkün olacağı savunulmakta ve bu doğruları tüm toplumların kabul etmesi beklenmektedir. Oysa tarihin her döneminde din vasıtasıyla insanlık bu doğrulara çağrılmaktadır. Ancak modernizm bu değerlerin yegane önderi olarak Batı medeniyetini işaret etmektedir. Modern bilimi temel alan pozitivist eğitim sistemi kanalıyla topluma aktarılan bu zihniyetin katılımcılar üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 39. “İslam akıl ve mantık ilkelerine yeteri kadar önem vermektedir.” (DAA23)

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X ²	sd	p
DAA23	Kesinlikle Katılmıyorum	5	0	5			
	Katılmıyorum	2	0	2			
	Kararsızım	3	5	10	24,858	8	,000
	Katılıyorum	5	7	23			
	Kesinlikle Katılıyorum	139	151	143			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA23 maddesi ile X, Y ve Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($X^2=24,858$; $p<.001$).

Tablo incelendiğinde; “İslam akıl ve mantık ilkelerine yeteri kadar önem vermektedir.” maddesine X kuşağından 139 kişi (%90,3), Y kuşağından 151 kişi (%92,6) ve Z kuşağından 143 kişi (%78,1) kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu ifadeye X ve Y kuşağı yüksek oranlarda katılım gösterirken Z kuşağında bir düşüş görülmektedir.

İslam; dünyada ve ülkemizde yıllarca, akıl ve mantık ilkeleriyle bağdaşmadığı ve çağ dışı olduğu yönündeki birtakım tahkir, aşağılama ve saldırılara maruz kalmıştır. Bununla birlikte din adamları tarafından bazı imâni konuların akılla izahının olmadığı bu sebeple İslam’ın akıl değil nakil dini olduğu yönündeki söylemleri de gündeme getirilerek İslam’ın akıl ve mantık ilkelerine önem vermediği tezi desteklenmektedir. Z kuşağı katılım oranına baktığımızda; yeni neslin İslam’ın karakterini anlama yönünde daha az çaba harcadığı ve İslam hakkında yapılan yanlış değerlendirmelerden etkilendiği yorumunu yapabiliriz.

**Tablo 40. “Dinin emrettiği bütün uygulamalar insanların iyiliği içindir.”
(DAA24)**

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	X²	sd	p
DAA24	Kesinlikle Katılmıyorum	1	0	1			
	Katılmıyorum	2	0	1			
	Kararsızım	0	2	4	11,660	8	,167
	Katılıyorum	3	2	9			
	Kesinlikle Katılıyorum	148	159	168			
Toplam		154	163	183			

Yapılan analiz sonucunda; DAA24 maddesi ile X, Y ve Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($X^2=11,660$; $p>.05$).

Tablo incelendiğinde; “Dinin emrettiği bütün uygulamalar insanların iyiliği içindir.” maddesine X kuşağından 148 kişi (%96), Y kuşağından 159 kişi (%97), Z kuşağından 168 kişi (%91) kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir. Buna göre; X, Y, Z kuşakları arasında dinin, insanları hayra ve iyiliğe sevk eden bir olgu olarak algılandığını söyleyebiliriz.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada X, Y, Z kuşağına mensup kadınların din algılarını okuyabilmek ve kuşaklararası bir farklılaşmanın olup olmadığını tespit edebilmek amaçlanmış; katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda din algıları tasvir edilmeye çalışılmıştır. İlk olarak demografik özellikler ile kuşaklararası ilişki incelenmiş elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Kuşak kategorileri ile eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Üniversite öğreniminin X kuşağından Y kuşağına doğru yükseldiği görülmüştür. Z kuşağının üniversite kademesinde düşük oranlar göstermesi ancak lise kademesinde oranın yüksek olması yaş faktörüyle ilişkilidir.

Kuşak kategorileri ile medeni durum arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Z kuşağının en büyük üyesinin 20 yaşında ve lise kademesini yeni tamamlamış olduğu dikkate alınır evli olanların oranının düşük çıkması normaldir. Bu sonuçlar, ülkemizde kadınların evlenme yaşının ortalama 25 olduğu yönündeki verilerle uyumludur.

Kuşak kategorileri ile ağırlıklı yaşam alanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Kuşakların benzerlik gösterdiği ve ağırlıklı olarak şehir ve büyükşehirde yaşadığı tespit edilmiştir.

Kuşak kategorileri ile ekonomik durum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kuşakların ekonomik durumunun benzerlik gösterdiği ve genel olarak iyi seviyede olduğu görülmüştür.

Kuşak kategorileri ile annenin dini yaşantısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. X, Y, Z kuşağına mensup kadınlar, annelerinin dini yaşantısını “İnançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir.” olarak ifade etmiştir. Karakteristik olarak dini ve kültürel otoriteye itaat/saygı noktasında daha hassas olduğu bilinen X kuşağının katılım oranı diğer kuşaklara göre biraz daha yüksek çıkmıştır.

Kuşak kategorileri ile babanın dini yaşantısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. X, Y, Z kuşağına mensup kadınlar babalarının dini yaşantısını “İnançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir.” olarak belirtmiştir. X kuşağında,

anneninin dini yaşantısına katılım düzeylerine benzer olarak babanın dini yaşantı oranları Y ve Z kuşağından daha yüksek çıkmıştır. Ancak anneninin dini yaşantısına kıyasla babanın dini yaşantısı, oran olarak daha düşüktür. Bu sonuçlar dünyada ve ülkemizde yapılan araştırmalarda genel olarak kadınların erkeklerden daha dindar olduğunu yönündeki verilerle uyum göstermektedir.

Okul dışında din eğitimi alma durumu ile kuşaklararası istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. X kuşağından Z kuşağına din eğitimi alma seviyesinin yükselmeye başladığı tespit edilmiştir. Bu durum 1960' dan günümüze Türkiye'nin iktidar konjonktürüne bağlı olarak değişen din eğitimi politikalarının kuşakları nasıl etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Ailede ibadetlerin yapılma sıklığı ile kuşaklararası istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. X, Y, Z kuşağına mensup kadınlar ailede ibadetlerin sık yapıldığını belirtmiştir. X kuşağında ailede ibadetlerin yapılma sıklığının yüksek olmasıyla anne ve babanın dini yaşantı oranlarının yüksek olması birbiriyle doğru orantılıdır. Aynı şekilde Y ve Z kuşağında ailede ibadetlerin yapılma oranları birbirine benzerlik gösterdiği gibi anne ve babanın dini yaşantı oranları da birbirine benzerlik göstermektedir.

Evde dini içerikli yayın okuma sıklığı ile kuşaklararası istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı ve kuşakların benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. X, Y, Z kuşağına mensup kadınlar evde dini içerikli yayınların ara sıra okunduğunu belirtmiştir. Türkiye'nin okuma alışkanlığının %0,1 olduğunu ancak televizyon izleme ve sosyal medyada vakit geçirme oranlarının %92'lere çıktığını düşündüğümüzde; magazin içerikli yayınlar izlemeyi, sosyal medyada ünlüleri takip etmeyi, alışveriş sitelerinde gezinmeyi, Tik-Tok da video çekmeyi, dijital ortamda oyun oynamayı daha eğlenceli bulan bireylerin neden kitap okumaktan keyif almadığı ve kitabı bir ihtiyaç olarak görmediğini daha iyi anlayabilmekteyiz.

Araştırmaya konu olan din algısı; dini bilgi ve inancın zihinsel temsillere bürünerek bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını şekillendirmesi olarak tanımlanabilir. Bu tanıma bağlı olarak Din Algısı Anket formunda yer alan sorular dini tecrübenin inanç,

bilgi ve etki (davranış) alanlarına göre kategorize edilmiş ve elde edilen bulgular yorumlanarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Din algısının inanç açısından kuşaklararası sonuçları karşılaştırıldığında; Tablo 17, Tablo 20 ve Tablo 31’de yer alan maddeler ile X, Y, Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Tablo 18, Tablo 19, Tablo 21, Tablo 27 ve Tablo 33’de yer alan maddeler ile X, Y, Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Din Algısı Anket formunda; Allah’a, peygamberlere, meleklerle, kitaplara ve ahiret gününe iman esaslarının yer aldığı inanç ilkelerine katılım oranları kuşaklararası benzerlik göstermektedir. Buna göre; X, Y, Z kuşağına mensup kadınların, inancının kaynağını İslam dininin oluşturduğu ve inanç açısından din algısında bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. Nitekim ülkemizde yapılan dini hayat çalışmaları da Türkiye nüfusunun %90 oranında Müslüman olduğunu ortaya koymaktadır.

Din algısının bilgi açısından kuşaklararası sonuçları karşılaştırıldığında; Tablo 23, Tablo 30, Tablo 37 ve Tablo 39’da yer alan maddeler ile X, Y, Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Tablo 22, Tablo 25 ve Tablo 40’da yer alan maddeler ile X, Y, Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Din Algısı Anket formunda dini bilgi açısından kategorize edilen maddelere katılım oranları genel olarak kuşaklararası benzerlik göstermektedir. Düşük ölçüde de olsa katılım oranlarında farklılık tespit ettiğimiz maddeler şunlardır;

Tablo 22 “Çok özel günlerde aşırıya kaçmadan içki içmekte herhangi bir sakınca yoktur.” maddesinde farklılık görülen Z kuşağı üzerinde popüler kültürün etkili olduğu düşünülmektedir. Görsel medya içeriklerinin birçoğunda alkol, madde bağımlılığı, gece hayatı, partiler, cinsellik ve flört özendirilmekte dini ve kültürel değerlere aykırı içerikler sunulmaktadır. Medya ve sanal dünyanın daha fazla etkisinde kalan gençlerin zihinleri, yapılan bir takım oryantalist temelli dini yorumların da etkisiyle bulanıklaşabilmekte ve içki içmek konusunda X ve Y kuşağından farklı bir tutum sergileyebilmektedir.

Tablo 30 “Din ve Ahlak Bilgisi dersi öğrenciler için gereklidir.” maddesine X ve Y kuşağına göre Z kuşağının düşük oranda katılım gösterdiği görülmektedir. Demografik

özelliklerde din eğitimi alma düzeyi (Tablo 13) yüksek çıkan Z kuşağının bu madde de düşünüş göstermesi dikkat çekicidir. Z kuşağı katılımcılarının üniversiteye hazırlık çalışmalarına ağırlık vermesi ve okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin yerine sayısal-sözel derslerinin konması, öğrencilerin bu dersi gereksiz olarak algılamasına sebep olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 39 “İslam akıl ve mantık ilkelerine yeteri kadar önem vermektedir.” maddesine Z kuşağının katılım oranının düşük olduğu tespit edilmiştir. Dinin akıl ve mantık ilkelerine ters düştüğü, insanlığın bilim ve akıl ile her şeye hükmedebileceği, dinin bir vicdan meselesi olduğu gibi bazı modern paradigmalara, pozitivist-rasyonalist eğitim sistemi ile desteklenmesinin Z kuşağı üzerinde etkili olduğu yönünde bir değerlendirme yapılabilir.

Din algısının etki/davranış açısından kuşaklararası sonuçları karşılaştırıldığında; Tablo 24, Tablo 26, Tablo 28, Tablo 29, Tablo 32, Tablo 34, Tablo 35, Tablo 36 ve Tablo 38’de yer alan maddeler ile X, Y, Z kuşakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Din Algısı Anket formunda etki/davranış açısından kategorize edilen maddelere katılım oranları kuşaklararası benzerlik göstermektedir. Kuşakların katılım oranlarının farklılık gösterdiği maddeler şunlardır:

Tablo 26 “Evleneceğim insanın dindar bir kimse olmasını önemsiyorum” maddesinde baktığımızda; dindar eş tercihinin, dindar nesiller yetiştirme ve aile hayatında dinin etkisini hissetme arzusu taşıdığı düşüncesinden hareketle Z kuşağının etki/davranış açısından din algısının X ve Y kuşağına göre farklılık gösterdiğini söyleyebiliriz. Bununla beraber Z kuşağının etnik ve kültürel açıdan farklılıklara önem vermemesi ve bir dünya vatandaşı olarak yetişmesi onları diğer kuşaklardan farklı düşünmeye yöneltmektedir.

Tablo 29 “Kadınlarda istediği gibi giyinebilmeli, erkekler kadar özgür olabilmelidir.” Z kuşağına mensup kadınların bu maddeye katılım oranına baktığımızda giyim-kuşam konusunda dinin çizdiği sınırlara uymakta sıkıntı yaşadığı yorumunu yapabiliriz. Son dönemlerde özellikle yeni nesil kadınların tesettür konusunda sergiledikleri çelişkili durumları göz önüne alırsak bu dini vecibeyi içselleştiremediklerini söyleyebiliriz. X ve Y kuşağında da oranların çok yüksek olmadığını görüyoruz. Bu durum, moda ve

tüketim kültürünün X, Y, Z kuşağı ayırmadan dindar kadınların giyim-kuşamları üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 34 “Dini konularda konuşmak çok sıkıcıdır.” maddesine baktığımızda; X ve Y kuşağının dini konulara karşı ilgisini koruduğu görülürken Z kuşağının belirgin bir farkla dini konuları sıkıcı bulduğu tespit edilmiştir. Bilim-kurgu dünyasında uzak gelecek için tasarlanan teknolojik ürünlere karşı merakı, yapay zeka, robotik kodlama, 5G teknolojisi gibi baş döndürücü gelişmelere karşı duyduğu ilgi ve heyecanı yahut sanal ortamların eğlenceli dünyası, yeni neslin dini konular üzerine sohbet etmekten daha fazla ilgisini çektiği düşünülmektedir.

Tablo 36 “İnsan bu dünyaya bir defa geliyor, dilediği gibi yaşamalıdır.” Maddesine en yaşlı kuşak olan X kuşağından sonra Y ve Z kuşağında yavaş yavaş bir farklılığın ortaya çıktığını görebiliyoruz.

Modernleşme ile sadece maddi hayatta değil dini, kültürel, geleneksel ve kutsal olan alanda da meydana gelen değişim ve dönüşümler dünyevileşme diye bir süreci ortaya çıkarmıştır. Dünyevileşme, bireylerin dini konuları sıkıcı bulması, dine karşı ilgisizleşmesi ve dünya hayatına düşkünlük göstermesi durumudur. “İnsan bu dünyaya bir defa geliyor dilediği gibi yaşamalıdır.” düşüncesi de dünyevileşmenin sloganı gibidir. Bu düşünceye katılmama oranı en düşük kuşak Z kuşağıdır. Tablo 26, Tablo 29, Tablo 34 ve Tablo 36 de yer alan maddelerle de bağlantılı olarak bu sonucu; modernitenin sunduğu bireysel, özgür, hedonik, seküler yaşam tarzının kitle iletişim ve medya ile özendirilmesi ve teknolojiye sınıksız bağlı gençler üzerinde etkisini göstermesi şeklinde yorumlayabiliriz.

Tablo 38 “Evrensel doğru vardır ve bu ancak din vasıtasıyla gerçekleşebilir.” Maddesine baktığımızda; Z kuşağı başta olmak üzere kuşakların evrensel doğruların kaynağının din olduğu konusunda tereddütlerinin bulunduğu şeklinde yorumlanabilir. Evrensel ve çağlar üstü olan İslam dini tüm insanlığı kucaklayan doğruları ihtiva etmektedir. Ancak modernizmin tüm dünyaya, evrensel olarak kabul edilen doğruları Batı medeniyetinin değerleri gibi sunmasının kuşakların bu maddeye katılım oranlarını etkilediği düşünülmektedir.

Etki/davranış açısından din algısının kuşaklararası sonuçları değerlendirildiğinde; Z kuşağına mensup kadınların eş seçimi, tesettür, dini sohbet ve özgür yaşam konularında X ve Y kuşağına mensup kadınlardan düşük düzeyde bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak X ve Y kuşağına mensup kadınların, dini davranışları içselleştirdiğini, dünya görüşleri ve yaşam biçimleri üzerinde dinin etkili olmaya devam ettiğini ifade edebiliriz. Z kuşağına mensup kadınların ise; X ve Y kuşağına mensup kadınlardan farklılık gösterdiği maddeler üzerinden baktığımızda din algılarının dini etki/davranış açısından çeşitli nedenlerle ilişkili olabilecek farklılıklar gösterdiğini söyleyebiliriz. Burada dile getirmeye çalıştığımız durum dinin emir ve yasaklarına uyulup uyulmaması değil dinin çizdiği sınırların zihinsel düzeyde anlam kaybına uğrayıp uğramaması olarak anlaşılmalıdır. Z kuşağının din algısında tespit ettiğimiz bu farklılıklar bugün düşük düzeylerde olabilir ancak gelecekte daha ciddi boyutlara ulaşarak din algısını dönüştürme potansiyeline sahip olduğu dikkate alınmalıdır. Bu sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

- a. Bu araştırma Konya il merkezinde ikamet eden, rastsal örneklem yoluyla seçilen 500 kadın ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın farklı illerde yaşayan kadınlar üzerinde uygulanmasının kıyas açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.
- b. Araştırmanın erkekler üzerinde de yapılmasının karşılaştırma açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.
- c. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, din algısında değişim sinyalleri veren Z kuşağının din algısını anlayabilmeye yönelik çalışmalar artırılabilir.
- d. MEB Din Öğretimi Programları gençlerin ihtiyaçlarına yönelik hazırlanabilir.

KAYNAKLAR

- Acılioğlu, İ. (2015). *"İş"te Y Kuşaağı*. Ankara: Elma Yayınevi.
- Açar, R. S. (2016). *Televizyonun Ergenin Din Algısı ve Ahlaki Tutumu Üzerindeki Etkisi: Muş İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Adıgüzel, O., Batur , Z., & Ekşili, N. (2014). Kuşakların Değişen Yüzü ve Y Kuşaağı İle Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tezi: Mobil Yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(19), 165-182.
- Aka, B. (2017). *Kamu Ve Özel Sektörde Çalışan Yöneticilerin Kuşak Farklılıkları Ve Örgütsel Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: İzmir İlinde Bir Araştırma*. Doktora Tezi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Akbaba, O. (2017). *Kent Yaşamında Çalışan Kadının Din Algısı: Amasya Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Aktay, Y., & Köktaş, E. (1998). *Din Sosyolojisi*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Akyüz, İ. (2016). Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Din Politikalarında Etkili Olan Temel Dinamikler. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 2 (3), 38-58.
- Arsenault, P. (2004). Validating Generational Differences: A Legitimate Diversity and Leadership Issue. *The Leadership & Organization Development Journal*, 25 (2), 124-141.
- Arslan, A. (2007). *Din ve Modernite*. Erişim adresi: <https://dergi.diyanaet.gov.tr/makaledetay.php?ID=7878>. Erişim tarihi: 18 Aralık 2020.
- Arslan, M. (2004). *Türk Popüler Dindarlığı*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Altıparmak, ř. & Budak, H. (2020). Türkiye'de 2000-2018 Yılları Arasında Tesettür Olgusu İle İlgili Yapılmış Yüksek Lisans Tezleri Bağlamında Tesettür Algısının Değişimine Etki Eden Faktörlerin Analizi. *III. International Ankara Conference of Scientific Research. (Abstract Book)* içinde (ss. 180). Türkiye: Ankara.
- Altıkatoğlu, M. (2020). *Türkiye Kitap Okumada 86. Sırada*. Erişim adresi: <http://www.haberexpres.com.tr/turkiye-kitap-okumada-86-sirada>. Erişim tarihi: 20 şubat 2021.
- Atalay, S. L. (2016). Bir "Batı İcadı" Olarak Din: "Religion" Kavramının Modern Batı'da İnşası. *İnsan ve Toplum* , 6 (2), 27-47.
- Ateş, S. (1988). *Yeni İslam İlmihali*. İstanbul: Yen Ufuklar Yayıncılık.
- Aydın, M. (2014). *Moderniteye Dışardan Bakmak*. İstanbul: Açılim Kitap.

- Aydın, M. S. (2007). *Din Felsefesi*. İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi .
- Aydoğdu, S., Uzun, B., & Öztürk, D. (2019). Ebelik Öğrencilerinin Evlilik Dışı Cinsel İlişki Hakkındaki Görüş ve Tutumları. *Androloji Bülteni*, 21, 97-104.
- Aykut, G. (2019). *Küreselleşme Sürecinde Değişen Din Algısı Üzerine Bir İnceleme:İstanbul Nişantaşı ve Sultanbeyli Örnekleri*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- BBC NEW (2013). *Müslümanların "Helal" Biraya İlgisi Artıyor*. Erişim adresi: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/08/130802_economist_alkolsuz_bira. Erişim tarihi: 13 Mart 2021.
- Bahadır, A. (2010). *Din Psikolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Baran, A. (2018). *X ve Y Kuşağı Mensubu Satış Danışmanlarının Motivasyon Faktörleri Arasındaki Farklılıklar; Otomotiv Sektöründe Bir Araştırma*.Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bauman, Z. (2003). *Modernlik ve Müphemlik*. (İ.Türkmen, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baykan, N. (2019). *Kuşaklar Arasında Zaman Yolculuğu*. Erişim adresi: <http://www.lacivertdergi.com/dosya/2019/04/24/kusaklar-arasinda-zaman>. Erişim tarihi: 12 Haziran 2020.
- Bayramoğlu, G. (2018). X ve Y Kuşağının Liderlik Davranışı Açısından Karşılaştırılması. *Ege Akademik Bakış*,18 (1), 15-30.
- Bayramov, S. (2019). *X, Y ve Z Kuşak Çalışanlarının Esnek Çalışmaya Yönelik Tutumlarının Eskişehir İli Kapsamında Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Bekmezci, M. (2017). Kuşakların Karşılaştırılması ve İş Dünyasında "Y" Kuşağına Kuramsal Bir Bakış. *İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (7), 101-111.
- Bektaş, A., Pesen , M., Özyurt, S., & Özüdoğru, F. (2018). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi*. Ankara: MEB Yayınları.
- Berger, P. L. (1993). *Dinin Sosyal Gerçekliği*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Berkup, S. B. (2015). *Sosyal Ağlarda Bireysel Mahremiyet Paylaşımı:X ve Y Kuşakları Arasında Karşılaştırmalı Bir Analiz*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bozoğlu, M. (2019). *Alışveriş Merkezi Mescitlerine Gelen Kadınların Tüketim Ve Din Algısı*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş. (2005).Anket Geliştirme.*Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 133-151.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ceylan, Y. (2010). *Lise Öğrencilerinin Din Algısı*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Chen, H. (2010). Advertising And Generational Identity: A Theoretical Model. *American Academy of Advertising Conference Proceedings*, 132-140.
- Cirhinlioğlu, F. G., & Ok, Ü.,(2011). Kadınlar Mı Yoksa Erkekler Mi Daha Dindar?. *Journal of World of Turks*,3 (1), 121-141.
- Coşkun, A. (2006). Modernlik ve Dindarlık. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 17, 59-69.
- Coşkun, C. (2019). Din-Bilim İlişkisi Ve Çatışmanın Araçsallığı. *Bilimname XXXVII*, 1057-1084.
- Cumhuriyet. (2015, 12 Temmuz). *Yeni Dini Hareketler*. Erişim adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/faydali-bilgiler-yeni-dini-hareketler-320435>. Erişim tarihi: 15 Ekim 2020.
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çarkoğlu, A., & Toprak, B. (2006). *Değişen Türkiye'de Din, Toplum ve Siyaset*. İstanbul: Tesev Yayınları.
- Çelebi, N. (1991). *Sosyal Bilimlerde Yöntem*. Konya: Ülke Fotokopi.
- Çelik, F. (2010). *Dini Sosyalizasyon Sürecinde Aile Kurumunun Önemi: Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençler ile Aile Ortamında Kalan Gençlerin Din Algısı, Dini Tutum ve Davranışları ve Sosyal İlişkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çetinkaya, N. Ç. (2019). *Ürün Konumlandırmanın Ankara ve Çankırı'da Yerleşik X, Y, Z Kuşaklarındaki Satın Alma Niyetlerine Etkisinin Ölçülmesine Yönelik Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Çorum, A. A. (2012). *Y Kuşağına Yönelik İnsan Kaynakları Uygulamaları Ve Bir Şirket Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çüçen, K. A. (2005). Batı Aydınlanmasının Düşünsel Kökenleri ve Eleştirisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,26-34.
- Davie, G. (2005). Din Sosyolojisi. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 217-230 .
- Demircan, A. (2019). *Din Algısı İnşasında Tarihin Araçsallaştırılması*. İstanbul: Mana Yayınları.

- Dereli, M. D. (2012). *Din Fenomenine Sosyolojik Yaklaşımlar: Peter L. Berger Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dereli, M. D. (2016). Bir Din Sosyoloğu Olarak Peter L. Berger'in Entelektüel Portresi. *Bilimname*, 227-244.
- Dinç, A. (2007). *Ergenlerde Anne-Baba Tutumları ve Dini Yönelim*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Doruk, K. E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Erden, S. (2012). *Kültürel Değişimlerin Örgütlerde Kuşaklararası Çatışmalara Etkisinin İncelenmesi: Akademisyenlere Yönelik Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Erdoğan, E. (2015). Tanrı Algısı, Dini Yönelim Biçimleri ve Öznel Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi: Üniversite Örnekleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(29), 223-246.
- Erin, B. (2019). *Türkiye'de İşveren Markasının Önemi ve İşveren Markasının, Y ve Z Kuşağı Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eyüpoğlu, O., & Perşembe, E. (2019). Din ve Toplumsal Kurumlar Arası İlişkilerdeki Tamamlayıcı Niteliğin Önemi. *Journal of History Culture and Art Research*, 8 (4), 464-483.
- Eyüpoğlu, O. (2013). *Bireyselleşme ve Kutsaldan Uzaklaşma*. Erişim adresi: <https://dergi.diyanet.gov.tr/makaledetay.php?ID=545>. Erişim tarihi: 12 Aralık 2020.
- Emmons, R., & Paloutzian, R. (2001). *Din Psikolojisi*. (A. Ayten, Çev.). *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 105-124.
- Fırat, D. (2014). *Sokağın Belleği*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Gençer, E. (2020). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yaklaşımları Çerçevesinde Din Eğitimi Biliminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler. *Kalemname*, 5 (9), 182-219.
- Gök, A. (2020). *Dini İnançların Ruh Sağlığına Etkileri Üzerine*. Erişim adresi: <http://www.aligok.com.tr>. Erişim tarihi: 12 Kasım 2020.
- Görgülü, F. (2014). *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması Üzerine*. Erişim adresi: <http://www.dergi.diyanet.gov.tr/makale>. Erişim tarihi: 11 Mayıs 2020.
- Görmez, M. (2020). *Gençliğin Anlam Arayışı ve İslam*. Erişim adresi: <http://www.ide.org.tr>. Erişim tarihi: 05 Mart 2021.
- Günay, Ü. (2003). *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları.

- Güneş, A. (2014). Sosyolojik Olarak Din Ve Toplum İlişkileri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 153-164.
- Güneş, F. (2018). *Klasik Sosyoloji Tarihi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Güngör, M. Y. (2018). *Kuşakların Sosyal Medya Kullanımının Yiyecek İçecek İşletmesi Tercihleri Üzerine Etkisi*. Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Gürbüz, S. (2015). Kuşak Farklılıkları: Mit mi, Gerçek mi? *İş ve İnsan Dergisi*, 2(1), 39-57.
- Hammill, G. (2005). *Mixing and Managing Four Generations of Employees*. Erişim adresi: http://fdu.edu/news_pubs/magazine/05ws/generations. Erişim tarihi: 07 Temmuz 2020.
- Hökelekli, H. (2010). *Din Psikolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Karacoşkun, D. (2004). Dini İnanç-Dini Davranış İlişisine Sosyo-Psikolojik Yaklaşımlar. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 4(2), 23-36.
- Karasar, N. (1991). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Kaya, M. (2001). İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Karşı Tutumları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12, 43-78.
- Kaymakcan, R. (2005). *Gençlerin Dine Bakışı: Karşılaştırmalı Türkiye ve Avrupa Araştırması*. Erişim adresi: http://www.recep kaymakcan.com/wp-content/uploads/kitap_genclik_din_kaymakcan. Erişim tarihi: 05 Mart 2021.
- Keskin, E. N. (2019). *Oy Verme Davranışının Kuşak Teorisi ve Politik Pazarlama Çerçevesinde İncelenmesi: 2017 Referandumu Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Kılıç, N. M. (2019). *Yoksul Ailelerin Din Algısı: Rize Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Kırıkçı, E. S. (2018). *Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Kız Çocuklarının Erken Yaşta Evlilikleri ve Din Algısı: Şanlıurfa Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Kobyay, M. (2015). Din Sosyolojisinde Dini Davranış Kuramları. *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(5), 50-63.
- Konda Araştırma ve Danışmanlık. (2016). *Adalet ve Hukuk Algısı*. Erişim adresi: <https://konda.com.tr/tr/rapor/adalet-ve-hukuk-algisi/>. Erişim tarihi: 12 Mart 2021.
- Köse, A. (2015). XXI. Yüzyıl Türkiye'sinde Gelenekle Modernite Arasında Din Algıları ve Dindarlık Formları: Sosyolojik Bir Bakış. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (49), 5-27.

- Köseihal, N. Ş. (1989). *Sosyoloji Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurt, A. (2008). Sosyolojik Din Tanımları ve Dine Teolojik Bakış Sorunu. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 73-93.
- Lüküslü, D. (2013). *Türkiye'de "Gençlik Miti" 1980 Sonrası Türkiye Gençliği*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mannheim, K. (1927). The Problem of Generation. *Essays on the Sociology of Knowledge*, 276-320.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akınhay, ve D. Kömürcü, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Morsümbül, Ş. (2014). *Değerlerin Kuşaklar Arası Değişimi: Ankara Örneği*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öksüz, A. (2017). *Türkiye'de Toplumun Dine ve Dini Değerlere Bakışı*. Erişim adresi: <http://www.milligazete.com.tr>. Erişim tarihi: 19 Mart 2020.
- Önder, D. G. (2012). *Kuşak Değişiminin Profesyonel Yaşama Etkisi, Dinamikler*. Erişim adresi: [http://2015.dinamikler.org/2012/doc/2012/DoğanGüneş Onder.pdf](http://2015.dinamikler.org/2012/doc/2012/DoğanGüneş%20Onder.pdf). Erişim tarihi: 08 Şubat 2020.
- Özbek, B. (2011). *Cinayet İşleyen Kadınlarda Din Algısı: Ankara Kadın Kapalı Cezaevi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özboyacı, D. (2018). *Y Kuşağı Çalışanlarının İş Hayatındaki Motivasyon Kaynakları: Hizmet Sektörü Üzerine Bir Uygulama Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özer, P. S., Eriş, E., & Timurcanday, Ö. (2013). Kuşakların Farklılaşan İş Değerlerine İlişkin Emik Bir Araştırma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 123-142.
- Özer, S. (2014). *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması*. Erişim adresi: <http://www.aa.com.tr>. Erişim tarihi: 15 Şubat 2021.
- Özgan, H., Arslan, C. M., & Kara, M. (2014). Popüler Kültürün Öğrenci Davranışları Üzerinde Algılanan Etkileri. *Ekev Akademi Dergisi*, 18 (58), 469-484.
- Özkarpuzcı, H. A. (2019). *Konya İlgın İlçe Merkezindeki Ortaöğrenim Gençliğinin Din Algısı ve Dini Yaşayışları*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Peker, H. (2015). Felsefe ve Dinde Tanrı'yı İdrak İmkânı Bağlamında Şüphenin Varlık İmkânı Sorununa Bir Giriş. *Kilis 7Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (3), 67-86.

- Pilcher, J. (1994). Mannheim's Sociology of Generations: An Undervalued Legacy. *British Journal of Sociology*, 45(3), 481-496.
- Saruhan, E. (2018). *Türkiye'de Din Algısı*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Sakallı, N., Karakurt, G., & Uğurlu, O.(2001). Evlilik Öncesi Yaşanan Cinsel İlişkiye ve Kadınların Evlilik Öncesi Cinsel İlişkide Bulunulmasına Karşı Tutumlar. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/99946>. Erişim tarihi: 03 Mart 2021.
- Senbir, H. (2004). *Z Son İnsan Mı?*. İstanbul: Okuyan Us Yayın.
- Smola, K. W., & Sutton, C. (2002). Generational Differences:Revisiting Generational Work Values For The New Millennium. *Journal of Organizational Behavior*, (23), 363-382.
- Solmaz, B. (2011). Dine Sosyolojik Bakış Açılarındaki Gelişmeler. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 31, 29-54.
- Strauss, W., & Howe, N. (t.y.). *Lifecourse Associates*. Erişim adresi: <http://www.lifecourse.com/insight/phases>. Erişim tarihi: 19 Haziran 2020.
- Subaşı, N. (2010). *Din ve Toplum*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Sungur, M. A., Duyar, N., Yıkılmaz, H., Boyacı, R., Urhan, H. M., Çetin, G., Arıkan, T., Çiçek, Ş.N., & İspaha, T. (2017). Evlilik ve Eş Seçme Tutumuna Kuşakların Etkisi: X ve Y Kuşaklarının Karşılaştırması. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 28 (1), 69-91.
- Şallı, A. (2014). *Geleneğin Yeniden Üretiminde Dinin Rolü: İstanbul Ünalın Mahallesi Örneği*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şenturan, Ş., Köse, A., Dertli, M., Başak, S., & Şentürk, N. (2016). X ve Y Kuşağı Yöneticilerinin İş Değerleri Algısı ve Farklılıkları Üzerine İnceleme. *Business and Economics Research Journal*, 171-182.
- Tarhan, N. (2020). "Z Kuşağı Kayıp Kuşak Olmasın". Erişim adresi: <https://uskudar.edu.tr/tr/icerik/5466/>. Erişim tarihi: 12 Mart 2021.
- Tekin, M. (t.y.). *Genç Dindarlığı ve Algular*. Erişim adresi: https://www2.Diyanet.gov.tr/Dini_Yayinlar_Genel_Mudurlugu. Erişim tarihi: 10 Ocak 2021.
- Tecim, E. (2006). *Cezaevlerinde Dini Yaşantı ve Din Algısı: Konya Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- TDV. (2012). *İlmihal I*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- T.D.K.(2019). Erişim adresi: <http://sozluk.gov.tr>. Erişim tarihi: 10 Nisan 2020.

- Tokuç, B., Berberoğlu, U., Saraçoğlu, G., & Çelikkalp, Ü. (2011). Sağlık Yükseokul Öğrencilerinin Evlilik Dışı Cinsel İlişki, İstemli Düşükler ve Kontraseptif Kullanımı Konusundaki Görüşleri. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 9 (3), 166-173.
- Tolbize, A. (2008). *Generational Differences In the Workplace*. Erişim adresi: http://rtc.umn.edu/docs/2_18_Gen_diff_workplace.pdf. Erişim tarihi: 15 Haziran 2020.
- Topgül, T. Ç. (2015). *Y Nesli Üzerine Sosyolojik Bir Analiz*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Toruntay, H. (2011). *Takım Rollerini Çalışması: X ve Y Kuşağı Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tuncer, U. (2016). Ağ Toplumunun Çocukları: Z Kuşağının Kişilerarası İletişim Becerilerinin Çok Boyutlu Analizi. *Atatürk İletişim Dergisi*, 10, 33-46.
- TÜİK.(2019, Şubat).Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr>. Erişim tarihi: 12 Ekim 2020.
- Tükel, İ. (2014). *Tüketimin Yeni Aktörleri Y Kuşağı*. Erişim adresi: <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr>. Erişim tarihi: 16 Haziran 2020.
- Tümer, G. (1987). Çeşitli Yönleriyle Din. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 28(19), 213-267.
- Türköne, M. (2008). *Toplumun Din Algısı*. Erişim adresi: <http://www.dünyabülteni>. Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.
- Türkiye Eğilimleri 2020 Sonuçları Açıklandı*. (7 Ocak 2021). Erişim adresi: <https://www.khas.edu.tr/tr/haberler/turkiye-egilimleri-2020>.Erişim tarihi: 02 Mart 2021.
- Tüzer, İ. (2014). *Asrın Kapısını Aralayan Şair: Yahya Kemal Beyatlı*. Erişim adresi: <http://www.ibrahimtuzer.com>. Erişim tarihi: 15 Haziran 2020.
- Twenge, J. M., Campbell, S., Hoffman, B., & Lance, C. (2010). Generational Differences in Work Values: Leisure and Extrinsic Values Increasing, Social and Intrinsic Values Decreasing. *Journal of Management*, 1117-1142.
- Twenge, J. M. (2013). *Ben Nesli*. İstanbul: Kaktüs Yayınları.
- Uğurlu, S. N., & Akbaş, G. (2013). Namus Kültürlerinde "Namus" ve "Namus Adına Kadına Şiddet": Sosyal Psikolojik Açıklamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 16 (32), 76-91.
- Uysal, V. (1996). *Dini Tutum Davranış ve Şahsiyet Özellikleri*. İstanbul: İfav Yayıncılık.
- Ünal, M. (2017). *Y ve Z Kuşaklarının Yönetimi*. İstanbul: Beta Yayınevi.

- Ünsal, S. (2012). *Eğitim Sistemi Gençliğin İnancını Nasıl Etkiliyor?*. Erişim adresi: <http://www.zaferdergisi.com>. Erişim tarihi: 05 Mart 2021.
- Wach, J. (1987). *Din Sosyolojisine Giriş*. (B. İnandı, Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Willaime, J. P. (2003). Dinin Tanımlanması Meselesi. *Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(1), 321-334.
- Williams, K. c., & Page, R. (2011). Marketing To The Generations. *Journal of Behavioral Studies in Business*, 1-17.
- Yaman, A. O. (2008). *İstanbul Büyükçekmece'de Lise Öğrencilerinin Din Algısı*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yamaç, M. (2020). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Darbeler Ve Din. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (1),483-511.
- Yavuzer, H., Erdem, M., & Açıkgöz, Ü. (2018). Üniversite Gençliğinin Din Algısı. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 22-48.
- Yazır, E. H. (1995). *Hak Dini Kur'an Dili*. Ankara: Akçağ Basım Yayım.
- Zengin, M. (2013). Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11 (25), 271-301.
- Zeyrek, H. (2020). *Gezici Araştırma Merkezi Başkanı Murat Gezici SÖZCÜ' ye açıkladı: Türkiye'nin Kaderi Z Kuşağının Elinde*. Erişim adresi: [https:// www.sozcu.com.tr/ gündem](https://www.sozcu.com.tr/gundem). Erişim tarihi: 14 Şubat 2020.
- <https://cdnacikogretim.istanbul.edu.tr>. (Erişim tarihi: 19 Ekim 2020)
- <https://acikders.ankara.edu.tr>. (Erişim tarihi: 15 Ocak 2021)
- <https://www.lifecourse.com/phases>. (Erişim tarihi: 31 Temmuz 2020)
- <http://www.tdkterim.gov.tr/bts> (Erişim: 10 Nisan 2020).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Şerife ALTIPARMAK

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : İnönü Üniversitesi - İlahiyat Fakültesi

Yüksek Lisans Öğrenimi : KTO Karatay Üniversitesi - Lisansüstü Eğitim Enstitüsü -
Sosyoloji

Bildiği Yabancı Diller : Arapça, İngilizce

İŞ DENEYİMİ : Özel Enderun Fen ve Anadolu Lisesi'nde
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak çalışıyor.

Tarih : 06 Nisan 2021 (TEZ SAVUNMA TARİHİ)

ANKETE GÖNÜLLÜ KATILIM ONAM FORMU

Bu çalışmada X, Y ve Z kuşağına mensup kadınların din algılarının karşılaştırmalı olarak tespiti araştırılacaktır. Ankete vereceğiniz cevaplar sadece bu çalışma için kullanılacaktır. Çalışmaya katılmayı kabul ettiğiniz takdirde, kişisel bilgi formu (10 soru) ve “Din Algısı Anketi” (24 ifade) den oluşan anket formunu doldurmanız istenecektir. Ankete ad ve soyadı yazmanıza gerek yoktur. Lütfen sorularda size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Bu çalışmaya katılımınız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecek ve sizlere herhangi bir ek ödeme yapılmayacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen isteğe bağlı olup anket formunu gördükten sonra çalışmadan ayrılma hakkına sahipsiniz. Vereceğiniz samimi cevaplarla bu bilimsel çalışmaya katkıda bulunacaksınız. Ankete zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Dr. Öğr. Üyesi Hatice Budak

Yüksek Lisans Öğrencisi Şerife Altıparmak

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Doğum tarihiniz?

1. () 1965-1979 2. () 1980-1999 3. () 2000- sonrası

2. Eğitim durumunuz?

1. () İlkokul 2. () Ortaokul 3. () Lise 4. () Üniversite 5. () Lisansüstü

3. Medeni durumunuz?

1. () Evli 2. () Bekar 3. () Boşanmış veya Dul

4. Yaşamınızın en uzun dönemini nerede geçirdiniz?

1. () Köyde 2. () Kasabada 3. () Şehirde 4. () Büyükşehirde

5. Ailenizin ekonomik durumunu nasıl görüyorsunuz?

1. () Çok iyi 2. () İyi 3. () Orta 4. () Kötü 5. () Çok kötü

6. Annenizin dini yaşantısı genel olarak nasıldır?

1. İnançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir. ()
2. İnançlıdır fakat ibadetlerini ara sıra yerine getirir. ()
3. İnançlıdır fakat ibadetlerini yerine getirmez. ()
4. İnançlı değildir ve dine karşı tepkilidir. ()

7. Babanızın dini yaşantısı genel olarak nasıldır?

1. İnançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir.()
2. İnançlıdır fakat ibadetlerini ara sıra yerine getirir. ()
3. İnançlıdır fakat ibadetlerini yerine getirmez. ()
4. İnançlı değildir ve dine karşı tepkilidir. ()

8. Okulda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi dışında dışarıdan herhangi bir din eğitimi aldınız mı?

1. () Evet
2. () Hayır

9. Ailenizde genel olarak ibadetler ne sıklıkla yapılmaktadır?

1. () Sık yapılır
2. () Ara sıra yapılır
3. () Hiç yapılmaz

10 . Evinizde dini içerikli yayınlar hangi sıklıkla okunur?

1. () Sık okunur
2. () Ara sıra okunur
3. () Hiç okunmaz

DİN ALGISI ANKETİ

Lütfen aşağıdaki her bir sorunun karşısına sizin için uygun olan seçeneğe X işareti koyunuz.

	Kesinlikle katlıyorum	Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1. Bu dünyada ölen herkes başka bir âlemde yeni bir hayata başlar.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
2.Kur'an da yazan her şey doğrudur.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
3. Günahkâr ve kötü insanların cezalandırılacakları bir cehennem mutlaka vardır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
4. Hz. Âdem ilk insan ve ilk peygamberdir.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
5. Allah sonsuz ilmiyle insanın gelecek hayatında yapacağı her şeyi bilir.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
6. Çok özel günlerde aşırıya kaçmadan içki içmekte herhangi bir sakınca yoktur.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
7. Evlilik dışı cinsel ilişki bütün insanlar ve toplumlar için kötüdür.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
8. Bu dünyada bizim için en güzel örnek Hz. Muhammed' dir.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
9.İnsan dünyadayken yapmış olduğu her türlü eyleminden ahirette sorguya çekilecektir.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
10. Evleneceğim insanın dindar bir kimse olmasını önemsiyorum	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
11.İnsanın cenneti de cehennemide bu dünyadır, ölünce her şey biter.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
12. Din, bilim ve teknolojik gelişmelere bir engeldir.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
13.Kadınlar da istediği gibi giyinebilmeli, erkekler kadar özgür olabilmelidir.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
14. Din ve Ahlak Bilgisi dersi öğrenciler için gereklidir.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)

15. Gerçekte cennet ve cehennem diye bir şey yoktur, bunlar insanları kötü işlerden uzaklaştırmak için uydurulmuş şeylerdir.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
16. Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine de ihtiyaç kalmayacaktır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
17. Gözümle görmesem de melek, şeytan ve cin gibi bazı varlıkların olduğuna inanıyorum.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
18. Dini konularda konuşmak çok sıkıcıdır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
19. Devlet büyüklerimizin dindar kimseler olması beni rahatsız eder.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
20. İnsan bu dünyaya bir defa geliyor, dilediği gibi yaşamalıdır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
21. Bir insan hangi dinden olursa olsun dini bilgilerini en iyi şekilde öğrenmelidir.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
22. Evrensel doğru vardır ve bu ancak din vasıtasıyla gerçekleşebilir.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
23. İslam akıl ve mantık ilkelerine yeteri kadar önem vermektedir.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
24. Dinin emrettiği bütün uygulamalar insanların iyiliği içindir.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)

Evrak Tarih ve Sayısı: 17.12.2020-E.6540

T. C.
KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Sayı : 46409256-300
Konu : Dr. Öğr. Üyesi Hatice Budak Hk.

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Hatice BUDAK
Öğretim Üyesi

X Y Z Kuşağı Mensup Kadınların Din Algılarının Karşılaştırılması Konya Örneği isimli araştırma projesi çalışmasının Dr. Öğr. Üyesi Hatice BUDAK'ın sorumluluğunda Yardımcı Araştırmacı Şerife ALTIPARMAK'ın katımları ile yürütülmesi ile ilgili İnsan Araştırmaları Etik Kurulumuza yapmış olduğunuz başvurunuz 14.12.2020 tarihli 2020/05/29 sayılı kararımızda değerlendirilmiştir. İlgili çalışmanızda Üniversitemizin adının geçmemesi, Covid-19 virüsü nedeniyle Ülkemizde yaşanan salgın sürecinde sosyal mesafe kurallarına ve salgın için alınan kararlara uyarak çalışmanız şartı ile kurulumuzca uygun bulunmuştur.
Çalışmalarınızda başarılar diler gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Çağatay ÜNÜSAN
İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanı

Mevcut Elektronik İmzalar

ÇAĞATAY ÜNÜSAN (İnsan Araştırmaları Etik Kurulu - İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanı) 17.12.2020 14:54

Akabe Mahallesi Alaaddin Kap Caddesi No:130 Karatay/Konya
Telefon No: 444 1251 Faks No: 0332 202 00 44
E-Posta: rektorluk@karatay.edu.tr İnternet Adresi: www.karatay.edu.tr
Kep Adresi: ktokaratayuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Celaleddin ÇİBİK
Unvan: Sekreter
Telefon No: 444 1251-7258

Bu belge, Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.